

**1981/82:140**

**Torsdagen den 6 maj fm.**

Kl. 12.00

**1 § Fyllnadsval till utskott**

Företogs val av en suppleant i utrikesutskottet.

**Anf. 1 TALMANNEN:**

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Maj Britt Theorin till suppleant i utrikesutskottet.

Kammaren utsåg till

*suppleant i utrikesutskottet*

Maj Britt Theorin (s)

**2 §** Justerades protokollet för den 27 april.

**3 § Sammanträdesfria veckor under riksmötet 1982/83**

**Anf. 2 TALMANNEN:**

De sammanträdesfria veckorna under riksmötet 1982/83 kommer att omfatta veckorna den 1–7 november 1982 (vecka 44), den 21–27 februari 1983 (vecka 8) och den 28 mars–den 4 april 1983 (vecka 13).

**4 § Svar på fråga 1981/82:366 om medling av FN i konflikten mellan Argentina och Storbritannien**

**Anf. 3 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Olof Palme har frågat mig av vilken anledning jag den 26 april 1982 skulle ha avvisat en medlarinsats av FN i konflikten mellan Argentina och Storbritannien och av vilken anledning jag skulle ha underlåtit att därvid mana till återhållsamhet vid användningen av våld.

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Om medling av  
FN i konflikten  
mellan Argentina  
och Storbritannien*

Det finns ingenting i de uttalanden jag gjort om Falklandskrisen som motiverar den indirekta kritiken i Olof Palmes fråga.

Jag har från början fördömt den argentinska invasionen av Falklandsöarna och vid upprepade tillfällen sagt att våld är oacceptabelt som medel att lösa politiska motsättningar.

Som svar på en fråga sade jag den 26 april att vi inte hade någonting att invända mot att Storbritannien återtog eget territorium. Jag gjorde det efter det att britterna genom en helt oblodig aktion tagit tillbaka den obebodda brittiska ön Sydgeorgien, 130 mil öster om Falklandsöarna.

Folkrättsligt var britterna i sin fulla rätt till denna åtgärd, som inte innefattade någon med hänsyn till situationen motiverad våldsanvändning.

Jag har självfallet aldrig avvisat en medlarinsats av FN i den pågående konflikten mellan Argentina och Storbritannien. Vad Olof Palme syftar på är ett i allmänna ordalag gjort konstaterande att FN inte är starkare än dess medlemsstater tillåter.

Sverige har en välkänt positiv inställning till FN som medlare i internationella konflikter. Att någon FN-insats just då inte var aktuell berodde på att det amerikanska medlingsförsöket ännu pågick.

Vid ett möte med Europarådets utrikesministrar i Strasbourg den 28 april, där Storbritanniens biträdande utrikesminister Douglas Hurd deltog, sade jag att Falklandskrisen inte får lösas med våld, att det är nödvändigt att förhandlingsansträngningarna fortsätter och att båda sidor borde förnya sina ansträngningar att undvika strider.

Efter sänkningen av den argentinska kryssaren i förrgår gav jag ånyo uttryck för denna inställning och beklagade djupt den upptrappning som ägt rum. Eftersom striderna därefter fortsatt och ytterligare människoliv gått till spillo, finns det i dag anledning att igen mana parterna till besinning.

Det finns nu också anledning att knyta förhoppningar till de fredsinitiativ som förbereds i säkerhetsrådet.

**Anf. 4 OLOF PALME (s):**

Herr talman! Det är något penibelt att första gången som Ola Ullsten citeras i brittiska underhuset av självaste premiärministern så är det ett uttalande som ur svensk synpunkt måste betecknas som olyckligt. Den nedvärdering av Förenta nationerna och den uppvärdering av militära aktioner som kunde utläsas av utrikesministerns uttalande var det som fru Thatcher tog fasta på. Det överensstämmer inte med svensk utrikespolitisk tradition. Det framstår som särskilt olyckligt i dag när det ser ut som om FN skulle kunna spela en mycket viktig roll för en fredlig lösning. Sedan dess har Ola Ullsten dess bättre retirerat snabbt och långt från sina tidigare uttalanden.

Låt mig om konflikten säga följande. Den argentinska invasionen av Falklandsöarna var klart folkrättsstridig. På den punkten råder det inget tvivel. Det slogs fast i säkerhetsrådets uttalande. Man uppmanade de argentinska trupperna att dra sig tillbaka. FN-stadgan berättigar Storbritan-

nien till motåtgärder. Men Ola Ullsten hade icke tillräckligt uppmärksammat att säkerhetsrådet också uppmanade parterna att söka undvika våld.

Det måste, herr talman, finnas en rimlig proportion mellan de problem som skall lösas och de medel som används för att framtvunga en lösning. Den upptrappning av våld som förekommit har väckt bestörtning världen över. Möjligen kan vi säga att man använt 1800-talets metoder för att med det tjugonde århundradets vapen lösa en konflikt med rötter i 1600-talet. Det är möjligt att sänkningen av den argentinska kryssaren och därefter av den brittiska jagaren kan innebära något av en vändpunkt, kan skapa en insikt om att våldet inte leder någonstans och att man måste finna en fredlig lösning.

Vissa lärdomar kan man redan dra. Händelseutvecklingen har för det första visat hur lätt en konflikt kan trappas upp, hur den riskerar att råka ur kontroll och hur den kan leda till svåra förvecklingar i världspolitiken. Det ter sig orimligt att en dispyt om några ogästvänliga öar i Sydatlanten skall kunna få sådana utomordentligt långtgående konsekvenser. Det visar vilken tunn is vi trampar på och hur hotad freden alltid är.

Vi har för det andra sett hur snabbt krigiska och starkt nationalistiska stämningar – kraftigt underblåsta av massmedia och delvis framdrivna av statsledningarna – kan sprida sig inom nationer. Regeringar som av andra skäl kan befinna sig i ett utsatt läge kan i en sådan situation samla nationen och påtagligt förbättra sin ställning i opinionen. Risken är att de därmed blir fångar i de stämningar som de själva varit med om att driva fram. Det försvårar möjligheterna till rationellt handlande. Det måste finnas en väg från högspänd retorik till förnuftig kompromiss, om man skall kunna nå fram till fred.

I dagens läge måste generalsekreterarens initiativ få vårt fulla stöd. Eld upphör, tillbakadragning av trupperna, tillfällig FN-administration – då kan fredliga förhandlingar få en rimlig chans. Jag hoppas att båda parter och världsoptionen nu starkt ställer upp till stöd för Förenta nationernas generalsekreterare.

#### **Anf. 5 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Det är penibelt, säger Olof Palme, att Margaret Thatcher i underhuset använder mina uttalanden. Hur den brittiska premiärministern i underhuset använder mina uttalanden har jag tyvärr ingen kontroll över. Dess värre har jag det inte heller över hur Olof Palme använder dem i Sveriges riksdag.

Det avgörande måste ändå vara vad jag faktiskt har sagt och vad den svenska regeringen faktiskt står för. Detta har klargjorts i tillräckligt många intervjusvar och officiella uttalanden för att Olof Palme inte skall behöva sväva i annan än spelad okunnighet.

Grunden för våra ställningstaganden har hela tiden varit säkerhetsrådets krav att fientligheterna skall upphöra, de argentinska styrkorna dras tillbaka och en lösning sökas på diplomatisk väg. Detta kan, Olof Palme, inte vara ett sätt att nedvärdera eller förringa FN:s insats.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om medling av  
FN i konflikten  
mellan Argentina  
och Storbritannien*

Den maning till återhållsamhet som Olof Palme efterlyste framförde jag å regeringens vägnar på ett mycket tidigt stadium – såvitt jag vet långt innan Olof Palme själv över huvud taget hade tagit till orda i denna sak. Jag gjorde det även vid det möte i Göteborg som delvis refererats i pressen och som Olof Palme använder som underlag för sin kritik. Det är oklokt av Olof Palme att söka inrikespolitisk strid i denna fråga.

**Anf. 6 OLOF PALME (s):**

Herr talman! Jag såg Ola Ullstens uttalanden i tidningen, men jag brydde mig inte om dem, förrän de blev citerade i underhuset som Sveriges officiella ståndpunkt.

Ola Ullsten har då för det första sagt att vi inte har något emot att Storbritannien tar tillbaka brittiskt territorium – utan någon inskränkning från Ola Ullstens sida när det gäller våldsanvändning. För det andra har han sagt att man gång på gång tvingas konstatera att FN är svagt och inte har den auktoritet som behövs för en medlarinsats. Detta är en nedvärdering av FN, som innebär att man inte heller tillmäter FN några kvalifikationer i detta sammanhang. FN är hela tiden beroende av vad medlemsstaterna ställer upp för. Nu visar det sig, i en situation där alla andra möjligheter är uttömda, att en lösning via FN är det som återstår.

Ola Ullsten sade en tredje sak, enligt UD:s officiella referat. Han sade: Jag kan tänka mig att argentinarna, för att rädda ansiktet på sig själva och på britererna, under en kvart överlämnar Falklandsöarna till britererna, så att dessa under denna kvart får behärska öarna. Sedan kan man under en femårsperiod låta öarna styras av en trenationsregering, med medlemmar från Argentina, Storbritannien och USA. Detta vore en smart lösning, fortsatte Ola Ullsten.

Jag vill rent principiellt påpeka att jag inte tycker att detta är en smart lösning. Det skulle innebära att vi accepterar att stormakterna tar sådana här frågor i egna händer och i detta fall etablerar en trenationsadministration. Från vår synpunkt, dvs. att vi vill ha en internationalisering av fredsarbetet, måste denna lösning ses som ytterst tveksam.

När det gäller både inställningen till FN, inställningen att man icke hela tiden skall markera att våld icke bör användas och inställningen till stormaktsadministrationer av sådana här territorier, tycker jag att Ola Ullstens uttalanden har varit tveksamma. Det måste jag markera, så att det inte upprepas. Jag noterar med glädje att Ola Ullsten numera inte håller på denna typ av uttalanden.

Det väsentliga i dagens läge är att vi får slut på våldet, får slut på den risk för den internationella freden som denna konflikt innebär och att vi stödjer FN:s initiativ. Men vi har en litet starkare position, om vi är klara över vilken den svenska positionen är och inte gör olyckliga uttalanden.

**Anf. 7 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Olof Palme fortsätter att stödja sig på lösryckta presscitat. Jag tänker inte göra det i min debatt med honom. Jag tänker exempelvis inte

göra en affär av Olof Palmes eget förslag om att briterne skulle få hyra Falklandsöarna på samma sätt som de hyr Hongkong. Hongkong är, upplysningsvis sagt, en brittisk kronkoloni.

Till saken. Det är faktiskt så att FN-stadgan ger varje medlemsland rätt att utnyttja militära medel för att slå tillbaka angrepp. Det är lika klart – det underströk också Olof Palme – att det måste finnas proportion mellan hur dessa medel används och vad situationen anses motivera. Det är den legala grunden. Varken den legala grunden eller allmänna politiska bedömningar kan leda till någon annan slutsats än att det krig som nu pågår i Sydatlanten är både tragiskt och onödigt. Vad vi kan hoppas på är att den bistra verkligheten i form av spillda människoliv och förhoppningsvis också insikten om att inte heller detta krig kan vinnas av någondera sidan leder till att det upphör. Såvitt jag förstår är Olof Palme och jag eniga i den bedömningen. Kanske vi gör världsfreden en större tjänst om vi försöker att arbeta i den riktningen i stället för att fortsätta den här trötan.

**Anf. 8 OLOF PALME (s):**

Herr talman! För det första stödjer jag mig inte på några lösryckta tidningsreferat. Jag stödjer mig på UD:s pressbyrås högst officiella papper.

För det andra är en s. k. Hongkonglösning en av de olika möjligheter som finns för att lösa konflikten.

För det tredje skall vi naturligtvis inte gräla, men det får inte vara på det sättet att utrikesministern kan säga nästan vad som helst utan att det över huvud taget uppmärksammas i Sveriges riksdag. En sådan fridlysning av en utrikesminister vore möjligen angenäm för vederbörande, men den är otänkbar i en demokrati. Ola Ullsten får alltså vara vänlig att finna sig i att stå till svars för vad han säger, särskilt när jag med sådan glädje konstaterar att han inte längre står för vad han tidigare har uttalat utan numera har övergått till en mycket vettigare ståndpunkt. Det tycker jag är bra.

När detta är sagt tycker självfallet inte heller jag att vi i onödan skall träta om de här sakerna. Vi har all anledning att göra det lilla vi kan för att medverka till en internationell opinionsbildning som ser till att konflikter som denna icke uppstår, att de inte tillåts trappas upp, att man motverkar sådana här krigiska nationalistiska ställningar i världen och att man verkar för ett effektivt internationellt kollektivt säkerhetssystem.

**Anf. 9 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Jag tycker trots allt att Olof Palme är litet slarvig i den här debatten. Han har inget stöd för den kritik som han ägnar sig åt. Jag tycker också att han skall besinna att vi för debatten om England i ett glashus – det gäller ett land med mycket pedantiskt uppbyggda demokratiska institutioner.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om medling av  
FN i konflikten  
mellan Argentina  
och Storbritannien*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Om rätten till  
studiestöd*

**Anf. 10 OLOF PALME (s):**

Herr talman! Mitt brott består i att jag ord för ord har läst upp vad Ola Ullsten har sagt. Det var alltså inte bra.

Ola Ullsten säger att vi för debatten i ett glashus. Det utmanar nästan löjet. Just därför att England är en sådan utmärkt demokrati kan man ju öppet diskutera dess politik. Här har England rätten på sin sida i den meningen att landet har blivit utsatt för en folkrättskränkning, men å andra sidan tror jag det är bra att en stark internationell opinion säger att en upptrappning av det militära våldet från Storbritanniens sida är en fara både för en klok lösning av konflikten och för världsfreden i stort. Att Storbritanniens vänner säger sådant öppet kan i dagens läge vara mycket viktigt.

Det finns i England en stark opinion, som är mycket nationalistisk och som kan driva fram åtgärder som kan leda till att konflikten inte behöver fördjupas. De krafter i England som står för just freden och moderationen tror jag har en stark ställning också inom den nuvarande regeringen, och de krafterna behöver stöd även av en internationell opinion.

Det är bl. a. så en demokrati fungerar.

**Anf. 11 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Herr talman! Jag har hela tiden velat ge de krafter som vill verka för moderation allt det stöd jag kan ge.

Efter Olof Palmes olika förklaringar kan jag bara konstatera att vi bedömer frågan på samma vis, och det gläder mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

**5 § Svar på fråga 1981/82:347 om rätten till studiestöd**

**Anf. 12 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:**

Herr talman! Bonnie Bernström har frågat mig vilka möjligheter till dispens det kommer att finnas under ett övergångsskede för studerande som nu påbörjat och planerat studier som är längre än tolv terminer.

Som jag anförde i budgetpropositionen anser jag att det bör finnas möjligheter att ge dispens från tolvterminersregeln för breddning eller påbyggnad av utbildning som för den enskilde eller samhället ter sig värdefull. Detta bör gälla oberoende av om utbildningen påbörjats före eller efter det att de nya reglerna har trätt i kraft. Härutöver anser centrala studiestödsnämnden, enligt vad jag har inhämtat, att det kan finnas anledning att övergångsvis medge dispens för att inom ramen för 16 terminer avsluta studier som innebär en fördjupning eller breddning av tidigare utbildning och som påbörjats före höstterminen 1982. Jag delar denna uppfattning.

Anvisningar för den närmare tillämpningen av de nya reglerna kommer att utfärdas av centrala studiestödsnämnden.

**Anf. 13 BONNIE BERNSTRÖM (fp):**

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret.

En förkortning av antalet studiemedelsberättigande terminer har medgivit en välbehövlig höjning av studielånen från 140 % av basbeloppet till 142 % av detsamma. Det fanns en enighet kring beslutet i riksdagskammaren att förkorta antalet studiemedelsberättigande terminer. Likväl har det i studerandekretsar utbrutit en oro över hur dispensreglerna kommer att tillämpas – en oro som naturligt uppstår, innan praxis för dispenserna har arbetats ut.

Det handlar om sjukgymnaster som gått vidare till läkarutbildning eller sjuksköterskor som gjort detsamma.

Förvisso är det dyrt för samhället att offerera lån för två högskoleutbildningar, men samtidigt vet vi att det i dag på många områden är värdefullt med högskolekompetens från mer än ett område. En läkare som har teknisk utbildning har mycket att erbjuda i form av kompetens, när landstingen skall göra inköp av högteknologisk utrustning, och den kompetensen är också viktig för utvecklingsarbetet på det medicinska området. Lika värdefull, av andra skäl, är också kombinationen sjukgymnast/läkare eller sjukgymnast/tekniker. Såvitt jag kan uttyda av skrivningarna i budgetpropositionen om dispensregler liksom av utbildningsministerns svar finns också insikten om detta värde.

Det är också ett klagörande besked att de elever som påbörjat en breddning eller fördjupning av tidigare studier före höstterminen 1982 kan räkna med dispens. Men jag önskar nog ändå ett tydligare svar från utbildningsministern. Om centrala studiemedelsnämndens tillämpning av de nya reglerna inte medger att t. ex. en sjukgymnast eller en psykolog kan fullfölja sin fördjupningsutbildning inom exempelvis läkarutbildningen, trots att denna utbildning påbörjats före höstterminen 1982, kommer då utbildningsministern ändå att medverka till att det blir möjligt för dessa exempelgivna grupper att uppbära studielån t. o. m. den sextonde termen?

Det behövs också ett klagörande av vad som menas med "före höstterminen 1982". Betyder det att de elever med den nyss nämnda bakgrunden vilka påbörjat sin fördjupningsutbildning höstterminen 1982 inte automatiskt kan räkna med dispens? Ett besked är nödvändigt för att stilla den oro som många av de berörda i dag känner.

**Anf. 14 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:**

Herr talman! Svaret på den första frågan är ja.

Den andra frågan kan jag inte svara på omedelbart, men jag kanske under hand kan få återkomma till den. Det kräver att jag efterhör hur centrala studiestödsnämnden bedömer den frågan.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om rätten till  
studiestöd*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Om Ibero-ame-  
rikanska institutets  
bibliotek*

**Anf. 15 BONNIE BERNSTRÖM (fp):**

Herr talman! Jag är nöjd med utbildningsministerns svar. Det var ett välgörande besked i vad gäller den första frågan, och jag hoppas på att få återkomma till den andra frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

## **6 § Svar på fråga 1981/82:353 om Ibero-amerikanska institutets bibliotek**

**Anf. 16** Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig om vilka möjligheter det finns att förhindra att Ibero-amerikanska institutets bibliotek i Göteborg splittras i samband med att nybyggda lokaler i Renströmsparken tas i bruk.

Enligt de uppgifter jag har kunnat inhämta i ärendet och som överensstämmer med frågeställarens uppgifter, kommer den tillgängliga ytan för Ibero-amerikanska institutets bibliotek, som är inrymt i romanska institutionen, att minska till ca en tredjedel. De böcker som härigenom inte får plats kommer att fördelas mellan universitetsbiblioteket och förvaring i depå.

Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att Renströmsprojektet bör igångsättas under kommande budgetår. Förutom ombyggnad av befintliga lokaler i Renströmsparken omfattar projektet till största delen nybyggnad av lokaler för humanistiska ämnen inom universitetet och för universitetsbiblioteket. Den sammanlagda bruksarean för arbets- och personalutrymmen i nybyggnadsdelen uppgår till drygt 14 000 m<sup>2</sup>. Därav är ca 4 800 m<sup>2</sup> avsedda för universitetsbiblioteket.

Projektet är från universitetets, byggnadsstyrelsens och universitets- och högskoleämbetets sida ett av de högst prioriterade byggnadsobjekten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, bl. a. med motiveringen till möjligheter av rationaliseringsvinster. Projektet utgör ett led i regeringens strävan att komma till rätta med den splittrade localsituationen inom universitetet i Göteborg.

I planeringsdirektiven för projektet har regeringen inte funnit anledning att precisera fördelningen av ytan mellan institutionerna utan ansett att detta är en fråga som faller inom universitetets och byggnadsstyrelsens ansvarsområde.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt och med hänvisning till att projektet totalt sett innebär ett tillskott av lokaler för universitetet, utgår jag från att universitetet kan tillgodose behovet av lokaler för Ibero-amerikanska institutets bibliotek inom de ytmär som regeringen har fastställt för projektet.

Ett alternativ, som grundar sig på att biblioteket även har en verksamhet som fyller ett behov utanför universitetskretsen, är att förlägga biblioteket i lokaler som ligger utanför Renströmsparken men ändå i universitetets närhet. En fördel med en sådan lösning är enligt min mening att det skulle



kunna ge förutsättningar för närmare samverkan med externa intressenter, t. ex. Göteborgs kommun, och därmed utgöra en resurs för en vidare krets.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

**Anf. 17 KERSTIN EKMAN (fp):**

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret. Jag är glad över att svaret är så positivt.

Det finns all anledning att slå vakt om Ibero-amerikanska institutets unika boksamlingar. De 43 000 volymer som nu ingår i biblioteket är resultatet av 40 års oavbruten verksamhet. Det historiska värdet av bokbeståndet är mycket stort. Det finns verk som är praktiskt taget omöjliga att komma över i sina ursprungsländer.

De kulturella, politiska och sociala förhållandena inom det kulturgeografiska område som omfattas av institutet – Spanien, Portugal och Latinamerika – är genom det aktuella bokbeståndet väl representerade. Merparten av böckerna erhålls genom donationer och byten. Man har ett nära samarbete med institutioner och privatpersoner i utlandet.

Studerande och lärare vid den spanska institutionen utnyttjar institutets bibliotek, men genom utlåningsverksamheten betjänas även ett stort antal spansk- och portugisisktalande såväl i Göteborg som i landet i övrigt. Ja, även utomlands utnyttjar man biblioteket; institutet är väl känt utanför Sveriges gränser.

Utbildningsministern redogör i sitt svar för det nybyggnadsprojekt som kommer att tillföra universitetet i Göteborg nya lokaler. Utbildningsministern säger också att regeringen inte har funnit anledning att precisera fördelningen av den tillförda ytan mellan institutionerna, och det är fullt förståeligt och acceptabelt.

Men den planerade fördelningen skulle ha till följd att institutets bibliotek splittras genom att tillgängliga hyllmeter reduceras från nuvarande 1 700 m till 400 m. Det alternativ som utbildningsministern tar upp i slutet av svaret är därför mycket intressant. Det visar att Jan-Erik Wikström delar min uppfattning om betydelsen av institutet och att dess bibliotek är av stort värde. Jag vill därför höra hur utbildningsministern bedömer möjligheterna och realismen i att ge institutet en annan organisation, exempelvis genom att skilja institutet från den humanistiska fakulteten. Vad anser Jan-Erik Wikström om den möjligheten?

**Anf. 18 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:**

Herr talman! Det måste vara en angelägenhet för Göteborgs universitet och de närmast berörda att överväga detta.

Det sista stycket i mitt svar skall ses som ett försök att stimulera den uppfinningsrikedom och fantasi som brukar utmärka Göteborgs kultur- och högskoleliv och att man funderar både över lokalfrågans lösning och kanske även över institutets utformning. Jag anser nämligen i likhet med frågeställaren att det vore värdefullt om Ibero-amerikanska institutets verksamhet kunde fortgå i oförändrat skick.

*Om Ibero-amerikanska institutets bibliotek*

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om åtgärder för  
att motverka våld  
mot polismän*

**Anf. 19** KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag ställde följdfrågan var att det är klart att institutet och biblioteket har stor tvärvetenskaplig betydelse. De har stor betydelse för den humanistiska fakulteten. När man 1969 här i riksdagen beslöt att överföra institutet från handelshögskolan till romanska institutionen var det naturligtvis med hänsyn till bibliotekets karaktär.

Biblioteket har också stor betydelse för den samhällsvetenskapliga fakulteten. Vi har i Göteborg en internationell ekonomilinje med spanska som huvudspråk – den enda i Sverige för övrigt. Även här har institutets bibliotek stor betydelse. Det är nödvändigt att vi får ekonomer som har goda kunskaper i spanska med hänsyn till våra förbindelser med spankstalande länder. Därför ser jag utbildningsministerns positiva svar som en vägledning för arbetet i Göteborg.

Överläggningen var härmed avslutad.

**7 § Svar på fråga 1981/82:354 om åtgärder för att motverka våld mot polismän**

**Anf. 20** Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig om jag anser att utvecklingen i fråga om våld mot polismän är acceptabel och vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra de enskilda polismännens rättssäkerhet.

Medan man i fråga om antalet misshandelsbrott som kommit till polisens kännedom kan notera en viss minskning under förra året, har antalet anmälda fall av våld mot tjänsteman ökat med 9 % under år 1981. Detta är enligt min mening oroande, även om man naturligtvis inte med säkerhet kan slå fast i vad mån den angivna ökningen motsvaras av en ökning av den faktiska brottsligheten på området. Bl. a. är det ju så att benägenheten att anmäla brott spelar stor roll för statistiken.

Inom justitiedepartementet och rikspolisstyrelsen tillmäts personalskyddet inom polisväsendet mycket stor vikt. Detta beaktas noga under utbildningen vid polishögskolan och när man tar fram och tilldelar polisen olika typer av utrustning. Även vid planeringen av polismännens tjänstgöring spelar personalskyddets funktion en stor roll när det t. ex. gäller att avgöra i vad mån dubbel- eller grupppatrullering eller patrullering med bil skall tillämpas i övervakningsverksamheten.

Enligt vad som har redovisats i en statistisk undersökning som publicerades för en tid sedan (departementspromemorian Ds Ju 1980:9) har strafftiderna under senare år tenderat att bli kortare i de fall då fängelsestraff tillämpats för brottet våld mot tjänsteman. Detta är i och för sig en utveckling som kan iakttas även när det gäller straffmätning vid andra typer av brott, där straffet av huvudsakligen allmänpreventiva skäl bestäms till kortvarigt frihetsberövande. Jag vill tillägga att den utvecklingen generellt sett har stöd i den kriminalpolitik som riksdagen har bestämt. Men självfallet får detta inte

innebära att personalens befogade anspråk på rättsligt skydd sätts åsido.

Riksåklagaren har – efter initiativ från rikspolisstyrelsen – fäst uppmärksamheten på den angivna utvecklingen i praxis. I en skrivelse till landets åklagarmyndigheter har riksåklagaren nyligen, med hänvisning till bl. a. den nyss berörda undersökningen, understrukit att det är angeläget att straffmätningen i den här typen av mål och i förekommande fall behovet av fullföljd av talan ägnas särskild uppmärksamhet i det löpande åklagararbetet. Enligt ett uttalande som riksåklagaren har ställt sig bakom bör vid straffmätningen grundsynen vara den att tjänstemännen har ett berättigat och av lagstiftaren beaktat intresse att skyddas mot våld när de fullgör sina tjänsteåligganden. Jag finner det naturligt och riktigt att man från centralt håll på detta sätt fortlöpande bevakar att den praxis som utbildar sig står i överensstämmelse med lagstiftarens intentioner.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att jag delar den oro som kommit till uttryck i frågan och att jag avser att uppmärksamt följa utvecklingen på området för att se efter om några ytterligare åtgärder kan vara motiverade.

#### **Anf. 21 GÖTE JONSSON (m):**

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på frågan. Och jag kan också läsa ut av svaret att vi har en ganska stor värdegemenskap när det gäller synen på de här problemen.

Anledningen till att jag har ställt den här frågan är att jag tycker att utvecklingen på det här området är mycket oroväckande. Justitieministern hade i svaret en del statistik beträffande det senaste årets utveckling. Jag skulle vilja peka på den statistiska utvecklingen under något längre tid.

Enligt Rättsstatistisk årsbok 1981 var år 1965 antalet fall av våld och hot mot tjänsteman som rapporterats 2 669. Om vi sedan går till 1980 har den siffran ökat till 3 716 fall. Om vi ser på rikspolisstyrelsens statistik för enbart våld mot polisman finner vi att antalet sådana fall år 1970 var 884 och år 1981 var 1 261. Detta visar att vi har en markant negativ utveckling på det här området.

Men det är inte enbart de rent statistiska siffrorna som oroar, även om de i sig är skrämmande. Vad man måste lägga till är graden av och formerna för våldet i fråga. Råheten har ökat, och det har skett samtidigt som respekten för polismannen som samhällets företrädare har minskat. Normlöshetens följdverkningar har kanske speciellt drabbat polismän och tjänstemän som är utsatta i de här sammanhangen.

Knivarna har kommit in i bilden i betydligt större utsträckning än vad som var fallet tidigare. Och detta har skett mycket snabbt under de senaste åren. Knivvåldet mot poliser var mycket ovanligt bara för några år sedan, men nu måste polismännen vara mycket observanta vid sin tjänsteutövning och vid sina ingripanden. Det gäller inte bara ingripanden gentemot det garvade klientelet, utan även rena barnungar springer omkring med knivar – och de använder också knivarna mot polisen i samband med att de måste omhändertas.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om åtgärder för  
att motverka våld  
mot polismän*

*Om åtgärder för  
att motverka våld  
mot polismän*

Jag kan peka på ett exempel i Karlstad för inte så länge sedan där en polisman blev svårt knivskuren när han satt i bilen. Det var således en ren repressalicåtgärd.

Jag skulle vilja fråga justitieministern, trots de påpekanden som gjorts från riksåklagarens sida, om det ändå inte är dags att överväga en skärpning av lagstiftningen. Jag har förståelse för att justitieministern kanske vill avvakta resultatet av riksåklagarens skärpning, men jag tror ändå att det redan nu skulle vara påkallat att överväga lagskärpningar på det här området. Jag vill fråga om inte justitieministern delar min uppfattning på den punkten.

**Anf. 22** Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Här pågår ju väldigt mycket arbete för att motverka våld, både mot polismän och mot andra. Jag vill nämna de åtgärder som vidtas mot alkoholmissbruk. Den försöksverksamhet man hade med stängning av Systembolaget på lördagarna under sistlidna sommar visade ju på en glädjande nedgång i antalet berusade personer och därmed en nedgång av våld mot tjänsteman.

När det gäller knivfrågan vill jag också säga att vi har ett arbete på gång. Vi förbereder i departementet en promemoria som syftar till att ge polismän ökade möjligheter att ingripa mot berusade personer och narkotikapåverkade personer som har kniv men också mot sådana personer som är i risksituationer – kanske just ungdomar av det slag som Göte Jonsson nämnde.

Jag vill vidare, när det gäller straffmättningsfrågan, nämna att fängelsestraffkommittén i sitt fortsatta arbete gör en allmän översyn av straffskalorna och straffvärdet för olika brott. Det arbetet kan naturligtvis också vara av betydelse när det gäller våld mot tjänsteman.

Vi har alltså åtskilligt arbete på gång för att motverka dessa tendenser, som jag än en gång vill säga är mycket oroande.

**Anf. 23** GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag skulle vilja anknyta till justitieministerns svar litet ytterligare. Det gäller synen på domstolarna och på straffmätningen.

Justitieministern redovisar att man har fått en sänkning när det gäller straffmätningen vid domstolarna och att detta ligger i linje med den allmänna kriminalpolitiska utvecklingen. Det intressanta är emellertid, om man jämför våld mot tjänsteman kontra misshandel, att straffmätningen när det gäller våld mot tjänsteman har sjunkit snabbare än straffmätningen när det gäller misshandel. Det är detta som är allvarligt. Det uppfattas bl. a. av polismän och tjänstemän som är utsatta för våldet som att man ser lindrigare på våld mot tjänsteman än tidigare. Det här är också en allvarlig utveckling, som jag tycker att departementet måste titta på mera ingående.

Beträffande fängelsestraffkommittén skulle jag vilja fråga om justitieministern är beredd att påpeka det här problemet för kommittén, så att den tar upp det. Det är ju i annat fall inte säkert att kommittén kommer att vidta den åtgärden. Jag skulle hälsa med tillfredsställelse om justitieministern tog

initiativ till att påtala för fängelsestraffkommittén att det här är ett speciellt problem.

Jag vill också med anledning av min fråga speciellt peka på de kvinnliga polisernas situation. I och med att vi har fått flera kvinnliga poliser har också riskerna ökat.

Det är faktiskt inte på det sättet, som man kanske kan föreställa sig, att det klientel som är föremål för polisens ingripanden skulle vara humanare gentemot kvinnliga poliser än mot manliga. Erfarenheten har visat att så inte är fallet. Också det kräver att man noggrant följer den här frågan och ger poliser och tjänstemän i sådana situationer det skydd och stöd som verkligen behövs.

**Anf. 24** Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill börja med att uttala en liten varning för att alltför mycket hålla sig till statistik på det här området. All statistik på brottsområdet är svårtolkad. Jag tycker att det räcker med konstaterandet att det är en allvarlig utveckling och att vi följer den.

När det gäller frågan om fängelsestraffkommitténs arbete utgår jag från att kommittén följer vad som händer, bl. a. den diskussion vi för här i dag, och naturligtvis arbetar utifrån de förutsättningarna.

**Anf. 25** GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Liksom justitieministern hyser jag en mycket djup oro över utvecklingen. Den är också grundad i det faktum att om våldet trappas upp gentemot tjänstgörande polismän och andra som skall upprätthålla allmän ordning och servicefunktioner, innebär det givetvis att samhällets tjänstemän på det här området också måste anpassa sina arbetsmetoder därtill. Det kan föda en kedjereaktion och medföra stora problem.

Det är också viktigt att befattningshavarna känner samhällets stöd i olika sammanhang. Det uppfattas ofta som mindre intressant för pressen om en polisman blir nedstucken med kniv än om en polisman misstänks för att ha begått tjänstefel. Då kopplas ofta hela pressbatteriet in, men om en polisman blir misshandlad – även om det gäller svåra misshandelsfall – observeras det knappast av pressen och andra massmedier.

Det här måste vi tänka på. Vi kan som politiker inte påverka massmedierna, men det är angeläget att departement, riksdag och övriga ansvariga slår vakt om polisen och om de tjänstemän som är utsatta för våldssituationer av det här slaget. Man måste understryka att våldet under inga omständigheter kan accepteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om åtgärder för  
att motverka våld  
mot polismän*

*Om glesbygds-  
kommunernas  
behov av extra  
resurser inom  
skolans område*

**8 § Svar på fråga 1981/82:352 om glesbygdskommunernas behov av extra resurser inom skolans område**

**Anf. 26** Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Karl-Erik Häll har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att motverka de för glesbygds länen negativa effekterna vid fördelning av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet.

Anslaget fördelas mellan länsskolnämnderna efter dels relevantalet i länet, dels vissa koefficienter, där Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län har fått högre koefficienter än övriga län. Länsskolnämnderna fördelar sedan huvuddelen av medlen mellan kommunerna i länet utifrån vissa generella kriterier, som ger en helhetsbild av situationen för skolväsendet i varje kommun.

I årets budgetproposition har jag mot bakgrund av förändringar i statsbidragssystemet till grundskolan, föranledda av riksdagens beslut med anledning av syo-propositionen, föreslagit att länsskolnämnderna också skall ta hänsyn till behovet av studie- och yrkesorientering (syo) i skolan. Minst nuvarande nivå skall därmed kunna upprätthållas även i små kommuner, som inom ramen för nuvarande statsbidrag till syo garanteras en lägsta statsbidragsnivå. Riksdagen har inte haft någon erinran häremot.

Konstruktionen av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet innebär att fördelningen mellan länen är hårt schabloniserad. Någon möjlighet att ta detaljerade hänsyn till skillnader mellan länen finns inte när det gäller de olika kriterierna för fördelningen.

När länsskolnämnderna vid fördelningen av resurser inom länet nästa läsår också skall ta hänsyn till de små kommunernas särskilda behov av syo-resurser, innebär detta i vissa fall att utrymmet för möjligheten att ta hänsyn till övriga fördelningskriterier för anslaget kan minska. Det kan dessutom vara så att kommunerna i ett län kan ha ett stort behov av resurser med hänsyn till ett kriterium, t. ex. syo-insatser i glesbygd, samtidigt som behovet med hänsyn till ett annat kriterium, t. ex. andelen obehöriga lärare, är lägre. Mot denna bakgrund får man vara beredd att acceptera att införandet av en ny fördelningsgrund kan komma att missgynna vissa kommuner och län sett enbart utifrån denna fördelningsgrund. I det aktuella fallet har anslaget dessutom ökat mer än som normalt skulle ha skett just med hänsyn till behovet av att upprätthålla syo-insatserna i glesbygd.

En preliminär beräkning som gjorts inom regeringskansliet visar att den av Karl-Erik Häll angivna "bristen" i de omnämnda länen avseende resurstilldelningen för syo-verksamheten kan vara betydligt överdriven. Jag vill påpeka att en rättvisande jämförelse mellan det hittillsvarande syo-bidraget, som är ett specialdestinerat verksamhetsbidrag, och det starkt schabloniserade driftbidraget till grundskolan, som det i detta fall gäller, är mycket svår att göra. Jag vill också erinra om de felkällor som kan uppstå när man gör en jämförelse mellan två olika verksamhetsår.

Skolöverstyrelsen utvärderar f. n. användningen av anslaget till särskilda åtgärder på skolområdet. Denna utvärdering skall redovisas i sådan tid att

den kan beaktas i arbetet med nästa års budgetproposition. Om denna utvärdering skulle komma att utvisa att glesbygdslän uppenbart missgynnas är jag för min del, trots de principiella synpunkter som jag nu har redovisat, beredd att överväga ändringar i grunderna för fördelningen av anslaget mellan olika län.

**Anf. 27 KARL-ERIK HÄLL (s):**

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som var mångordigt och som jag måste säga oroar mig något, framför allt därför att jag hade hyst vissa förhoppningar om att det utfall av förändringarna som jag redovisade som motiv för min fråga skulle vara lika överraskande för statsrådet som det är för de berörda länsskolnämnderna. Budgetpropositionen gav oss ju inte någon omedelbar anledning att tro att situationen så allvarligt skulle försämrats.

Statsrådet säger i sitt svar att de av mig redovisade effekterna kan vara betydligt överdrivna. Om det nu hade varit jag som hade gjort de bedömningarna skulle jag naturligtvis ödmjukt ha böjt mig för detta och sagt att det är möjligt. Men nu är det inte så. Det är alltså länsskolnämnderna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län som har gjort bedömningen.

Jag utgår ifrån att statsrådet tagit del av det brev från Norrbottens län som gått till departementet. Jämtlands län har i ett material som jag har fått och som jag kan lämna över om det inte är känt, kommun för kommun redovisat utfallet av det tidigare och det nuvarande anslaget. Jag vill alltså i högsta grad ifrågasätta att detta är några överdrifter.

Jag tror att statsrådet och jag är ense om att behovet av syo-insatser i glesbygdslänet är mycket stort. Om man tar hänsyn till näringslivets struktur tror jag att man också kan säga att behovet av syo-insatser där många gånger är mycket större än i storstadslänet.

Statsrådet nämner i svaret fördelningsprinciperna för anslaget. Det förefaller mig som om de tidigare relationerna har förändrats, så till vida att storstadslänet har fått en större andel på bekostnad av det övriga landet. Någon annan förklaring kan jag inte finna till att de tre utpräglade glesbygdslänet har fått ett så oerhört negativt utfall.

Litet hopp ger det att statsrådet är beredd att ompröva de här insatserna. Jag är helt övertygad om att vi, när den i svaret omnämnda preliminära bedömningen har övergått i något mera permanent, kommer att vara överens om att förändringarna fått denna negativa effekt.

Låt mig också säga att jag när vi tidigare talade om detta fick uppfattningen att det inte var meningen att kommunerna skulle behöva ta på sig en extra kostnad för att upprätthålla syo-insatserna på oförändrad nivå, vilket skulle ske enligt budgetpropositionen. Skall man följa de direktiven får det de effekter som jag har nämnt i min fråga. Då uppstår brister i vår förmåga att göra alla nödvändiga insatser, någonting som statsrådet också omnämner. Jag upplever att statsrådets attityd nu i princip är att det får bli som det blir med de insatserna, bara man följer de direktiv som statsrådet lämnat.

**Nr 140**

**Torsdagen den  
6 maj 1982**

---

*Om glesbygds-  
kommunernas  
behov av extra  
resurser inom  
skolans område*

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om glesbygds-  
kommunernas  
behov av extra  
resurser inom  
skolans område*

**Anf. 28** Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Det är säkert bekant för Karl-Erik Häll att glesbygdernas intressen ligger oss mycket varmt om hjärtat. När vi lägger fram förslag är vi angelägna om att glesbygdskommunerna inte skall lida avbräck. Som jag redan har sagt kommer vi därför att noga följa utvecklingen. Om det visar sig att fördelningen av anslaget slår felaktigt, kommer vi att rätta till det.

En konsekvens av vår grundläggande idé om decentralisering av skolväsendet är att vi så långt det är möjligt vill återupprätta och bibehålla ett fungerande skolsystem också i glesbygderna. Det förutsätter att man behåller de syo-funktioner som skolan skall tillhandahålla. Men det betyder inte att man får läsa in en konflikt mellan syo och annan viktig verksamhet. Här gäller det att, kan man säga, "det ena göra och det andra icke låta".

Man kan, som sagt, ifrågasätta de siffror som Karl-Erik Häll bygger sitt påstående på. Vi har tittat på siffrorna, och jag kan lugna Karl-Erik Häll: Siffrorna är inte tillräckligt väl grundade för att man skall kunna bygga en argumentation på dem. Siffror ger lätt ett intryck av vederhäftighet. Men den kan vara skenbar. Experter som har tittat på siffrorna har varit skeptiska till graden av saklighet.

**Anf. 29** KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta att diskutera sifferunderlaget, men jag påstår på goda grunder och efter år av erfarenhet att länsskolnämnderna sällan gör allvarliga felbedömningar. Och det tror jag inte att man har gjort här heller. Jag skall lämna över det papper som jag har från Jämtlands län som redovisar siffrorna kommun för kommun. Då kanske statsrådet lättare får klart för sig vad jag menar.

Om jag bygger min argumentation på siffror som kanske inte till alla delar är korrekta, blir jag desto mer betänksam när statsrådet bygger sin argumentation på något slags uppfattning utan något som helst siffermaterial. Hon utgår bara från att vad jag har sagt är fel, men hon är inte beredd att nu – möjligen i framtiden – göra något åt situationen. Det betyder, såvitt jag förstår, att i dag får man finna sig i att vi inte kan vidta åtgärder därför att pengarna inte räcker. Den situationen får vi acceptera fram till dess att departementet får möjlighet att pröva frågorna. Man måste alltså spara, vilket innebär antingen sämre åtgärder eller ökade kommunala insatser.

**Anf. 30** Statsrådet ULLA TILLANDER:

Herr talman! Vi har faktiskt material som visar att de siffror som Karl-Erik Häll bygger sin fråga på antagligen är ytterst osäkra. Som framgått av mitt svar finns det anledning att sätta ett stort frågetecken i kanten för de siffrorna. Det borde egentligen vara ett lugnande besked åtminstone för sakens skull – hur Karl-Erik Häll tar det personligen får han själv svara på.

Jag vill betona vad jag redan har sagt, att om det visar sig att det nya syo-bidraget jämfört med det gamla blir till nackdel för glesbygdskommunerna får vi rätta till det. Men det är ingen slutsats som man kan dra av



Karl-Erik Hälls siffror – de måste i dagens läge betraktas som alltför osäkra.

Som jag sade utvärderar skolöverstyrelsen användningen av anslaget till särskilda åtgärder på skolans område. Resultatet av den utvärderingen vill vi nu invänta för att se om det finns brister i det system som vi diskuterar. I så fall skall vi som sagt åtgärda dem.

**Anf. 31 KARL-ERIK HÄLL (s):**

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen; jag vill bara säga att jag hade varit oändligt tacksam om jag i stället för de många orden och de många antagandena i svaret hade fått del av några av de siffror som statsrådet uppenbarligen stöder sin argumentation på. Då hade vi haft förutsättningar att föra en diskussion som hade grundat sig på någonting så konkret som siffermässiga bedömningar är.

Jag har alltså siffermässiga bedömningar, framtagna av ansvariga länsmyndigheter. I den mån de är felaktiga skulle jag som sagt ha varit väldigt tacksam om statsrådet i den här diskussionen och i svaret i sak hade kunnat vederlägga dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

## **9 § Svar på fråga 1981/82:363 om varuförsörjningsplaner**

**Anf. 32 Handelsministern BJÖRN MOLIN:**

Herr talman! Hans Alsén har frågat mig om jag för min del är beredd att ta initiativ för att tillgodose lanthandelsriksdagens önskemål om varuförsörjningsplaner i alla landets kommuner.

Den linje som regeringen och riksdag hittills har intagit när det gäller varuförsörjningsplaner är att kommunerna själva skall avgöra om och på vilket sätt sådana planer skall utarbetas. Bakgrunden är att förhållandena skiftar kraftigt mellan olika kommuner vad gäller både varuförsörjningsproblemen och kommunens resurser att ta sig an dem. Det är därför enligt min mening inte lämpligt att ålägga alla kommuner att upprätta varuförsörjningsplaner. Sådana planer bör tas fram endast där det behövs. Denna linje slogs fast av riksdagen såväl 1977 som 1979.

Erfarenheterna visar att kommunerna i allmänhet har tagit ett ansvar för varuförsörjningsfrågorna. Den nyssnämnda linjen, som bygger på ett frivilligt upprättande av planer, har alltså varit framgångsrik. I mitten av 1970-talet hade drygt 30 kommuner varuförsörjningsplaner. Omkring 220 kommuner, däribland i stort sett alla glesbygdskommuner, har nu antagit eller håller på med att utarbeta planer. Trots denna positiva utveckling kan det givetvis finnas kvar enstaka glesbygdsområden där planering saknas. För att en butik skall kunna få del av glesbygdsstödet krävs emellertid inte en planering som täcker hela kommunen. Planeringen kan begränsas till de strategiska områdena.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Om varuförsörjningsplaner*

*Om varuförsörjningsplaner*

Det är min bedömning att den kampanj för landsbygdshandeln som nu startats på initiativ av bl. a. handelsdepartementet kan medverka till att den gynnsamma utvecklingen beträffande varuförsörjningsplaneringen kommer att ytterligare förstärkas.

**Anf. 33 HANS ALSÉN (s):**

Herr talman! Just nu pågår en som jag ser det viktig kampanj för glesbygdshandelns fortlevnad och, förhoppningsvis, utveckling. Kampanjen, liksom den däri ingående lanthandelsriksdagen, genomförs under mottot Bygden behöver butiken. Handelsministern är ordförande i den kommitté som leder kampanjarbetet på rikspanet. Mot den bakgrunden är statsrådets ställningstagande till det spørsmål som jag aktualiserat i min fråga av särskilt intresse.

Under senare år har jag och andra med mig vid ett flertal tillfällen här i riksdagen i olika former sökt förmå borgerliga handelsministrar att förstå nödvändigheten av varuförsörjningsplaners upprättande i samtliga landets kommuner. Tyvärr har jag inte haft framgång i dessa mina strävanden, och ingen annan heller, vilket är mycket beklagligt ur konsumenternas och lanthandeln synpunkt. Det nu aktuella kravet från lanthandelsriksdagens sida hade med andra ord kunnat vara tillgodosett för länge sedan, om viljan funnits.

Det kan vara av intresse att höra vad en tidigare handelsminister – herr Molins partivän Hadar Cars – svarade mig i en interpellationsdebatt den 20 november 1978. Han svarade på min fråga om regeringen var beredd att föreslå obligatoriska kommunala varuförsörjningsplaner och anförde följande:

”Slutligen vill jag svara Hans Alsén att regeringen inte ämnar föreslå obligatoriska varuförsörjningsplaner i kommunerna. Riksdagsbeslutet har den enligt min mening förnuftiga innebörden att planer skall upprättas bara där de behövs. Beslutet utgår också från att kommunerna själva är beredda att ta det ansvar för varuförsörjningen som problemen motiverar. I praktiken har detta inneburit att så gott som samtliga kommuner i det inre stödområdet, 30–31 av 34, har upprättat eller är i färd med att upprätta varuförsörjningsplaner. I de fall särskilda planer inte utarbetas anser jag det naturligt att varuförsörjningens ordnande tas upp som en väsentlig del i den kommunala planeringen i övrigt.

Jag är övertygad om att man når bäst resultat om kommunerna själva får avgöra hur planeringsbehovet inom olika områden skall tillgodoses.”

Ungefär samma resonemang som handelsministern just nu, såvitt jag förstår, nickar bifall till.

Det här var den 20 november 1978. Handelsministern, som förträdare för kommittén och flera hundra lanthandlare, kunde ändå finna anledning att resa krav på en bättre ordning på området för bara någon vecka sedan. Det låtgåliberala resonemang som jag tycker att både den tidigare och den nuvarande handelsministern för i det här sammanhanget är inte bra.

Att vara folkpartist är tydligen att vara kluven – en åsikt på lanthandels-

riksdagen för en vecka sedan, en annan i Sveriges riksdag. Varför kunde inte handelsministern ha sagt ifrån och klargjort sin ovilja på det här området?

Det behövs varuförsörjningsplaner, som jag ser det. Handelsministern säger i sitt svar: "Sådana planer bör tas fram endast där det behövs." Det borde i stället ha stått, tycker jag: Sådana planer bör tas fram så att de finns när de behövs. De behövs ofta mycket snarare än vi tror, och då i akuta lägen.

Glesbygdproblem finns inte bara på landsbygden utan också i städerna. Därför undrar jag: Vore det inte bättre att visa trohet mot lanthandelsriksdagen och konsumenternas behov än mot gamla kollegers synpunkter?

**Anf. 34 Handelsministern BJÖRN MOLIN:**

Herr talman! Det uttalande som riksdagen för landsbygdshandeln gjorde och som Hans Alsén hänvisade till kan inte tolkas som ett förespråkande av att man genom lagstiftning skulle ålägga kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner.

Vad man sade vid landsbygdshandels riksdag var ju att man framhöll angelägenheten av att alla kommuner upprättar varuförsörjningsplaner. Enligt vad jag har erfarit förordar man alltjämt inom den enskilda handeln den frivilliglinje som jag här redovisat och som har varit regeringens och riksdagens sedan lång tid tillbaka.

Jag tror att den snabba ökningen av antalet kommuner som har upprättat sådana här planer – inte minst sedan Hans Alsén och Hadar Cars diskuterade saken i riksdagen – visar att lagstiftning är onödig också om man har utgångspunkten att det är angeläget att det upprättas varuförsörjningsplaner.

Till det skall vi väl lägga att kampanjen för landsbygdshandeln, som jag tror att både Hans Alsén och jag tillmäter stor betydelse och som väl redan har redovisat vissa framgångar, har fått en mycket bred förankring och engagerat ett stort antal kommuner. Jag tror att kampanjen kan stimulera ytterligare några kommuner till att upprätta varuförsörjningsplaner.

Min slutsats är alltså densamma som riksdag och regering har intagit tidigare. Man kan ha fullt förtroende för kommunernas handläggning av dessa frågor. Det alldeles övervägande antalet kommuner har upprättat varuförsörjningsplaner, och ytterligare några är på väg. Det krävs inget tvång.

**Anf. 35 HANS ALSÉN (s):**

Herr talman! Från de liberala utgångspunkter som både herr Molins företrädare och han själv har agerat i frågan kan jag förstå de synpunkter han anför, men jag utgår ifrån de problem som alltjämt existerar.

Lanthandelsriksdagens uttalande rymmer en rad punkter. Den om varuförsörjningsplaner är den första punkten, och i det ser jag en prioritering av de frågor man önskar ha lösta. Kampanjen syftar givetvis till att på olika sätt påverka, i det här fallet kommuner och i olika avseenden andra

intressenter. Jag upplevde ganska bestämt på den här riksdagen att deltagarna gärna skulle ha sett att det blev ett obligatorium. Det var i varje fall ingen som uttalade motsatsen.

När nu det här önskemålet har återkommit under ett stort antal år, här i riksdagen och annorstädes, vore det väl en ganska enkel åtgärd att föreskriva att planer skall upprättas. Handelsministern säger att många kommuner redan har gjort upp varuförsörjningsplaner. Lika väl kan då sägas att det är inget stort krav man ålägger resterande kommuner. När så många redan har gjort upp planer, är det väl ganska rimligt att alla gör det, så att man får en heltäckande planering. Problemen uppkommer snabbt på det här området.

Jag tycker att den kampanj som satts i gång är en bra kampanj, och de grupperingar som jag har förmånen att något verka i ställer också helhjärtat upp för den. Det skulle ha varit ett bra stöd för kampanjen om handelsministern sagt: Nu vill jag, framför allt som handelsminister men också som ordförande i kampanjen, verkligen se till att detta problem, som ni upplever som bekymmersamt, skall röjas undan så snabbt som möjligt. Det skall bli en likställighet landet över..

Det är konsumenterna det gäller. Varför skall konsumenter på ett håll vara sämre ställda än konsumenter på ett annat håll i landet, och varför skall en lanthandlare på ett ställe vara sämre ställd än en lanthandlare någon annanstans? Det förstår inte jag.

**Anf. 36 Handelsministern BJÖRN MOLIN:**

Herr talman! Som jag underströk i mitt tidigare inlägg har jag samma positiva syn på den kampanj som nu pågår och också på den särskilda landsbygdshandelsriksdag som vi hade för några veckor sedan. Men jag har inte uppfattat kraven från landsbygdshandelns sida så att man vill få fram en lagstiftning på det här området. Det har inte landsbygdshandelns organisationer – SSLF t. ex. – framfört. Jag tror alltså att man inom den enskilda handeln alltså förordar frivilliglinjen.

Sedan skall man ha klart för sig dels – som vi har sagt här – att flertalet kommuner redan har varuförsörjningsplaner, dels att det inte är nödvändigt att man, för att få glesbygdstöd, upprättar planer som gäller hela kommunen. Det räcker att man gör det för bara delar av kommunen. Jag menar alltså att de här varuförsörjningsplanerna, som är värdefulla instrument, i den utsträckning de behövs kommer att växa fram på frivillig väg.

**Anf. 37 HANS ALSÉN (s):**

Herr talman! Det är väl inte någon idé att försöka övertyga handelsministern – det är lika litet framgångsrikt den här gången som tidigare – utan det blir i den här frågan som i så många andra: Vi får hoppas på en ändring i och med vad som kommer att inträffa i höst.

Jag tror att den här friheten är en frihet för några, vilket kan gå ut över andra – i detta fall över dem som har det besvärligast. Jag förstår inte varför

det skall vara så viktigt att befria en kommunstyrelse i någon kommun från det här besväret och det här ansvaret, när vi vet att det i viss mån kan drabba personer som sitter ute i glesbygden och har bekymmer med sin varuförsörjning, känner oro för den. Det gäller lanthandlare i detta läge.

Om allting ordnar sig skulle ju det uttalande som gjorts ha varit meningslöst. Jag förstår inte varför man behöver göra ett sådant uttalande sedan handelsministrar av olika borgerliga kulörer under så många år har talat om hur fint det här ordnar sig på frivillig väg. Allt skall ju falla ut precis när det behövs!

Jag förstår inte varför handelsministern inte begagnar tillfället att säga, att det är onödigt att tala om saken.

**Anf. 38 Handelsministern BJÖRN MOLIN:**

Herr talman! Vi skiljer oss nog litet grand på denna punkt. Jag tror inte att man löser de problem som landsbygdshandeln och människorna i glesbygden har i det här sammanhanget genom mera av central planering. Det är därför jag har förordat frivilliglinjen och också kunnat visa att frivilliglinjen är mera framgångsrik.

Men det är väl ganska naturligt att Hans Alsén från sina socialistiska utgångspunkter förordar central planering – i det här sammanhanget som i så många andra.

**Anf. 39 HANS ALSÉN (s):**

Herr talman! Jag tror inte att handelsministern riktigt menade det han sade nu. Det är ju precis tvärtom. Jag vill att det skall åstadkommas lokal planering. Handelsministern måste väl vara klar över att central planering är det som han och hans kolleger i regeringen förhoppningsvis skall klara. Lokal planering är det som kommunerna skall stå för ute i kommunerna, nära människorna och deras problem. Jag konstaterar att handelsministern sitter långt ifrån de problem som enskilda människor har, både som konsumenter och som lanthandlare. Därför kan han föra detta resonemang. Men den strävan som jag och andra har och som kommit till uttryck vid lanthandelsriksdagen är just att man skall få de lokalt ansvariga politikerna att runt om i landet, i alla kommuner, ta ett ansvar som man redan tagit i flertalet kommuner – jag håller gärna med om det.

Men det är tydligen rätt meningslöst att vi byter ord om detta. Jag hoppas självfallet att den aktuella kampanjen skall medverka till att åstadkomma förbättringar, men framför allt hoppas jag här som i så många andra avseenden på att det skall hända något radikalt i september i år. Då kan många frågor tacklas från litet andra utgångspunkter, och vi slipper den här typen av retoriska samtal.

**Anf. 40 Handelsministern BJÖRN MOLIN:**

Herr talman! Jo, Hans Alsén, vi skiljer oss åt när det gäller synsättet, eftersom ni förordar ett centralt beslutsfattande, varvid man i riksdagen i lag

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

ålägger kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner. Jag har så mycket förtroende för de lokala beslutsfattarna att jag litar på frivilliglinjen.

Överläggningen var härmed avslutad.

**10 §** Föredrogs och hänvisades  
Proposition  
1981/82:215 till utrikesutskottet

**11 §** Föredrogs och hänvisades  
Redogörelse  
1981/82:21 till konstitutionsutskottet

**12 §** Föredrogs och hänvisades  
Motion  
1981/82:2538 till jordbruksutskottet

### **13 § Ekonomiskt stöd till barnfamiljer, m. m.**

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:41 om anslag till Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m. m. och till Sociala serviceåtgärder (prop. 1981/82:100).

#### **Anf. 41 TALMANNEN:**

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

#### **Anf. 42 GÖRAN KARLSSON (s):**

Herr talman! Barnfamiljerna är de som har kommit mest i kläm på grund av den borgerliga åtstramningspolitiken, det är väl dokumenterat.

Prisstegringarna har varit högre än vad vi tidigare varit vana vid i Sverige. Reallönesänkningarna har gått hårt åt barnfamiljernas ekonomi. Möjligheterna till kompensation har varit små eller obefintliga. Hyrorna har höjts med stora summor under de år som de borgerliga funnits i kanslihuset. Tumskruvarna har dragits åt allt hårdare när det gäller familjer med barn. Regeringen och den borgerliga politiken över huvud taget har blivit en svår belastning för landets barnfamiljer. Listan på de negativa faktorerna för barnfamiljerna skulle kunna göras lång.

Till detta kommer att den politik som de borgerliga bedriver leder till ökad arbetslöshet och till ökade klyftor i samhället. Det börjar bli svårt, för att inte säga omöjligt, att hitta några ljusa inslag i de borgerligas politiska mönster. Härtill skall också läggas vad som kommer på riksdagens bord senare i vår, nämligen frågan om karensdagarna och försämringen av ersättningen till de sjuka och arbetslösa.

Ändå har vi en socialminister som talar om förbättrad livskvalitet, när hon skall skildra vad som sker och skett under hennes tid som socialminister. Det heter på ett ställe i den skrift som då och då citeras i denna kammare: Fader förlåt dem, ty de veta icke vad de göra. Detta tycks passa in på dem som i dag är ansvariga för de socialpolitiska åtgärderna i vårt land. Den tiden börjar nu bli avlägsen, då vi kunde uppvisa sociala landvinningar i Sverige, den tid då socialministern var en garanti för en regeringspolitik som innebar framsteg för barnfamiljer, lågavlönade, pensionärer och andra eftersatta grupper i landet. Nu är det tvärtom. Nu talar socialministern om livskvalitet, men bidrar till att de som behöver trygghet och stöd i sin tillvaro i stället får det hårdare och sämre. Det är en livskvalitet som vi socialdemokrater betackar oss för.

Vi socialdemokrater har motionerat om en höjning av barnbidraget med 300 kr. från den 1 juli i år. Vi anser att en höjning är nödvändig. Förslaget är väl motiverat. Som jag nämnde i inledningen har barnfamiljerna kommit i kläm, och därför anser vi att en höjning av barnbidraget är befogad. Vi har emellertid mötts med kalla handen. Utskottet har inte kunnat gå oss till mötes. Det har avvisat våra förslag. Någon förståelse för barnfamiljernas situation har inte visats. Vi har i utskottet ensamma fått kämpa för barnfamiljernas rätt. Borta är talet om rättvisa, bortan är talet om att hjälpa barnfamiljerna. Kvar står ett klart nej från de borgerligas sida. Vi har inget annat att göra än att reservera oss, men vi vet att de borgerliga med en eller annan röst kommer att rösta ned oss här i kammaren. Trots detta dristar jag mig, herr talman, att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen med beteckningen nr 1.

En annan reservation som jag yrkar bifall till är reservation nr 3. Den handlar om återinförande av bosättningslånen. Som vi framhållit i den socialdemokratiska partimotionen har bosättningslånen alltmåra kommit att få social karaktär. Lånen har fått en annan inriktning än tidigare. Ensamstående mödrar och handikappade utan barn samt sammanboende hade fått rätt till bosättningslån. Denna rätt har den borgerliga regeringen så att säga klippt av. Vi tycker att det var ett olyckligt beslut som riksdagen den gången fattade. Vi föreslår därför att rätten till de aktuella lånen införs på nytt.

Bostadslånen har inte varit någon dålig affär för staten. Pengarna har betalats tillbaka. Förlusten lär ligga omkring 0,5 % under alla de år som lånen funnits till. Ser man saken ur befolkningsmässig synpunkt, kan man konstatera att vi aldrig haft ett så billigt instrument att tillhandahålla när det gällt att försöka åstadkomma en vändning i frågan.

Lånen fyller alltså en viktig uppgift för de människor som fått del av dem. För de sökande är det en bra låneform. Att få lån i bank kan vara svårt många gånger. De nybildade och svaga hushållen drabbas av att bosättningslånen nu är borttagna, och detta bara för att vi har en borgerlig regering som inte har någon social pondus. Det är väl svårt för socialministern att hävda sig gentemot de unga gossarna i budgetdepartementet.

Det är svårt att tänka sig något förnuft i det hela. Man lägger alltså ned den

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

enda låneverksamheten av social karaktär, som samtidigt varit en god affär för staten. Jag kan inte förstå den saken, och jag tror inte heller att många andra kan göra det.

Man kan naturligtvis beklaga dem som drabbas av att lånemöjligheten upphört. För att återställa en god social funktion föreslår vi därför att lånen återinförs.

Det är en billig affär för staten, som jag tidigare framhållit.

Det är en bra reform för de ekonomiskt svaga.

Det är sällan man kan säga att en så bra reform kan åstadkommas med så små medel.

Herr talman! Jag yrkar bifall också till reservation 4. De övriga socialdemokratiska reservationerna kommer Anita Persson att tala för.

**Anf. 43 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):**

Herr talman! Familjepolitiken måste stödja barn och föräldrar. Familjepolitiken måste skapa förutsättningar för vuxna att ta sitt föräldraansvar och att ge sina barn harmoniska uppväxtförhållanden.

Den socialdemokratiska målsättningen "förvärvsarbete åt alla vuxna och kollektiv barnomsorg åt alla barn" – under livets alla perioder och oavsett vad familjerna själva önskar – håller inte. Barnens behov måste i stället sättas i centrum.

Sedan 1976 har dock ett viktigt arbete för att öka valfriheten och rättvisan för familjerna utförts, och många reformer i den riktningen har genomförts. Den inriktningen måste fortsätta.

På senare tid har också glädjande nog attityderna till fostran förbättrats. Föräldraansvaret och vikten av fostran betonas alltmer. Man börjar mycket mer allmänt inse att vad barn behöver är kärlek, stöd och ledning samt vuxna som är goda förebilder och som har kraft och ork att engagera sig, att säga ifrån och att sätta gränser. Likaså börjar man erkänna att många reformer tidigare mest varit till för de vuxna och att vi i vår strävan efter materiellt välstånd – en strävan som i och för sig varit riktig – har tappat gemenskapskänslan och känslan av att behövas.

I den moderata partimotionen 1981/82:2018 uttrycks vikten av att familjepolitiken måste präglas av rättvisa och valfrihet. Vi uttrycker också oro över att barnens trygghet ofta åsidosatts för andra intressen. Föräldrar måste få största möjliga frihet att välja hur de vill ordna sitt liv, hur de vill fördela ansvaret för hem och barn och kombinera förvärvsarbete med samhällsarbete, så att de på bästa sätt kan ta hänsyn till barnens behov. Vem vet bättre än föräldrarna vad som är bäst i det enskilda fallet? Dessutom: För olika perioder i livet gäller olika behov. Vårdarbete i hemmet och förvärvsarbete avser ofta olika perioder i samma människas liv, och ofta försöker man kombinera alltefter behov och förutsättningar.

Vi anser därför att skatter, bidrag och service måste utformas så, att de medger valfrihet och rättvisa. Familjebeskattningen bör ses över och förändras, så att den tar hänsyn till hur många som skall leva på familjeinkomsten och så att marginaleffekterna minskas. Särskilt viktigt är



detta för flerbarnsfamiljerna, vars ekonomiska situation är besvärlig. Avdragsrätt för styrkta och nödvändiga barntillsynskostnader måste medges. Detta skulle också motverka en s. k. svart barntillsynssektor.

Sedan den 1 januari 1982 utgår ett flerbarnstillägg för att särskilt stödja de familjer som har det ekonomiskt besvärligt. I motion 2360 av Rolf Dahlberg m. fl. yrkas att flerbarnstillägget från det tredje barnet höjs från 750 kr. till 1 300 kr. per år och för det fjärde och följande barn från 1 500 till 2 050 kr. per år. Som sägs i motionen har utrymme för den höjningen – totalt ca 70 miljoner – skapats i annat sammanhang genom en förändring av principerna för beräkning av räntebidrag till bostadshus. De ändrade principerna medför dock vissa höjningar av bostadskostnaderna. Inkomstsvaga grupper behöver därför kompenseras. Detta sker genom att 280 miljoner i annat sammanhang anslås till bättre bostadsbidrag och genom att 70 miljoner används för att förbättra grundtryggheten för den mest utsatta gruppen barnfamiljer, nämligen flerbarnsfamiljerna. Utskottet har dock avstyrkt yrkandet om en höjning av flerbarnstilläggen. Jag yrkar därför bifall till reservation 2 av Karl Leuchovius m. fl. i socialutskottets betänkande 41.

Det största familjepolitiska stödet går till den kommunala barnomsorgen. Barnomsorg, kommunal och enskild, är ett viktigt stöd till barn och föräldrar. Men den kommunala barnomsorgen subventioneras alltför ensidigt. Stödet till den kommunala barnomsorgen kan beräknas till ca 13 miljarder för budgetåret 1982/83, men det går bara till dem som får en kommunal barnomsorgsplats. De föräldrar som inte får eller vill ha en kommunal barnomsorgsplats får själva betala för sin barnomsorg – och samtidigt via skattsedeln för andras barnomsorg. Visserligen blir det större neutralitet mellan olika former av kommunal barnomsorg i och med det nya statsbidragssystemet, men en fullt rättvis fördelning blir det inte.

Dessutom visar statistiska centralbyråns undersökning av levnadsnivåförhållandena att ungefär dubbelt så stor andel av barnen till föräldrar tillhörande SACO som till föräldrar tillhörande LO har kommunal barnomsorgsplats. Det är alltså inte alldeles säkert att den kommunala barnomsorgen i första hand går till dem som har störst behov. Stödet till barnomsorgen måste fördelas mer rättvist, så att det räcker till fler.

Mot denna bakgrund skall man se kravet på en vårdnadsersättning eller ett vårdnadsbidrag till alla familjer med barn upp till tre år inom ramen för stödet till barnomsorgen. Det är ett krav som vi framfört många gånger och som vi upprepar i motion 2039. En vårdnadsersättning eller ett vårdnadsbidrag skulle på ett enkelt och smidigt sätt kunna öka valfriheten och rättvisan för barnfamiljerna. Den kan användas antingen som en förstärkning av familjeekonomin eller till att betala för valfri barnomsorg. På så sätt kan man ge föräldrarna större möjlighet att välja omsorgsform efter barnets bästa. Den kan också ses som ett erkännande av att vård av egna barn är ett viktigt arbete.

Det är glädjande att familjeekonomiska kommittén, som behandlar frågan om vårdnadsbidrag, inom en mycket nära framtid väntas avge ett betänkande. Jag förutsätter att kommitténs förslag syftar till att ge barnfamiljerna

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

ökad valfrihet och rättvisa och att moderata samlingspartiets krav på det sättet blir tillgodosedda.

En ökad valfrihet ger föräldrarna större möjligheter att forma sina liv och fördela sina arbetsinsatser så, att de orkar vara föräldrar och engagera sig i sina barn. Men för att valfriheten skall bli reell, måste vårdarbete i hemmet uppvärderas, så att några års vårdarbete i hemmet inte anses som förlorade år. Dessutom måste det finnas en god tillgång till enskild och kommunal barnomsorg av olika slag och av god kvalitet. I och med att den statliga detaljregleringen av barnomsorgen slopas, ger man kommunerna större möjligheter att åstadkomma god kvalitet och att finna lösningar som är anpassade efter lokala krav och omständigheter samt familjernas behov. Man kan också få ett bättre utnyttjande av resurserna.

Jag vill understryka vikten av att kommunerna tar ökat ansvar för utvecklingen av det pedagogiska arbetet i förskolan. Detta förutsätter en ordentlig diskussion i kommunerna om målsättning och innehåll. Bara diskussionen i sig kan vara av mycket stort värde för kvaliteten i förskolan, men den kommer också att öka det kommunala engagemanget för det pedagogiska arbetet. Kommunens ansvar för kvaliteten innebär självfallet också ansvar för att barnomsorgspersonalen är väl utbildad.

Viktigt för valfriheten är att den öppna förskolan får statsbidrag. Detta kommer att vara en stimulans för utbyggnaden. Den öppna förskolan är ett viktigt komplement både till familjedaghemmen och till hemmavarande barn och föräldrar.

Enskilda institutioner är viktiga ur valfrihets- och kvalitetssynpunkt. En särskild statsbidragsregel tillgodoser enskilda institutioner. Men en av förutsättningarna för att en enskild institution skall få statsbidrag är att den är upptagen i kommunernas barnomsorgsplaner. Jag vill därför understryka vikten av det som utskottet med anledning av den moderata motionen 2041 förutsätter, nämligen att kommunen i generös anda prövar möjligheten att ta upp den aktuella institutionen i sin barnomsorgsplan. Självfallet måste kvalitetskrav ställas.

De nya statsbidragsreglerna åstadkommer större neutralitet mellan olika kommunala barnomsorgsformer och ett bättre resursutnyttjande än tidigare. Ett prestationsrelaterat bidragssystem, dvs. ett system med ett enhetligt bidrag per utnyttjad plats, skulle dock innebära ett ännu bättre utnyttjande av befintliga resurser och öka antalet platser. Det är därför viktigt att den beslutade utvärderingen av det nya systemet och utredningen om ett prestationsrelaterat system genomförs så snart som möjligt.

Herr talman! I reservation 6 av Karl Leuchovius m. fl. har de moderata ledamöterna reserverat sig för en sänkning av bidraget till hemspråksundervisning i förskolan med 1 miljon till 30 milj. kr. Den kommitté som skall se över språksituationen för invandrabarnen i förskolan bör kunna överväga *hur* kostnadsökningarna under anslaget skall begränsas, och efter en snabbrems kan besparingar genomföras redan under nästa budgetår. I vart fall bör det föreslagna anslaget kunna minskas med 1 miljon. En sänkning av kostnaderna bör kunna åstadkommas genom rationaliseringar.

I reservation 7 avstyrker de moderata ledamöterna regeringens förslag om medelsanvisning till barnmiljörådet. Det är självfallet mycket viktigt att verka för förbättringar i barnens miljö och att arbeta för barns säkerhet. Vi anser dock att de uppgifter som barnmiljörådet har kan skötas i första hand av socialstyrelsen, som bör vara den myndighet som skall ha det övergripande ansvaret. Det är självfallet viktigt att värna om barnens miljö och säkerhet. Men det kan ifrågasättas om man gör det bäst genom fler myndigheter, som ger ökad och fördyrande byråkrati.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till de moderata reservationerna 2, 6 och 7 i socialutskottets betänkande 41 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

I anförandet instämde Anita Bråkenhielm och Karl Leuchovius (båda m).

**Anf. 44 INGA LANTZ (vpk):**

Herr talman! Barnomsorgen har missköts under många år, och på senare tid – med ändrade förutsättningar för barnomsorgens varande – har effekterna av denna misskötsel börjat slå igenom ute i kommunerna. Man kan avläsa detta i olika undersökningar. Det senaste exemplet på detta är Kommunförbundets kartläggning, som visar att inte mer än hälften av de daghemspplatser som hade planerats att byggas under 1982 kommer att byggas.

Det i och för sig lilla målet – om man ser till efterfrågan och till behovet – att bygga 100 000 nya daghemspplatser och 50 000 fritidshemspplatser missar man med 30–40 %. Tanken på full behovstäckning ligger långt bort i fjärran, om ens det.

Det står väldigt klart, med den senaste tidens utveckling på barnomsorgens område, att barnomsorgen aldrig har varit till för barnens skull, aldrig har varit menad för barnen, utan för arbetsmarknadens behov av barnpassning medan föräldrarna arbetar. Vi har med andra ord en konjunkturanpassad barnomsorg. Nu kärvar det på arbetsmarknaden, och då passar statsmakterna på att försämra kommunernas ekonomiska villkor bl. a. för barnomsorgen genom att strypa statsbidragen, så att utbyggnaden bromsas upp.

Vänsterpartiet kommunisterna har aldrig accepterat att barnomsorgen skall vara till för att tillgodose arbetsmarknadens behov. Vi menar att en bra barnomsorg behövs för barnens egen skull. Därför har vi också kravet att alla barn skall ha rätt till en plats inom barnomsorgen just för sin egen skull, alltså alldeles oavsett om föräldrarna arbetar eller studerar. Därför menar vi också att statsbidragen måste få en helt annan omfattning. Det gäller både i förhållande till dagens läge och i förhållande till det ännu värre läge som kommer. Regering och riksdag bör enligt vår mening ta på sig det

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer.  
m. m.*

ekonomiska ansvaret och svara för i vart fall 75 % av kostnaderna, vilket ungefär motsvarar personalkostnaderna.

Herr talman! Jag gillar egentligen inte att tala om lönsamhet när det gäller barns behov av omsorg och trygghet, men faktum är att det samhällsekonomiskt är en ren vinst att bygga bort daghemskoerna. Detta är i och för sig ingen nyhet – det har redovisats i många uppsatser som har gjorts genom åren – men nu har också Kommunförbundet publicerat en undersökning som visar att denna vinst vid heltidsarbete är inte mindre än 81 000 kr. per år, om man fördelar den på de nio år som barnet får barnomsorg. Även vid deltidarbete är det lönsamt att bygga ut barnomsorgen. Utbyggnaden blir naturligtvis dyrare när det gäller småbarnsplatser, men också om man räknar med dem är barnomsorgen lönsam. Om inga andra argument biter på församlingen här i kammaren, på utskottet eller på regeringen, så borde väl lönsamheten som argument ändå bita.

Regering och riksdag har inte bara bromsat den kvantitativa delen av barnomsorgen, utan man har också vänt den kvalitativa delen ryggen. Begreppen "flexibilitet" och "bättre utnyttjande av befintliga resurser" är slagord som används flitigt ute i kommunerna bland herrarna i budgetberedningar och kommunstyrelser. Med regeringens förslag och riksdagens beslut att helt slopa normer för barnomsorgen har det blivit fritt fram för kommunerna att välja olika modeller för hur man bäst blir flexibel och bäst utnyttjar resurserna inom befintliga ramar eller – mer direkt uttryckt – inom befintlig verksamhet. Fler barn i större barngrupper på samma institutioner med i stort sett oförändrad storlek på personalen – det är tyvärr en realitet ute i många kommuner.

De brev man får som ledamot av en socialnämnd, som det numera heter, är ofantligt många. Det kommer protestskrivelser från personal och från föräldrar som är oroliga för vad som kommer att hända med barnen i barnomsorgen, både på daghem och på fritidshem. Det är barnen, personalen och föräldrarna som kommer i kläm i denna klappjakt på besparingar – och det är ju egentligen inga besparingar, för som jag sade tidigare är det lönsamt med barnomsorgen.

Det behövs normer för kvaliteten i barnomsorgen, både när det gäller gruppstorlek och personaltäthet och när det gäller yttorlek.

På senare tid har det talats om behovet av en fastare pedagogisk målsättning inom förskolan, och det är bra. Också utskottet är, nu liksom förra gången denna fråga var uppe till behandling, inne på detta, men man avstyrker vpk-motionens krav på läroplan för barnomsorgen under hänvisning till att den frågan redan är under arbete. Men efter vad jag har inhämtat arbetar socialstyrelsen med något slags ramförslag. Sedan är det meningen att kommunerna efter de olika ekonomiska och sociala förutsättningar som finns skall fylla denna ram. Jag är rädd för att man med detta förslag kommer att få olika pedagogiska målsättningar för barnomsorgen, framför allt när det gäller den praktiska verksamheten, om man inte från centralt håll ställer upp mer fasta mål. Det kommer att bli stora kvalitetsskillnader, om det är denna sorts "läroplan" som förskolan skall få.

Sedan kan man ju också fråga sig, och det är en mycket berättigad fråga, hur det kommer att bli med det viktiga pedagogiska arbetet, när barngrupperna är för stora och personaltätheten för låg.

I går vinklades frågan om barnomsorgen på ett annat sätt av Christer Romilson i en debattartikel på ledarsidan i Dagens Nyheter. Christer Romilson pekade på att den katastrofalt låga utbildningstakten inom barnomsorgen kommer att leda till att många förskollärare och fritidspedagoger blir arbetslösa. Den procentsats för arbetslösheten inom dessa yrkesgrupper som han nämnde var inte låg utan tvärtom väldigt hög. Dessa effekter kommer att kosta staten många miljoner kronor. Och han frågar om man då kan "tänka sig något mer lämpligt område än förskola och fritidshem att satsa på? Efterfrågan är hög. Personalen finns färdigutbildad."

Regeringens och också riksdagens politik när det gäller barnomsorgen innehåller mycket av galenskap. Det är mycket som man inte förstår. Sammanfattningsvis kan man säga:

1. Hundratusentals barn köar till barnomsorgen. För många barn och för många kvinnor, främst, är detta en katastrofsituation eller en mycket besvärlig situation.
2. Det är i det närmaste stopp i utbyggnaden.
3. Kvaliteten håller på att försämrats, när den i stället behöver förbättras.
4. Det finns en viss insikt om att det behövs en pedagogisk målsättning och att denna målsättning behöver mejslas ut och få struktur.

Det ser mörkt ut för barnomsorgen, hur man än vinklar problemen och går in i diskussionen. Vpk-motionens olika krav – de är ju mycket detaljerade – är nödvändiga, och de måste tillgodoses för att man skall kunna bryta den tillbakagång som barnomsorgen befinner sig i och som jag tror kommer att stegras. De tendenser som man kan avläsa i kommunernas barnomsorgsplaner och de förändringar som kommunerna planerar för att få ett bättre resursutnyttjande, som det heter, tyder på detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-motion 674.

Sedan skall jag gå över till att tala om bidragsförskott. I lagen om bidragsförskott garanteras barnet underhåll från den förälder som inte är vårdnadshavare. Om han eller hon inte kan betala underhåll går samhället in med ett s. k. bidragsförskott. Lagen gäller för alla ensamstående föräldrar till biologiska barn. Den gäller också för en ensamstående förälder med utländskt medborgarskap, om vederbörande vistats sex månader i landet. Men denna lag gäller inte för de barn som adopterats av ensamstående föräldrar. I detta avseende sker alltså en klar diskriminering av ensamstående adoptivföräldrar. Men om två adoptivföräldrar beslutar sig för att skiljas, då gäller lagen. Att inte bevilja ensamstående adoptivföräldrar bidragsförskott tycker jag måste betraktas som ett absurt förhållande.

Det finns 300 ensamstående adoptivföräldrar i vårt land. De utgör bara 2–3 % av de bidragsberättigade föräldrarna. Det skulle alltså inte bli speciellt ekonomiskt betungande för samhället att bevilja dessa föräldrar bidragsförskott. Men för dessa adoptivföräldrar skulle det betyda ganska mycket.

Bidragsförskottet uppgår f. n. till 591 kr. per barn och månad. Beloppet är skattefritt.

Det är förmodligen – man får i varje fall hoppas det – inte någon medveten illvilja från samhällets sida som har gjort att ensamstående adoptivföräldrar går miste om denna förmån. Snarare är väl detta ett misstag, som det borde gå lätt att rätta till.

Detta har alltså vpk föreslagit i en motion. Utskottet avstyrker även denna motion och hänvisar till att ensamförälderkommittén skall överväga bl. a. den här frågan. Men jag tycker inte att detta är någon garanti, och jag anser att riksdagen i dag borde kunna fatta detta beslut och ge dessa föräldrar det här bidraget.

Så, herr talman, skall jag gå över till min tredje motion. Resten av de sex motioner från vårt håll som behandlas i detta betänkande från socialutskottet kommer Raul Blücher att utveckla senare.

Jag skall tala om familjekoloniverksamhet, som jag tycker är en viktig fråga. Den har inte fått speciellt stor plats i utskottsbetänkandet, och det beklagar jag, eftersom detta, som sagt, är en väldigt viktig fråga.

Vår semester styrs på samma sätt som vår övriga fritid väldigt mycket av olika kommersiella intressen. Fritids- och semesterindustrin har expanderat mycket starkt under senare tid. Det behöver man inte leta efter tecken på. Man kan slå upp vilken dagstidning som helst för att kunna konstatera detta.

Vad som karakteriserar de vanligaste semesteralternativen är att de, särskilt för barnfamiljer, är kostsamma samt att de förstärker isolering och privatisering av familjelivet. I stället för att ge utbyte i form av gemenskap, stimulerande upplevelser, aktivt och kulturellt innehåll leder kommersialiseringen av semester och fritid till en passiv konsumtion av förströelse och dyrbar prylkonsumtion. Särskilt lågavlönade och barnfamiljer löper risk att knäcka sin ekonomi under pressen att tillgodose fritidsindustrins modenyck-er.

Det finns i dag – och det har vi diskuterat många gånger tidigare – ett stort intresse för kollektivhusboende och andra kollektiva lösningar i bostadsområdena. Lika viktigt som det är att skapa permanenta kollektiva boendeformer är det att utveckla alternativa semesterformer. Särskilt gäller detta för barnfamiljer. Det behövs alternativ, som är mindre inriktade på konsumtion och mer på att stärka familjegemenskapen tillsammans med andra människor. Kollektiv familjesemester är ett sådant alternativ, som man prövat litet varstans. Men detta haltar på grund av kommunernas dåliga ekonomi.

Försöksverksamheten med familjekolonier visar på främst tre funktioner:

1. Familjekolonin som alternativ semestervistelse skild från den traditionella semestertypen är ett "lågprisalternativ" till kommersiella semesterformer.

2. Familjekolonin som ett försök att utveckla en annan samlevnadsform, som bygger på kollektivt ansvarstagande i kontrast till den för många

människor allt vanligare funktionslösheten och främlingskapet i samhället.

3. Det kanske allra viktigaste är att man kan se familjekolonin som en förebyggande social verksamhet. Om den nya socialtjänstlagen skall kunna förverkligas behövs realistiska och verk samma metoder för att ge stöd till människor som lever under pressande sociala förhållanden. Vistelse i ett familjekollektiv under semester tid har visat sig vara en möjlighet att sätta i gång en positiv utveckling såväl på det personliga som på det sociala planet.

Kollektiva semesterformer för familjer behövs för det första som alternativ till det kommersiella semesterutbudet. För det andra behövs de som alternativ till den traditionella barnkoloniverksamheten och sommarhemmen, som ju också håller på att tunnas ut. Vi läser i tidningarna om hur den här verksamheten naggas i kanten. För det tredje behövs dessa semesterformer som förebyggande social verksamhet och som stöd till barnfamiljer.

Det finns därför, menar jag, all anledning att ge statsbidrag för den här verksamheten till kommunerna och också att låta den utredning som riksdagen uttalade sig för med anledning av kulturutskottets betänkande 1978/79:15 noggrannare utreda formerna för den här semesterformen, så att allt fler människor kan få tillfälle att delta.

Med det yrkar jag bifall till motion 960, och om jag glömde det beträffande bidragsförskotten ber jag att få yrka bifall till motion 405.

**Anf. 45 ANITA PERSSON (s):**

Herr talman! För oss socialdemokrater är barnens levnads- och uppväxtvillkor av stor betydelse. Utbyggnaden av barnomsorgen är en viktig del av dessa villkor – och framför allt utbyggnaden av dag- och fritidshem. Detta var också anledningen till att den socialdemokratiska regeringen 1975 träffade en överenskommelse med Kommunförbundet om att under en femårsperiod bygga 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser. Samtidigt höjdes statsbidragen kraftigt, och syftet var att statens andel skulle motsvara personalkostnaderna.

Riksdagen fastställde denna målsättning 1976 och antog också en långsiktig målsättning om att utbyggnaden av barnomsorgen skulle ske så att full behovstäckning skulle vara uppnådd 1985.

Tyvärr har utbyggnaden av barnomsorgen inte skett i den omfattning som varit nödvändig för att den kortsiktiga målsättningen skall uppnås. Av de planerade 100 000 nya daghemsplatserna har tillkommit ca 70 000, och av de planerade 50 000 fritidshemsplatserna har tillkommit ca 30 000. Det innebär att riksdagens målsättning för daghem uppfylls till 70 % och för fritidshem till 60 %. En av orsakerna till att kommunerna minskat sin planerade utbyggnad av dag- och fritidshem är regeringens direktiv om att kommunerna skall begränsa sin tillväxt till 1 %. Vi socialdemokrater har föreslagit en begränsning av tillväxten till 2 %, för att kommunerna skall kunna klara av barnomsorgen och långvården. En annan orsak är de övriga ekonomiska

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

åtstramningar som drabbat kommunerna inom olika områden av den kommunala verksamheten. Riksdagen fastslog emellertid i november 1981 att det inte finns någon anledning till omprövning av 1976 års målsättning om en utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning.

I socialutskottets betänkande sägs, att utskottet anser att det bör utarbetas en plan för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen fram till full behovstäckning. Planen, som också skall innefatta en bedömning av personalbehov och erforderliga utbildningsinsatser, liksom en utvärdering av olika instrument för att säkerställa att målet nås, bör tas fram efter överläggningar med Svenska kommunförbundet och skall föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Det har nu gått mer än fem månader sedan riksdagen fattade detta beslut, och ännu har inte socialministern tagit något initiativ till överläggningar med Kommunförbundet.

Det är skrämmande att regeringen så nonchalerar ett riksdagsbeslut, och det är tragiskt för de 100 000 barn som står i kö för att få en daghemsplats. Det är också oroande för alla dem som utbildar sig till förskollärare, fritidspedagoger och barnskötare att inte veta hur det kommer att bli med arbetet i framtiden.

Daghemmen är bra för barnen, dels för deras pedagogiska och fostrande roll till gemenskap och solidaritet mellan barnen, dels för att det är viktigt för barnen att under den tid föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar kunna få en omvårdnad och tillsyn under trygga förhållanden. Det är också viktigt för föräldrarna att veta att deras barn får bra omvårdnad under den tid de själva är på arbetet. Därför är en utbyggnad av barnomsorgen bra för både barnen och föräldrarna. En utbyggnad av barnomsorgen är också viktig för att uppnå en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Ett vårdnadsbidrag kan inte bli ett alternativ till en utbyggd barnomsorg, om man menar något med att alla skall ha rätt till ett arbete och om man vill att både män och kvinnor skall kunna delta i förvärvslivet.

Riksdagsbeslutet om ett nytt statsbidragssystem, som fattades i november 1981 och som skall träda i kraft den 1 januari 1983, innebär ett enhetligt procentbidrag på 40 % till all barnomsorgsverksamhet. Systemet innebär bl. a. att även deltidsförskolor blir bidragsberättigade. Detta beslut får till följd att en omfördelning av statsbidraget kommer att ske, från kommuner som, i enlighet med 1975 års överenskommelse mellan regeringen och Kommunförbundet, haft en kraftig utbyggnad av barnomsorgen till kommuner som haft en svagare utbyggnad. Således straffas de kommuner som lojalt följt riksdagens beslut år 1976, medan de kommuner som nöjt sig med att ha den allmänna förskolan och en begränsad daghems- och fritidshemsverksamhet tjänar på det nya statsbidraget.

För många kommuner innebär det nya statsbidragssystemet ett bortfall av betydande belopp. Därför finns det stor risk för att det nya statsbidragssystemet, som kraftigt minskar bidraget till daghem och fritidshem, får till följd att den fortsatta utbyggnaden av daghem och fritidshem kommer att avsevärt fördröjas. Sammanlagt kommer dessa kommuner att förlora ca 300 milj. kr.



Det är inte acceptabelt att införa ett system som får sådana ekonomiska konsekvenser, i all synnerhet som kommunernas ekonomi redan är utsatt för mycket hårda påfrestningar genom olika ingrepp från den borgerliga regeringen.

Det nya statsbidraget har dock en förtjänst, nämligen den fördel det är att övergå till ett procentbidrag. Ett sådant system har också tillstyrkts av bl. a. Kommunförbundet.

Vi socialdemokrater föreslår i vår reservation 5 vid det betänkande vi nu behandlar att regeringen efter överläggningar med Kommunförbundet återkommer till riksdagen med ett nytt förslag till statsbidrag efter följande riktlinjer.

Bidraget bör utgå som ett procentbidrag till daghem, fritidshem, familjedaghem och öppna förskolor. De kostnader som skall ingå i bidragsunderlaget bör kunna utformas enligt de grunder som riksdagen har beslutat och som återfinns i proposition 1980/81:205 och socialutskottets betänkande 1981/82:1. Statens insats bör motsvara vad en tillämpning av hittills gällande regler medger.

Vi socialdemokrater har också tidigare föreslagit att det skall finnas en särskild resurs för behovsorienterade insatser vid sidan av det gamla statsbidragssystemet. Med ett nytt statsbidragssystem enligt den modell vi föreslår bör kommunerna i större utsträckning än vad som hittills skett kunna ta hänsyn till de skiftande behov som finns vid olika daghem. Och vi föreslår att man vid de föreslagna överläggningarna mellan regeringen och Kommunförbundet om ett nytt statsbidrag tar i beaktande det behov av särskilda insatser som kan finnas ute i kommunerna, så att detta inryms i det nya statsbidragssystemet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

I reservation nr 4 har vi föreslagit att riksdagen skall bifalla vår motion 1981/82:406, yrkande 2, om 5 milj. kr. till lokalt utvecklingsarbete inom förskolan.

Riksdagen anslöt sig i november i fjol till vårt krav på en mer preciserad målsättning för arbetet i förskolan och att klarare riktlinjer utarbetas för vilket innehåll verksamheten skall ha.

Förändringar i förskolans innehåll och arbetssätt kommer att få konsekvenser för bl. a. personalen. Förskolans verksamhet påverkas också av att Sverige har blivit ett invandrarland. Var sjunde invånare är av utländskt ursprung, och av dessa är mer än en tredjedel barn och ungdomar. Nära 10 % av alla barn i Sverige är barn till invandrare. Invandrarbarnen får ofta särskilda problem i förskolan på grund av språksvårigheter och skillnader i social och kulturell bakgrund.

En annan fråga som måste uppmärksammas är i vilken form föräldramedverkan kan ske och hur denna skall komma med i personalutbildningen.

Vi anser i likhet med socialstyrelsen att det därför är viktigt att kommunerna stimuleras till att ett lokalt utvecklingsarbete kommer i gång. Kommunerna har inte själva resurser för att följa och dokumentera utvecklingsarbete i egna projekt. Men den erfarenhet som sprids via olika

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

praktiska försök har mycket stort värde för barnomsorgen. Och skall vi kunna uppnå en god barnomsorg, är det viktigt att det lokala utvecklingsarbetet kommer i gång och följs upp och dokumenteras.

Ett sådant här lokalt utvecklingsarbete får också betraktas som en viktig utbildnings- och fortbildningsinsats för personalen.

Vi anser att det är socialstyrelsen som skall hålla i det aktuella utvecklingsanslaget, då det är denna myndighet som på centralt håll ger riktlinjer för förskolans verksamhet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 4 och till övriga socialdemokratiska reservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

**Anf. 46 GABRIEL ROMANUS (fp):**

Herr talman! Det råder stor enighet om de grundläggande principerna för socialpolitiken i vårt land. Det gäller också familjepolitiken. Det kan man kanske inte tro efter att ha hört debatten hittills i dag, men jag menar att de motsättningar som kommit till uttryck här i stor utsträckning får anses betingade av det val som skall äga rum i höst.

Om man ser till utvecklingen under en längre tid, och framför allt om man jämför situationen med andra länder, tror jag att de flesta iakttagare håller med mig om att det har varit en anmärkningsvärt stor förändring inom familjepolitiken under de senare åren och att den har skett i förhållandevis stor enighet.

Man kan belysa utvecklingen 1970–1976 och 1976–1982, om man vill ha två perioder att jämföra, en med socialdemokratisk regering och den andra med icke-socialistiska regeringar.

Det är klart att det har varit skillnader i förutsättningar under de här två perioderna. Vi har inte längre den närmast automatiska tillväxt av resurserna som vi tidigare hade. Vi vet att den offentliga sektorn inte kan fortsätta att växa hur snabbt som helst, utan vi är ense om att man i de flesta fall måste kunna göra besparingar på ett område, om man skall kunna göra förbättringar på ett annat område.

Men det är fortfarande så att den offentliga sektorn inte skärs ned – som man ibland får höra – utan den statliga verksamheten är i stort sett oförändrad, medan den kommunala kommer att öka med 1 à 2 % om året. Det är en något annan bild än den man får i den allmänna debatten.

Det är också så att de sociala utgifternas del av våra samlade resurser, alltså av bruttonationalprodukten, växer. År 1970 var de sociala utgifterna 18 % av nationalprodukten, 1976 var de 24 % och 1982 blir de 29 %.

Det är alltså en fortsatt ökning av den del av våra samlade resurser som vi använder för sociala ändamål, för solidaritetsändamål. Det kan vara viktigt att påminna om det inför den debatt med ganska många överord som vi kommer att få fr. o. m. nu och fram till valet.

Men vi kan alltså inte fortsätta med en sådan ökningstakt i den offentliga sektorn som vi har haft, utan det kommer att ställas krav på politikerna att de, om de vill göra förbättringar som kostar pengar, också måste hitta besparingar som i stort sett motsvarar de förbättringarna. Dessutom måste vi

steg för steg nedbringa det underskott som vi har i offentliga utgifter jämfört med de offentliga inkomsterna. Detta är grundläggande för oss alla. Det är givet att också barnfamiljerna har intresse av att vi får balans i den svenska ekonomin, att vi får ned de offentliga underskotten och att vi får balans i våra utrikesaffärer.

Men vi har också varit ense om att uttala att när resurserna är begränsade är det särskilt viktigt att de får en rättvis fördelning. Det är bl. a. det som har legat bakom att vi har genomfört ett särskilt stöd till flerbarnsfamiljerna – det har visats att de har en särskilt svår situation. Det är också det som har legat bakom att vi har varit överens om att barnomsorgen och äldreomsorgen skall komma i första hand inom ramen för den begränsade ökning som kan ske av den kommunala verksamheten.

Det kan kanske vara befogat att påminna om utvecklingen av antalet platser inom barnomsorgen. Jag nöjer mig med daghemmen, eftersom de har diskuterats mest.

År 1970 hade vi 33 000 daghemsplatser i Sverige. År 1976 hade vi 81 000. Det är en ökning med 48 000 platser på sex år.

Under de senaste sex åren har antalet platser ökat till ungefär 164 000. Det är en ökning med 83 000 platser. Under de sex år som vi haft icke-socialistiska regeringar har alltså antalet daghemsplatser i landet ökat med 83 000 mot 48 000 under den närmast föregående sexårsperioden.

Ingen påstår att detta är enbart regeringarnas förtjänst – självfallet inte. Men det går inte att med dessa fakta som utgångspunkt tala om nedskärningar inom barnomsorgen, en tillbakagång, eller någonting liknande. Detta är regeringar som har satt barnomsorgens utbyggnad främst, liksom man har gjort ute i kommunerna. Ett uttryck för detta är att statsbidragen på fem år har ökat från 1,2 miljarder till 5,4 miljarder. Det är en ökning med fyra och en halv gång.

Man kan tycka – vilket jag gör – att det hade varit önskvärt med en ännu snabbare ökning av antalet platser inom barnomsorgen, eftersom vi fortfarande har otillfredsställda behov. Men det går inte att framställa en ökning av statsbidraget med fyra och en halv gång på fem år som en åtstramning eller nedskärning. Det finns såvitt jag vet ingen annan sektor i svensk ekonomi eller svensk offentlig verksamhet som har ökat lika mycket. Det kan inte suddas ut med aldrig så många överord i valdebattens tecken.

Nu har vi fått ett nytt statsbidragssystem, och det kan också vara viktigt att påminna om att detta statsbidragssystem har antagits i ganska stor enighet. Det har varit oenighet på i stort sett två punkter: den ena gäller hur många procent av kostnaderna som kommunerna skall få täckta, och den andra gäller om kostnaderna för deltidsgupper skall inräknas i bidragsunderlaget. I övrigt – när det gäller själva övergången till procentbidrag och när det gäller grundtanken att kommunerna skall få större frihet att utforma verksamheten efter sin egen uppfattning – naturligtvis med socialstyrelsen som tillsynsmyndighet liksom tidigare – rådde det mycket stor enighet här i riksdagen.

Om jag får uttrycka en förhoppning skulle det vara, att de som kritiserar

systemet koncentrerar sig framför allt på den första punkten, hur många procent av kostnaderna som staten skall täcka, och inte inriktar sig på att åter lägga deltidsgруппerna utanför statsbidragssystemet.

Om det i valet skulle bli en socialdemokratisk regering, hoppas jag att den inte kommer att känna sig bunden att ändra den sista punkten. Man kommer då att finna att det blir svårt att motivera varför den barnomsorgs verksamhet som riktar sig till sexåringar i deltidsgруппer – som vi allmänt omfattar med mycket stort intresse och som är en viktig del av barnens pedagogiska utveckling – inte skall få stöd. Det kommer också att bli svårt att avgränsa deltidsgруппer från andra grupper. Man tvingas då att återinföra en byråkrati och detaljgranskning från den statliga myndighetens sida som ingen av oss egentligen vill ha.

Däremot vill jag gärna säga, att om det nya statsbidragssystemet i praktiken och i längden innebär en nedskärning av stödet till kommunerna, så finns det anledning att justera statsbidragsprocenten. Enligt regeringens proposition förra året utgick bidragsprocenten från en i stort sett oförändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun. Blir den inte det, finns det skäl för ett högre procenttal. Detta har också, kan jag nämna, folkpartiets landsmöte uttalat sig för.

Jag tror att det är viktigt att vi som arbetar för ökad barnomsorg är medvetna om två väsentliga önskemål som finns i kommunerna, framför allt hos dem som skall plocka fram pengarna till barnomsorgen.

Det ena önskemålet är att resurserna skall användas bättre. Om man med bevarad kvalitet kan få in fler barn med samma resurser är det inget negativt, det är något positivt. Det är inte självklart att man försämrar kvaliteten om man får in fler barn i barnomsorgen. Det beror på hur man organiserar arbetet. Jag ser det som en fråga om solidaritet med dem som står i kö och väntar på en daghemsplats, att man gör allvarliga ansträngningar. Jag vill återigen betona att när de fackliga företrädarna för personalen var i utskottet förra året, svarade de ja på frågan om de var beredda att medverka till en diskussion lokalt om hur man skall använda resurserna på bästa sätt, hur man skall utnyttja personal och lokaler så att man får med så många barn som möjligt med bevarad kvalitet.

Det andra önskemålet är att man skall göra allvarliga ansträngningar för att dra in föräldrarna i verksamheten. Det är inte orimligt att den som får förmånen av en daghemsplats också ägnar en viss tid åt praktiskt arbete i detta daghem. Jag är medveten om att det kan innebära problem för arbetsplatserna, men jag tror att det har så stort värde även kvalitetsmässigt för barnomsorgen att vi allvarligt skall sträva efter det.

När det gäller regeringens initiativ med anledning av det beslut som riksdagen fattade i höstas vill jag påpeka att ett grundläggande krav från riksdagen var att en ny behovsundersökning skulle göras. Såvitt jag vet förbereds en sådan. Överläggningar med Kommunförbundet måste naturligtvis också komma i gång.

Vi är ense om att vi måste spara i den offentliga verksamheten. Men enligt utskottsmajoritetens uppfattning skall de besparingarna inte drabba hem-

språksträningen för förskolebarn. De barn som är på daghem där man inte talar det språk som talas i barnets hem hör till de mest utsatta i vårt land. Det är ingen tillfredsställande lösning att de får hemspråksträning. Vad man skall eftersträva är naturligtvis en annan språkmiljö. Och det finns en utredning som arbetar med detta. Jag kan inte se med någon sympati på tanken att man innan den utredningen är klar skall bestämma att här går det att spara pengar. Om det är något vi måste satsa ytterligare resurser på, är det på just dessa barn, men det skall ske när utredningen har kommit och man har tagit ställning till dess förslag.

Barnmiljörådet är ett gammalt ämne för diskussion här i riksdagen. Det är en av de delar av den statliga förvaltningen som arbetar för ett mänskligare samhälle och gör det på ett skapande och obyråkratiskt sätt. Det bör få finnas kvar.

Självklart vore det värdefullt om vi hade råd att ha kvar allt annat som vi har byggt upp, t. ex. bosättningslånen som behandlas i detta betänkande. De har varit till nytta. Men om vi skall spara tror jag att bosättningslånen hör till det som kan undvaras. Det betyder att ungdomar som sätter bo får starta mera anspråkslöst. De får inte 10 000 kr. på ett bräde att köpa nya möbler för. De hade säkert kunnat använda de pengarna på ett bra sätt, men om vi skall gradera olika önskemål tror jag att detta är en av de saker som vi kan undvara. Påståendet att detta skulle vara en reform som ingenting kostar är inte särskilt trovärdigt. Kostnaderna för bosättningslånen är inte bara förluster som man gör på att lån inte betalas tillbaka, det är också kostnader för förvaltning av lånen och för de fördelaktiga villkor som gäller för lån.

Herr talman! En princip som vi har varit eniga om är att familjepolitiken skall främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Därför har barnomsorgens utbyggnad satts i främsta rummet. Om man inte får tillgång till daghem för de barn vars föräldrar yrkesarbetar eller studerar, har man ingen jämställdhet. Då har man heller ingen valfrihet.

Samtidigt har det också under de senaste åren framstått som viktigt att öka möjligheterna för föräldrarna – jag menar då båda föräldrarna – att tillbringa tid med sina barn. Därför har vi fått ledighetslagen, rätt till förkortad arbetstid, och föräldraförsäkringen har byggts ut. Jag tycker också att det vore önskvärt om man kunde bygga ut det ekonomiska stödet till barnfamiljer, framför allt sådana med småbarn.

Det finns ett starkt krav på en bättre rättvisa. Den grupp som framför allt är missgynnad är naturligtvis de föräldrar som yrkesarbetar men inte får plats i den kommunala barnomsorgen. Men det förslag som vi ibland möter från en del moderata debattörer, att man skall lägga hela summan av stöd till barnomsorgen i en pott och dela ut den till alla barn, hoppas jag inte kommer upp till en allvarlig behandling igen. Det skulle ju innebära en mycket drastisk försämring för de familjer som har barnomsorgsplatser. Man skulle kanske riskera att föräldrarna av ekonomiska skäl i stället valde en sämre omsorgsform för sina barn. Det är inte en utveckling som någon kan önska.

Herr talman! Låt mig sluta med ett litet mera allmänt formulerat önskemål

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

för framtiden. Visst är det lätt att hitta förslag till ny offentlig verksamhet och nya samhällsinsatser på det sociala området. Sådana kommer att framföras, och en del av dem kommer också att kunna genomföras. Men jag tror att ännu viktigare är att vi får en ökad solidaritet i vardagen, som också tar sig personliga uttryck, inte bara uttryck i att man på skattsedeln betalar för gemensamma insatser. Jag är rädd för att det slaget av medmänsklig solidaritet har tunnats ut i takt med folkomflyttningen och uppbyggandet av de nya stora bostadsområdena. Det är en icke önskad konsekvens av motiverade åtgärder. Det stora miljonprogrammet behövdes för att motverka bostadsbristen. Men i dess spår följde också försämrade kontakter mellan människorna. Vi vet att människor kan bo i samma hus i många år utan att tala med varandra och bo helt ensamma utan kontakter i sina bostadsområden.

Vi måste helt enkelt få ett nytt sätt att tänka och handla, vid sidan av den kommunala och övriga offentliga verksamheten. Det är inte någonting som riksdagen kan fatta beslut om. Det måste varje människa själv fatta beslut om. Det måste diskuteras och genomföras ute i bostadsområdena. Vi kan skapa förutsättningar genom regler för bostadsförvaltningen, genom skatte-regler, bidrag osv. Vi kan skapa förutsättningar för att göra förskolan, som jag nämnde nyss, till en levande centralpunkt i bostadsområdet. Föräldrar som har barn i samma daghem kan därigenom få kontakt med varandra och bli vänner, så att de kanske också utanför daghemmet kan hjälpa varandra.

Hem och Skola-verksamheten är ett exempel på hur vi kan ersätta de gamla sociala nätverken med nya, genom vilka vi kan utnyttja den tillgång som föräldrarnas engagemang för sina barn är, på ett sätt som kommer hela barngruppen och hela samhället till godo. Jag hoppas på en sådan utveckling, där vi politiker utöver att skapa de formella förutsättningarna också kan göra en annan insats, nämligen i opinionsbildningen. Jag hoppas att vi kan enas om den inriktningen och att den kan finnas kvar även när stridsdammet efter valdebatten har lagt sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 47 GÖRAN KARLSSON (s) replik:**

Herr talman! Eftersom det här var det sista större anförande som Gabriel Romanus höll i kammaren, vill jag passa på tillfället att tacka honom för att han har varit en fin debattör och gentlemannamässig i sitt uppträdande. Jag skall inte polemisera mot honom – han var ju så otroligt vänlig så här på slutet.

Gabriel Romanus talade om solidariteten, och den är mycket viktig. Den är nödvändig om vårt samhälle skall kunna utvecklas på ett hyggligt och rätt sätt. Man kan ha olika uppfattningar om barnomsorgen och om det övriga som utskottet har behandlat, men kvar står att det ännu finns mycket att göra

och att det finns meningsmotsättningar.

Det är klart att man kan säga att bosättningslånen går det att dra in på för att på det sättet spara pengar. Men vi skall komma ihåg att man då inte bereder dagens ungdom samma möjligheter som tidigare har funnits att få lån, och det i ett läge då det är sämre än förut på arbetsmarknaden och sämre över huvud taget för ungdomen.

Detta får räcka som en sista replik till Gabriel Romanus.

**Anf. 48 ANITA PERSSON (s) replik:**

Herr talman! Efter sex års borgerligt regerande vet vi att det ekonomiska läget inte medger utrymme för reformer, men för den skull behöver vi inte försämra de genomförda reformerna.

Gabriel Romanus säger att statsbidraget har ökat, och visst har det gjort det, dels på grund av den höga inflation vi har haft, dels därför att det finns ett riksdagsbeslut från 1976 om att statsbidraget successivt skulle öka. Men ökningen har inte skett så att det motsvarar de procenttal som man då räknade med.

1977 var statsbidraget till daghemmen 55 %. Den andelen har sjunkit, så att den 1980 uppgick till bara 49 %, enligt Kommunförbundets beräkningar. Om man vill ha en fortsatt utbyggnad av daghemmen, skall man ju inte försämra statsbidraget till denna verksamhet, där det verkligen finns ett stort behov av utbyggnad. Kommunerna orkar inte med att bygga daghem, om man skär ner statsbidraget till bara 40 %.

Samtidigt med nedskärningen prioriteras statsbidrag till deltidsskolor. Deltidsskolan är ju en verksamhet som kommunerna planerar att krympa, dels på grund av att sexåringarna blir färre, dels beroende på att daghemsbyggandet medför att behovet av deltidsskolor minskar.

Jag anser alltså att vårt krav på ett nytt förslag om statsbidrag, som inte tar med deltidsskolorna i den här omgången, är väldigt viktigt, framför allt för alla de kommuner som nu drabbas så kraftigt. Kommunerna i Stockholmsområdet kommer att förlora närmare 300 miljoner. Bland kommunerna i mitt eget län förlorar Eskilstuna ca 5 miljoner. Jag kan räkna upp fler kommuner som kommer att förlora massor av pengar.

Risken finns att kommunerna inte vill fortsätta att bygga ut barnomsorg med daghem och fritidshem, och det är något som angeläget berör samtliga barn i Sverige.

**Anf. 49 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:**

Herr talman! Jag sade att barnomsorgen är ensidigt subventionerad. Vad vi önskar är att subventionerna fördelas mera rättvist, så att föräldrarna kan välja den typ av barnomsorg de vill ha. Men självfallet kommer i framtiden en väldigt stor andel föräldrar att önska daghemsplats.

Vi är ju överens om att man måste finna besparingar. Alla områden måste bli föremål för besparingar. Självfallet är hemspråksträningen i förskolan oerhört viktig, men visst finns det utrymme för besparingar där också, t. ex. genom att bestämmelserna tillämpas mer strikt. I direktiven till den

**Nr 140**

**Torsdagen den  
6 maj 1982**

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

kommitté som ser över hemspråksundervisningen för förskolan påpekas också att rätten till undervisningen bör klarläggas. Man har alltså uppmärksammat detta. Andra vägar kan vara att se till att det finns tvåspråkig personal. Vi anser att kommittén snabbt bör kunna komma fram till hur besparingen skall ske.

När det gäller barnmiljörådet, så inrättades det den 1 juli 1980 som en central myndighet. Såsom ofta är fallet har verksamheten och administrationen svällt ut, och det har medfört ökade kostnader för statskassan. Det råder ingen tvekan om att det är viktigt att arbeta för en god miljö för barnen och för barns säkerhet samt att arbeta för ett mänskligt samhälle. Men vi anser att de uppgifter som barnmiljörådet har lika väl kan ombesörjas av socialstyrelsen inom ramen för de resurser som redan har tillförts myndigheten.

**Anf. 50 INGA LANTZ (vpk) replik:**

Herr talman! Jag tyckte också att det var väldigt vackra verser som Gabriel Romanus levererade här på slutet. Men han sade ju en mängd dåliga saker i början, och det kan inte tas bort genom att man använder ord som medmänsklighet och solidaritet mellan människor, samtidigt som man stryker en viktig verksamhet genom de förslag man lägger fram och de beslut man fattar. Det blir väldigt motsägelsefullt.

Gabriel Romanus tyckte att det var bra att man skulle använda befintliga resurser bättre och gärna få in mera barn på daghemmen inom ramen för de resurser som finns – alltså utan att bygga ut daghemmen. Det gäller bara att organisera arbetet bättre! Fler barn på samma antal platser tyckte Gabriel Romanus inte var speciellt dåligt. Men vad som kommer att hända ute i kommunerna, när nu slagorden flexibilitet och bättre utnyttjande av resurserna används, är att man planerar större barngrupper. Vi får överinskrivningar igen. 20-grupper, som det bara för några år sedan var svårt att få igenom, får man nu igenom. Det blir dubbelinskrivningar mellan olika barn som börjar och slutar. Vi har en låg personaltäthet. Det är direkta kvalitetsförsämringar som sker mot bakgrund av de här honnörsorden.

Gabriel Romanus sade att föräldrarna skall in mera i barnomsorgen. Ja, det tycker jag också. Men det kan ju inte vara så att föräldrarna skall gå in och arbeta inom barnomsorgen – ta över personalens uppgifter.

Jag skulle vilja fråga: Vilka föräldrar är det som skall gå in i barnomsorgen? Vilka föräldrar har ekonomiska och sociala resurser att göra det? Vilka föräldrar har tid till det här, och hur skall det organiseras?

Jag är med på detta – jag tycker det är en riktig tanke – men då får det ske inom föräldraförsäkringens ram, så att man får ersättning för att delta i verksamheten. Annars kommer det inte att kunna ordnas, utan det går precis lika illa som inom Hem och Skola-arbetet, när man där skall engagera föräldrar i skolkonferenser.

Jag konstaterar att Gabriel Romanus inte vill ha barnomsorg för barnens egen skull. Det här är ju ingen nyhet, för alla partier utom vpk är överens om att den skall vara konjunkturanpassad, styrd av arbetsmarknadens behov av



barnomsorg. Men vi tycker alltså att man skall ha barnomsorg för barnens skull.

Följande gäller: Vi har en väldigt lång kö av barn till barnomsorgen. Det finns 800 000 som skulle behöva barnomsorg, och vi har bara en täckning på 20 % av förskolebarnen och 7 % av skolbarnen. Barnomsorgen är lönsam. Arbetslösheten är stor och kommer att bli ännu större, om inte resurserna byggs ut på ett helt annat sätt.

Är det någon rim och reson i det här? Borde man inte stimulera kommunerna till att satsa på en utbyggnad av barnomsorgen, både den kvantitativa och den kvalitativa, i stället för att göra som nu och stoppa både den kvalitativa och den kvantitativa utbyggnaden?

**Anf. 51 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:**

Herr talman! Det är ändå viktigt, även när vi är i debatt, att man håller sig till verkligheten. Och verkligheten är ju att inom den begränsade ram för utbyggnad av kommunal verksamhet, som över huvud taget är samhälls-ekonomiskt möjlig, kommer barnomsorgen främst. Det gör att barnomsorgen faktiskt ökar även i år liksom också nästa år, trots den mycket kärva budgetbehandlingen i kommunerna. Detta är ett uttryck för hur viktig vi anser att barnomsorgen är. När jag talar om att man bör utnyttja resurserna bättre är det ju därför att utbyggnaden inte är tillräcklig för att tillgodose alla behov, och därför att vi vill vinna förståelse för att det måste satsas ökade resurser. Då menar jag inte att man skall ha större barngrupper eller någon schablonmässig överinskrivning. Jag försökte så tydligt som möjligt beskriva hur jag menar att man skall gå till väga, nämligen att personalen tillsammans med de berörda föräldrarna, förvaltningarna och politikerna skall gå igenom hur verksamheten är organiserad och på det sättet försöka åstadkomma ett bättre utnyttjande med bevarande av god kvalitet. Detta har i praktiken också gjorts, och jag tror att kunskap om det bör spridas till andra kommuner.

Jag noterade att Inga Lantz, även om hon lämnade sitt förord med tusen reservationer, var för att man skall försöka få in föräldrarna i barnomsorgs-verksamheten. Jag har ingen färdig lösning hur det skall gå till men tycker att det är viktigt att försöka få barnomsorgen att fungera på detta sätt, så att det blir en hjälp i uppbyggandet av ett fungerande socialt nätverk. Det finns föräldrakooperativa daghem. Jag tror inte att vi kan kopiera dem i den kommunala verksamheten, men vi kan lära oss mycket av dem.

Jag tycker att den utveckling av statsbidragen som Anita Persson beskrev – dvs. att den andel av kostnaderna som staten står för har minskat under årens lopp, därför att vi har haft konstruktionen med ett bidrag per plats – är det bästa argumentet från kommunal synpunkt för det nya statsbidragssystemet med ett fast procenttal. Det är också därför som kommunerna har stött den här uppläggningsen. Jag skulle bara än en gång vilja säga att jag tar fasta på vad Anita Persson sade, nämligen att man i den här omgången inte vill ha med deltidsgруппerna. Jag tar detta som ett tecken på att hon inser att man i längden omöjlig kan hålla deltidsgруппerna utanför, då man har gått in för

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

ett procentsystem. Jag hoppas att detta synsätt så snart som möjligt kommer att slå igenom också i socialdemokratiskt tänkande.

Herr talman! De vänliga ord som Göran Karlsson sade ber jag att få återkomma till, om någon ger mig tillfälle till ytterligare en replik.

**Anf. 52 ANITA PERSSON (s)** replik:

Herr talman! Vi är ju inte heller, Gabriel Romanus, emot ett procenttal, utan anser att det är mycket bra, om man kan införa ett sådant. Det är också administrativt enkelt. Men man skall inte välja ett så lågt procenttal att kommunerna förlorar stora summor på det. Det är detta som vi vänder oss emot och därför vill vi att det skall införas ett nytt statsbidragssystem.

Deltidsförskolan bör vi ju inte prioritera nu, då vi inte har så stora resurser. Får vi en gång en mycket bra samhällsekonomi, är det möjligt att deltidsskolorna kan tas med. Jag är mycket orolig med anledning av det nya statsbidraget. Det har inte slagit igenom ännu. Vissa kommuner fortsätter att bygga ut daghemmen, men de kommuner som nu har satt i gång med den ekonomiska långtidsplaneringen har tagit hänsyn till det beslut som riksdagen har fattat. Detta innebär att man skär ned på daghemsutbyggnaden och satsar på enbart familjedaghem. Det här är mycket tragiskt för alla barn som står i kö, eftersom vi vet – och det har ju också Gabriel Romanus sagt tidigare – att daghem är tryggt och pedagogiskt bra för barnen.

**Anf. 53 INGA LANTZ (vpk)** replik:

Herr talman! Gabriel Romanus säger att vi har en begränsad ram. Många utredningar har framhållit att det är lönsamt att bygga bort daghemsbristen, och det säger ju också den senaste utredningen, Kommunförbundets, som kom för bara ett par månader sedan. Vad säger Gabriel Romanus om det? Man tjänar 81 000 kr. per år och plats. Då kan man inte använda argumentet att det inte finns pengar till det här. Dessutom tycker jag att verksamheten är bra, för barnens egen skull. Egentligen skulle man inte behöva ta till sådana här siffror för att bevisa att det faktiskt går att ordna saken.

Vi har en kö på hundratusentals barn. Vi har ett stort dolt behov. Man har räknat ut – jag är inte säker på om det var i den stora barnomsorgsundersökningen eller om uppgifterna kommit fram genom social forskning – att vi 1985 kommer att ha ett behov av 400 000 platser för förskolebarnen och av lika många platser för skolbarnen. Det finns i dag runt 150 000 daghemsplatser och mycket färre fritidshemsplatser. Det är väl ingen nyhet för Gabriel Romanus att nedskärningar görs. Dels görs nedskärningar i fråga om de planer som man håller på att göra upp ute i kommunerna, dels är det klart bevisat i en utredning att av det man planerade för 1982 kommer bara hälften att byggas. Det är klart att det är fråga om nedskärningar, och dessa är direkta effekter av de beslut som fattats här i riksdagen, på regeringens inrådan – nämligen att 200–300 milj. kr. skall dras undan ute i kommunerna för barnomsorgen. Självfallet ger det effekter, tillsammans med de övriga nedskärningar som kommunerna tvingas göra. Man är redan nu på en sådan nivå att det inte tillåts några svackor därunder. Det är inte fråga om en

utökning, det är fråga om att i bästa fall hålla ställningarna.

Det här är en väldigt dålig utveckling för barnomsorgen, för barnen, för personalen och för föräldrarna. Jag tycker inte att det finns någon rim och reson i resonemanget – man har långa köer, man har utbildad personal och man skulle kunna stimulera byggnadsverksamheten. Arbetslösheten kostar ju enorma summor. Om SFL:s beräkningar i fråga om arbetslösheten är riktiga, kommer det här att kosta staten oerhört mycket. En arbetslös kostar staten lika mycket som den lön som han eller hon skulle ha uppburit. Det finns alltså ingen rim och reson i resonemanget, förutom att ungarna mår dåligt av den här politiken.

**Anf. 54 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:**

Herr talman! Som Göran Karlsson nämnde övergår jag till annan verksamhet i och med den här debattens slut. Jag skall därför nu ännu en gång försöka ta fasta på det som vi är ense om.

Anita Persson och jag tycks vara ense om att deltidsförskolan är en bra verksamhet och att det därför, i varje fall på lång sikt, är viktigt att den också får stöd. Dessutom tror jag att man kommer att finna – om man skulle försöka återinföra det gamla statsbidragssystemet, där nu deltidsgруппerna skiljs ut – att det blir väldigt svårt.

Ann-Cathrine Haglund och jag är ense om att barnmiljörådets uppgifter är viktiga och att det är av värde att de utförs. Jag skulle här bara vilja tillägga att jag inte tror att det blir billigare att lägga över uppgifterna på socialstyrelsen.

Inga Lantz och jag är ense om att daghem är bra för barnen, att de skall vara till för barnens skull, att daghem dessutom inte är någon ekonomisk belastning utan att de är lönsamma – om man nu vill använda det ordet. Det jag också skulle vilja säga är att förhållandena ekonomiskt sett naturligtvis inte blir sämre av att man med bevarad kvalitet, med samma personal och lokaler, kan få in fler barn. Därmed blir den s. k. lönsamheten ännu bättre. Men jag vill understryka att det skall ske med bevarad god kvalitet.

Låt mig sedan, herr talman, få tacka inte bara dem som har deltagit i den här debatten utan också dem som har deltagit i andra familjepolitiska debatter som jag har haft nöjet att vara med om här i kammaren. De har varit mycket stimulerande. Ett särskilt tack vill jag rikta till socialutskottets ordförande Göran Karlsson för ett mycket gott och nära samarbete, som det har varit ett nöje och mycket utvecklande för mig att delta i.

Talmannen anmälde att Anita Persson och Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

**Anf. 55 KARIN ISRAELSSON (c):**

Herr talman! De som hittills har deltagit i denna debatt har på litet olika sätt beskrivit dagens situation när det gäller familjepolitiken. Som en kort sammanfattning vill jag påstå att det aldrig någonsin i Sverige har utgått ett

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

sådant ekonomiskt stöd till barnfamiljerna som det i dag gör. Tanken inför framtiden är att stöd skall utgå också fortsättningsvis.

Familjepolitikens mål är att åstadkomma goda förutsättningar för människor att skapa en familjesituation där alla familjemedlemmar får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Familjens situation har förändrats under de senaste årtiondena. Flergenerationsboendet under det gamla bondesamhällets tid erbjöd många fördelar. Den äldsta generationens kunskaper kom till nytta för mellangenerationens arbetsuppgifter. Barntillsynen löstes också ofta genom den äldre generationens medverkan. Barnen kunde i denna samhällstyp leva nära den erfarenhet de äldre delade med sig av och det arbete föräldrarna deltog i. Naturligtvis innebar denna boendeform även problem. Relationer människor emellan löper inte friktionsfritt.

Familjen under 1960- och 1970-talen bestod ofta av far, mor och två eller tre barn. Boendet var skilt från arbetsplatserna. Kontakterna med far- och morföräldrar skedde sporadiskt. Bostadsområdena växte upp i rasande takt. Närhet till natur och anhöriga fanns ej. Isolering var ofta fallet. Inte minst folkomflyttningen bidrog till den rotlösheten. Kvinnors inträde i arbetslivet blev allt tydligare. Barnomsorgen fungerade inte bra.

Hur ser då situationen för dagens familj ut? Kvinnor förvärvsarbetar i dag i allt större utsträckning. Utbildning till ett yrke medför helt naturligt att man ser det som väsentligt att man också får arbeta inom yrket.

Familjebildandet består i allt högre grad av samboende. Kvinnans ålder när det första barnet föds är relativt hög, ca 25 år eller mer. Samboendet bryts allt oftare. Likaså upplöses äktenskapen allt oftare. Få barn föds i dag i vårt land.

SCB har i en stor undersökning frågat 5 000 kvinnor om skälet till att de väljer att föda barn eller avstår från att föda barn. Hela 95 % av kvinnorna instämde i påståendet att barn är en av meningarna i livet. Hela 97 % av de yngsta kvinnorna, de i åldern 20–24 år, hade barn eller svarade att de troligen kommer att skaffa sig barn. Kvinnor planerar i dag för två barn. Kvinnor med ett barn är betydligt mer positiva till att skaffa ytterligare barn än kvinnor som har två eller tre barn. Det är "mera lagom" med två barn, ansåg många. Att skaffa barn är trots allt inte bara en angelägenhet för kvinnor. Därför följer SCB också upp denna intervjuundersökning med en liknande riktad till männen.

I centermotion 1981/82:1587 framförs krav på en analys av orsakerna till de låga födelsetalen de senaste åren samt förslag på åtgärder för att vi skall komma till rätta med situationen. Nu håller SCB på att sammanställa sitt undersökningsmaterial och drar då även slutsatser grundade på de uppgifter som man samlat in. Detta material kommer att tillställas regeringen, så att den kan vidta nödvändiga åtgärder. Med detta anser vi att våra krav i motionen har tillgodosetts.

Barnens miljö – vår samhällsmiljö – är ibland barnfientlig. Moderata riksdagsmän kräver i en motion att barnmiljörådet skall läggas ner. Man ser det som en besparingsåtgärd. Att socialstyrelsen skulle ta över barnmiljörå-

dets uppgifter innebär väl att det även där krävs personal som sköter dessa uppgifter. Det medför på sikt ingen besparing. Vi anser att det enda organ som detaljerat ser till barnens miljö och förebygger olycksfall m. m. har en stor uppgift att fylla. Det kan inte vara en besparing att ta bort det organ som har till uppgift att försvara och bevaka barnens miljö. Vuxnas miljö bevakas ju noggrant. Barnmiljörådet verkar för en samordning av samhällets förebyggande insatser inom barnsäkerhetsområdet. Detta sparar även pengar genom minskade sjukvårdskostnader och, inte minst, genom att man förebygger invaliditet i framtiden. Utskottet kan därför inte tillstyrka den motionen.

I ett samhälle där vuxnas relationer blir allt kortvarigare, där äldre tiders föräldrarelationer är avlägsna både rumsligt och i tid, ställs även stora krav på samhället för att ge barnen en trygghet tillvaro. Relationsproblem måste naturligtvis bearbetas. Krav från olika håll, yrkesliv, boende och materiell välfärd har inte givit harmoniska människor. God livskvalitet är ett begrepp som i sig rymmer en ny dimension. Förändringar i samhällets sätt att fungera, närhet mellan arbete och boende, kontakt med äldre generationer, gemenskap med grannar – är inte det sätt att skapa bättre förutsättningar för att människor skall våga skaffa barn och sedan orka med att sköta och fostra barn?

En god kommunal barnomsorg, som finns att tillgå när föräldrar förvärvsarbetar eller studerar, är också viktig för att komplettera familjens barnomsorg. Möjlighet till vuxenkontakter i en öppen förskola när man själv väljer att vårda sina barn i hemmet är positivt. Deltidsförskolan ger glesbygdsbarn och barn till hemarbetande stimulans och gruppträning.

De nya förenklade reglerna för den kommunala barnomsorgen ger större möjlighet för kommunerna att utnyttja befintliga resurser, och detta har hälsats med glädje ute i kommunerna. Det är inte enbart centralt fastställda normer om ytor och personaltäthet som borgar för god barnomsorg. Under den tid som vi haft en intensiv utbyggnadstakt i den kommunala barnomsorgen har en mängd erfarenheter vuxit fram ute i kommunerna, och de är en garanti för fortsatt god kvalitet. Statsbidragssystemets utformning jämnställer alla kommunens insatser inom barnomsorgen, även fortbildningen, och det är positivt.

I dag väljer kvinnor i stor utsträckning att arbeta på deltid. Ansvar för hem och hushållsarbete ligger fortfarande till största delen hos kvinnor. Det finns även ett önskemål från många föräldrar att själva kunna vårda sina barn under barnens tidiga levnadsår. Tyvärr saknar många ekonomiska förutsättningar att välja det alternativet. Den särskilda föräldrapenningen ger föräldrar möjlighet att under tre månader – månaderna 10–12 – välja att vårda barnet med en ersättning av 37 kr. per dag, lika för alla. Alternativt kan den ersättningen utgå om man väljer att avstå från förvärvsarbete fram till dess barnet fyllt åtta år. Vid nedsättning av arbetstiden utgår även denna vårdnadsersättning. Familjeekonomiska kommittén utreder f. n. möjligheten att förstärka flerbarnsfamiljernas ekonomi och även småbarnsföräldrarnas möjlighet till ekonomiskt stöd för en vårdinsats. Socialutskottet hänvisar

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

till den familjeekonomiska kommittén när det gäller krav på vårdnadsersättning och stöd till flerbarnsfamiljer. Detta betraktar vi från centerpartiet som ett svar på de motionskrav vi ställt i vår familjepolitiska motion.

Möjligheter till kontakter generationer emellan är, som nämnts, ofta små. Pensionärer utgör här en resurs och är ett uppskattat inslag i barnomsorgs- verksamheten.

Fadderverksamhet på daghem prövas f. n. av Röda korset. Alla som känner till Röda korsets tidigare pionjärbete, exempelvis med hemsamariter, barnsamariter och matdistribution till pensionärer, har även nu förhoppningar om att denna fadderverksamhet med pensionärer i barnomsorgen fyller ett behov. Verksamheten är väl värd att uppmärksammas och är ett försök att skapa kontakt mellan generationerna. Även från kommunalt håll visas i dag intresse för att bygga på det initiativet.

Det vore naturligtvis önskvärt med en fortsatt snabb utbyggnad av den kommunala barnomsorgen. Tyvärr medger f. n. inte den ekonomiska situationen detta. Trots det sker faktiskt en utbyggnad. Andra vägar för att klara barnomsorgen måste nu prövas. Diskussionen om innehållet i barnomsorgen kanske löser en del av problemen. Den dialogpedagogik som i dag tillämpas är synnerligen personalkrävande, och där är det tänkbart att man genom en annorlunda gruppindelning kan ge barn i åldern från sex år en mera strukturerad omsorg. Det ligger då nära till hands att föreslå en tidigare skolstart som en lösning på det problemet. Även denna fråga är under utredning, och det utredningsresultatet bör kunna ge en vägledning för fortsatt planering.

Det pågår alltså ett intensivt arbete med att klara de barnomsorgskrav som föreligger och att samtidigt ge familjerna möjlighet att själva vårda sina barn. Valfriheten är viktig för familjernas del, och den fulla valfriheten nås först när den kommunala barnomsorgen täcker efterfrågan och när barnfamiljerna även får en ekonomisk ersättning för sin vårdnadsinsats.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande nr 41 och avslag på de till betänkandet fogade sju reservationerna.

I detta anförande instämde Annika Öhrström och Gunhild Bolander (båda c).

**Anf. 56 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:**

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen redan sagt att det är viktigt att verka för en god miljö för barn och för barns säkerhet. Men vi moderater anser att en samordning av de insatser som skulle kunna behövas kan klaras av socialstyrelsen. Många har ansvar för barns miljö och säkerhet. Det har föräldrarna, förskolan, skolan och kommunerna. Barnen måste få växa upp i en god miljö, och deras säkerhet måste beaktas. Den eventuella samordning som kan behöva ske kan som sagt klaras av socialstyrelsen.

Det sägs också i budgetpropositionen att omorganisationen till egen myndighet för barnmiljörådet har inneburit betydande öknings- av arbets-

uppgifterna vad gäller såväl verksamhet som administration. Detta bekräftar att när man omorganiserar ett organ till egen myndighet, så medför det ofta en ökning av administration och kostnader.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

**Anf. 57 KARIN ISRAELSSON (c) replik:**

Herr talman! Jag tror att det förhållandet att barnmiljörådets verksamhet har utökats också beror på att det finns ett stort behov av den verksamheten. Jag ser det som väsentligt att man får fortsätta det påbörjade arbetet och ser det inte som någon fördel att i ett uppbyggnadsskede överföra rådets arbetsuppgifter till socialstyrelsen, där man i dag är utsatt för en speciell press, eftersom man skär ner rätt påtagligt i organisationen.

Med detta, herr talman, tycker jag att den argumentation och den debatt som har förts omkring barnmiljörådet kan anses vara avslutad.

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

**Anf. 58 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:**

Herr talman! Risken är att man underlåter att på andra områden verka för barns miljö och säkerhet och hänskjuter det hela till barnmiljörådet. Jag tycker att det är viktigt att alla krafter i samhället verkar för god miljö för barnen och för deras säkerhet. Det är ett ansvar som vilar på oss alla. Den eventuella samordning som behövs kan, som jag sade, klaras av socialstyrelsen.

**Anf. 59 RAUL BLÜCHER (vpk):**

Herr talman! De rättigheter på det sociala området som arbetarrörelsen har erövrat i sin kamp för bättre levnadsvillkor utsätts för öppna angrepp av borgerligheten. Det är fråga om angrepp på en bred front. Pensionärerna har fått det sämre. Avgifterna inom sjukvården har höjts. Vårdresurserna tunnas ut. Planerna på en utbyggd barnomsorg saboteras. Attacker riktas också mot den nödvändiga sociala verksamhet som kommuner och landsting bedriver.

De sociala församringarnas politik måste bekämpas och ersättas med en medveten och planmässig utbyggnad av den gemensamma sektorns sociala verksamhet. Det är på så vis vi skulle kunna skapa förutsättningar för fler arbeten och för en förbättrad samhällsekonomi. Detta är också en kamp för social rättvisa.

Här råder alltså en nära nog fullständig oenighet, oavsett att det är valår, Gabriel Romanus. Även om Gabriel Romanus som honungslén, habil regeringsadvokat kan inhösta beröm av socialdemokraten Göran Karlsson, fortsätter vänsterpartiet kommunisterna att ställa sina förhoppningar till att en seger för arbetarpartierna i höstens val skall leda till en radikalt annorlunda politik än den som de borgerliga partierna har fört under de senaste sex åren. Det gäller även de områden som diskuteras i det nu aktuella betänkandet.

Det skulle visserligen inte alls ta emot för mig att utanför den här kammaren önska Gabriel Romanus personligen lycka till i hans nya befattning, men här pågår ju nu en politisk debatt, och den gäller betydligt

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

viktigare ting än att Gabriel Romanus inom kort skall bli högste chef för brännvinsförsäljningen i Sverige.

Vpk kräver i motion 562 att en höjning av barnbidragen påbörjas. Denna skall enligt vårt förslag inriktas mot värdesäkrade barnbidrag till 25 % av basbeloppet. I en första etapp under budgetåret 1982/83 förordar vi i motionen en höjning till 20 % av basbeloppet. Det skulle ge ett barnbidrag på 3 560 kr. per barn och år. Statens kostnad för denna första reformetapp under det förestående budgetåret uppgår till 945,8 milj. kr.

Vpk bedriver ingen överbudspolitik och inte någon ansvarslös ekonomisk politik. Vi har ett sammanhängande alternativ till regeringens statsbudget, där vi också anvisar finansieringen. Vi utgår från att statsbudgeten måste inriktas på tre huvuduppgifter: att bekämpa arbetslösheten, att förbättra folkmajoritetens levnadsstandard och att försvara de sociala rättigheterna. Det innebär en samhällsekonomisk expansion, och sammantaget utmynnar vårt budgetalternativ i en ökning av budgetens underbalansering med 5,3 miljarder kronor.

De största posterna i vpk-förslagets inkomstökningar är en särskild arbetsgivaravgift på 6 miljarder kronor, tänkt framför allt för kampen mot arbetslösheten, införande av moms på aktie- och värdepappershandeln på börsen, som skulle ge statskassan 2,5 miljarder kronor, en engångsskatt på stora förmögenheter i storleken 1 miljard kronor, indragning av övervinster på vattenkraften – 1,3 miljarder – och upphävande av skattelättnaderna på aktiefonds- och skattefondssparandet på 500 milj. kr.

Vi menar att vårt alternativ är ett sätt att ge samhällsekonomin en aktiverande injektion. Vi menar att vårt budgetalternativ också innebär en politik som skapar arbete. Det är nödvändigt med en sådan politik, om vi vill börja marschen ut ur krisen. Vi har här ett helhetsperspektiv som utgår från uppfattningen att det också finns kvalitativa skillnader mellan olika slags politik – inte bara kvantitativa. Det går alltså inte att bara mekaniskt jämföra utgifts- och inkomstposter – den ekonomiska politiken har också sina syften och sin dynamik.

De borgerliga regeringarna har lyckats väl med att omfördela till förmån för sina egna klassintressen. Deras politik har accepterat den ökande arbetslösheten och lyckats med den påtagna uppgiften att pressa ned realinkomster och sociala rättigheter för folkflertalet, för löntagargrupperna.

Vpk:s politik har ett långsyftande perspektiv. Men vi behöver för dagen inte utvidga denna debatt. Vår helhetssyn leder fram till en rad konkreta förslag, som sammantagna innebär en mer expansiv ekonomisk politik än den borgerliga regeringens politik.

Nu har i och för sig redan viktiga delar av vpk:s samlade alternativ diskuterats och nedröstats i riksdagen. Kvar står bl. a. några konkreta krav som berörs i det betänkande vi nu behandlar. Vi har dock inte anledning att inte stå fast vid kravet på en höjning av barnbidraget till 20 % av basbeloppet. Det är en social rättvisefråga, och utskottets talesmän i debatten har inget att vinna på att här återkomma till de kära klyschorna om



vänsterpartiet kommunisternas överbudspolitik. Om ökade barnbidrag i enlighet med vpk-motionen skulle kosta 945,8 miljoner, så skulle t. ex. en 10-procentig omsättningsskatt på aktie- och värdepappershandeln – som vpk också har föreslagit – kunna inbringa 2,5 miljarder kronor i ökade inkomster till staten.

All aktie- och värdepappershandel vid börserna är i dag fri från indirekt skatt. Anser utskottets företrädare och borgerligheten i övrigt att detta är rättvist? Skall barnfamiljerna drabbas av att kapitalägarna går fria från en skatt som betalas i alla likvärdiga sammanhang?

Vpk bedriver ingen överbudspolitik. Skulle riksdagen till äventyrs rösta för vpk-motionen om höjda barnbidrag, skulle regeringen, om den därvid kom i allvarligt budgetbryderi, kunna lösa problemet genom att införa moms på aktiehandel eller föreslå riksdagen den engångsskatt på stora förmögenheter som vpk föreslagit och som skulle ge full täckning för barnbidragshöjningen. Genom engångsskatten skulle regeringen också kunna lämna ett litet bidrag till en politik som bekämpar en inflationsdrivande spekulation.

Så till vpk:s motion 2139, som också berörs i detta betänkande och som gäller bosättningslånen. Vpk har redan från början motsatt sig avveckling av bosättningslånen och föreslår därför i motion 1625 om bostadspolitik att de skall återinföras.

Vi menar att bosättningslånen måste återinföras och förbättras i förhållande till vad de var. Återinförda bosättningslån bör anpassas till kostnadsutvecklingen genom att högsta lånebelopp höjs från 10 000 till 20 000 kr.

Det är i detta sammanhang anmärkningsvärt att regeringen och riksdagsmajoriteten under förra året aldrig lyssnade på den sakligt tunga kritik som framfördes från riksbanken och dess anställda. Avvecklingen av bosättningslånen ger ju ingen reell besparing utan leder tvärtom till ökade utgifter för samhället. För budgetåret 1981/82 anslogs 80 milj. kr., och de gjorda beräkningarna visade att det under samma tid skulle flyta in 80 milj. kr. till statskassan, medan räntan på dessa 80 milj. kr. därutöver skulle ge staten ytterligare 25 milj. kr.

I sin iver att åstadkomma försämringar för landets låginkomsttagare väjer regeringen och riksdagsmajoriteten alltså inte ens för att godta en förlust för statskassan på 25 milj. kr. Tala om att låta ideologin gå före samhällsekonomi!

Slutligen, herr talman, berörs i föreliggande betänkande vpk:s motion 1126 om behörighet för tjänstgöring inom barnomsorgen, en motion som det fallit på min lott att tala om. Nu har det ju alldeles nyss förts en debatt om barnomsorgen, dess kvalitet och kvantitet, utbyggnad och normer. Inga Lantz har redogjort för vpk:s alternativ på dessa områden. Vpk är t. v. det enda parti som värnar om förbättrad kvalitet och vidhåller kravet på att tidigare beslutad utbyggnad av barnomsorgen skall genomföras.

I motion 1126 är det fråga om den allmänna behörigheten. Vpk anser att denna allmänna behörighet nu måste börja gälla. Den personal som i dag arbetar utan formell utbildning inom barnomsorgen måste enligt vår mening erbjudas utbildning med full lön under utbildningstiden.

Nr 140

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 562 och 1126. När det gäller frågan om bosättningslånen tillgodoses vpk-motionens krav helt i reservation 3 av Göran Karlsson m. fl., varför jag även yrkar bifall till denna reservation.

**Anf. 60 GÖRAN KARLSSON (s) replik:**

Herr talman! Om Raul Blücher hade lyssnat på mitt första inlägg, hade han fått klart för sig att vi inte håller med de borgerliga om deras politik. Vad jag sedan sade till Gabriel Romanus hör inte till den saken, utan jag uttalade där en ärlig mening om hans insatser inom politiken, där han är en gentleman.

Sedan måste jag säga att vi sällan hört en sagoberättare av större mått än Raul Blücher. Han står och säger i kammaren att vpk inte för någon överbudspolitik. Vad har ni annat för någonting att bjuda på?

**Anf. 61 RAUL BLÜCHER (vpk) replik:**

Herr talman! Om Göran Karlsson hade lyssnat till *mitt* första inlägg hade han fått klart för sig på vilket sätt och med vilka argument jag bestrider beskyllningarna mot vpk för en överbudspolitik. Vi har utformat en alternativ ekonomisk politik, och där finns också resonemang om vad en arbetsskapande, expansiv politik leder till.

Jag kan också rekommendera Göran Karlsson att läsa vad en honom kanske närstående ekonom, Sven Grassman, skriver. Han beskriver det perspektiv som socialdemokratin tillsammans med borgerligheten tyvärr har gått med på, den verklighetsbild som Göran Karlsson tydligen fortfarande är talesman för.

Sedan till Göran Karlssons första inlägg: Jag kan i och för sig förstå berömmet för Gabriel Romanus gentlemannamässighet. Göran Karlsson berömde emellertid också Gabriel Romanus för hans tal om solidaritet. Men med den politik som regeringen för och har fört är det inte fråga om någon solidaritet när det gäller barnomsorgen. Det är kvalitativa försämringar och neddragningar av utbyggnadsmålen. Och där finns en stor och avgörande skillnad. Gabriel Romanus talade – väl att märka – om en bred politisk enighet om hela socialpolitiken. Då får jag fråga Göran Karlsson om han deltar i denna breda politiska enighet.

**Anf. 62 GÖRAN KARLSSON (s) replik:**

Herr talman! Raul Blücher får skilja på sak och person.

Isak delar jag inte Gabriel Romanus allmänna inställning när det gäller det betänkande vi nu behandlar. Där har vi reserverat oss – om Raul Blücher har sett det.

Sedan blir det inte bättre hur mycket Raul Blücher än säger i talarstolen: vpk för ändå lika mycket en överbudspolitik. Det går helt enkelt inte för folk att tro på vpk.

Herr talman! I det aktuella utskottsbetänkandet behandlas två motioner med mig som motionär.

Torsdagen den  
6 maj 1982

Den första motionen, 1747, gäller huvudmannaskapet för förskolan. I den motionen har det föreslagits att Förskola-skola-kommittén får ett tilläggsdirektiv att överväga förskolans överförande till samma huvudman som grundskolan.

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

Frågor som gäller samverkan mellan förskola och skola har under senare tid kommit alltmer i förgrunden. Det gäller skoldebatten och i fråga om motioner och politiska åtgärder. Ett hinder för samverkan är de skillnader i arbetssätt och metoder som växt fram under ledning av skilda huvudmän.

År 1981 tillsattes Förskola-skola-kommittén med uppgift att belysa samverkan mellan förskola och skola. Kommittén har senare fått i tilläggsdirektiv att förutsättningslöst överväga för- och nackdelar med en sänkt skolpliktsålder. Om skolgången blir obligatorisk för sexåringar – de som nu går i obligatorisk förskola – måste frågan om huvudmannaskapet lösas. Oavsett om skolpliktsåldern sänks eller ej är frågan om huvudmannaskap en angelägen fråga. En växande samverkan och integration torde klart underlättas om de båda skolformerna lyder under samma huvudman.

Jag har begärt att riksdagen skall ge tilläggsdirektiv till denna kommitté. Motionen har blivit avstyrkt, men jag förutsätter att kommittén ändå inte kan komma förbi denna synpunkt.

Den andra motionen, som jag har avgett tillsammans med flera andra, gäller grundvärderingar för förskolan.

Det har förts och pågår en debatt i landet. Och riksdagen uttalade sig föregående år om vikten av klarare vägledning för den pedagogiska verksamheten i förskolan och uppmanade socialstyrelsen att fortsätta med att konkretisera förskolans målsättning. Socialstyrelsen utgav som ett led i detta 1981 arbetsplanen Förskolans pedagogiska verksamhet – mål och inriktning. Ett av de fem ämnesblocken i denna plan är omvärldsorientering, där momentet etik ingår. Frågan om behovet av en klarare etisk målsättning och tydligare anvisningar för hur barns livsfrågor skall besvaras har emellertid enligt vår mening ännu inte fått en tillfredsställande lösning.

Då riksdagen 1973 antog förskolelagen förutsattes att livsåskådningsspörsmål skulle behandlas i förskolan och barnens livsfrågor positivt besvaras. Samtidigt uttalades farhågor för att personalen kunde överföra ensidiga värderingar på barnen. Det är ofrånkomligt att dessa farhågor på många håll besannats. Det är här inte bara fråga om ett aktivt överförande av åsikter; också ett undvikande att ta upp livsfrågor enbart därför att personalen saknar utbildning i dessa frågor innebär en påverkan.

Behovet av klarhet och beredskap på detta viktiga område ökar, när allt fler invandrarbarn går i förskolan. De kommer med sociala, religiösa och

\* Fr. o. m. 1982-04-29 tillhör Sven Johansson ej längre centerpartiet.

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

kulturella värderingar som skiljer sig från det omgivande svenska samhällets.

Vid det stora grundskolebeslutet framstod det som angeläget att alla föräldrar med samma förtroende skulle kunna sända sina barn till skolan. Man lade vikt vid att formulera en grundvärdering som alla med en demokratisk grundsyn kunde acceptera och som ägde tillräcklig pregnans. Denna grundvärdering uttrycktes på följande sätt:

”Skolan skall därför utveckla sådana egenskaper hos eleverna som kan bära upp och förstärka demokratis principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan människorna. Att väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till personlig integritet är en huvuduppgift för skolan.” Samma målsättning gäller för gymnasieskolan.

Utskottet framhåller betydelsen av att i omvärldsorienteringen de stora religiösa högtiderna ägnas uppmärksamhet. Det är bra. Men varför då inte också göra klart för både föräldrar och personal i förskolan att dessa högtider har sin grund i respekten för sanning och rätt och att ärligheten, i all sin ensidighet, är en etisk värdering, som bör främjas?

Kan ärligheten främjas bättre och enklare i förskolan än genom att grundskolebeslutet, såsom vi återgett det, även förankras i den konkretisering av förskolans målsättning som utskottet efterlyser?

Motionärernas hemställan under mom. 1 torde kunna stödjas av alla medlemmar i denna församling. Ett sådant stöd i form av ett beslut skulle stärka de krafter inom barnomsorgen som arbetar för en ny generation samhällsmedborgare, för vilka snatteri och skattefiffel är någonting lika felaktigt, som man därför klarar upp om man – såsom mänskligt är – råkar handla fel, eftersom man förankrat sin tillvaro i sanning och rätt.

Jag ber att få yrka bifall till motion 2094.

I detta anförande instämde Tore Nilsson (m).

**Anf. 64 GÖREL BOHLIN (m):**

Herr talman! I motion 549 har Ewy Möller och jag tagit upp problemet att deltidsförskolan på sina håll tenderar att helt uppslukas av daghemsverksamheten.

Det har blivit allt vanligare att daghemmen organiseras i syskongrupper med barn i varierande åldrar från 1 och ända upp till 12 år. Syskongrupsindelningen har fördelar på så sätt att små barn lär av sina äldre kamrater och att de äldre lär sig att ta hänsyn och ta ansvar för de yngre – i väl fungerande grupper.

Det finns också exempel på att syskongrupper med den här spännvidden i åldrar inte fungerar särskilt väl. De äldre barnen vill söka sig till jämnåriga, vägrar inte så sällan att gå till sitt ”dagis” – och den här dagisvägran kan uppträda redan i sexårsåldern.

Den tendens som vi velat peka på – nämligen att deltidsförskolan, särskilt i storstadsområdena, uppslukas av daghemsverksamheten – för det onda med

sig att sexåringarna inte får möjlighet till en ålderssammanhållen pedagogisk träning inför skolstarten. Det bör enligt min mening i stället vara en strävan att närma deltidsförskolans verksamhet till skolans för att bl. a. åstadkomma en mjuk och odramatisk intagning i årskurs 1 och, för dem som inte visar sig skolmogna, en återgång till deltidsförskolegruppen.

Det statsbidrag som nu utgår som ett procentuellt bidrag till de kommunala kostnaderna för all barnomsorgsverksamhet inkl. deltidsförskola och öppen förskoleverksamhet möjliggör en förbättrad deltidsförskoleverksamhet och gynnar de glesbygdskommuner som inte har vare sig anledning eller ekonomiska möjligheter att satsa ytterligare på utbyggnad av daghemmen. I stället väljer man där att erbjuda andra former av barntillsyn, ofta i en kombination med deltidsförskola.

Herr talman! Deltidsförskolan, den förskoleverksamhet som kommunen har en obligatorisk skyldighet att anordna, är en oerhört värdefull, ja nödvändig, verksamhet för barnet året före skolstarten. Syftet med motion 549 är att peka på den risk som föreligger att avsikten med deltidsförskolan förfuskas och att sexåringarna på sina håll går miste om den ålderssamlade gruppverksamheten, träningen inför första skolåret.

Svaret på motionen är både utförligt och positivt.

Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Ewy Möller (m).

Överläggningen var härmed avslutad.

### **Punkt 1**

*Mom. 1* (allmänna barnbidrag)

I en förberedande votering biträdades reservation 2 av Karl Leuchovius m. fl. med 64 röster mot 17 för motion 562 av Lars Werner m. fl. 215 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Göran Karlsson m. fl. med 148 röster mot 64 för reservation 2 av Karl Leuchovius m. fl. 85 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för reservation 1 av Göran Karlsson m. fl.

### **Punkt 3**

*Mom. 3* (bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 19 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 405 av Inga Lantz m. fl.

### **Punkt 4** (frågan om införande av bosättningslån)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 3 av Göran Karlsson m. fl.

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Ekonomiskt stöd  
till barnfamiljer,  
m. m.*

**Punkt 5**

*Mom. 1* (målsättningen för utbyggnaden av barnomsorgen)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 2* (överläggningar med kommunerna om barnomsorgsutbyggnaden)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 4* (inriktningen av barnomsorgsutbyggnaden)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 5* (läroplan för samhällets barnomsorg)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 6* (bidrag till kommunal barnomsorg)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 4 av Göran Karlsson m. fl.

*Mom. 7* (etik och kristen tro i förskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 5 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2094 av Sven Johansson m. fl.

*Mom. 10* (ytnormer, gruppstorlek, personalutbildning m. m. i förskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motionerna 674 och 1126 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

*Mom. 11* (fortbildning i förskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 1126 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 12* (bidrag till kommunal barnomsorg)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 5 av Göran Karlsson m. fl. med 144 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 136 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för reservation 5 av Göran Karlsson m. fl.

*Mom. 13* (statsbidrag till stödpersonal för barn med särskilda behov)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 674 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

**Punkt 7** (bidrag till hemspråksträning i förskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 62 för reservation 6 av Karl Leuchovius m. fl.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

**Punkt 9** (barnmiljörådet)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 64 för reservation 7 av Karl Leuchovius m. fl.

*Vissa arbetsmiljö-  
frågor*

**Punkt 11** (kollektiv semesterverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 960 av Inga Lantz m. fl.

**Övriga punkter och moment**

Utskottets hemställan bifölls.

**14 § Vissa arbetsmiljöfrågor**

Föredrogs socialutskottets betänkande 1981/82:42 om vissa arbetsmiljöfrågor.

**Anf. 65 LARS-OVE HAGBERG (vpk):**

Herr talman! Vpk-motion 1115 om arbetsmiljön inleds med följande ord:

”Förut var jag i lastningen men jag kunde inte stanna för gaserna. Det gick inte. Ögonen tårades för jämnan. Det rann ur näsan. Var det riktigt mycket gas kände man hur man tappade känslan i läpparna också. Hur det vitnade och liksom dog. Spottade svart gjorde man jämt, det hör liksom till. Oftast var man så trött efter jobbet att man somna till i bussen hem.”

Så berättade en gruvarbetare om dieselavgaserna för en journalist som 1970 sammanställde röster och dokument från den stora gruvstrejken 1969–1970. Det var inte första gången som arbetare och fackföreningar protesterade mot dieselavgaser och klagade över hur nonchalant man gått till väga mot arbetarna.

Vpk har i riksdagen under årens lopp krävt att dieseldrift i slutna arbetsutrymmen skall förbjudas. Men varje år har riksdagen hemställt att riksdagen icke skall införa förbud, och så även i år.

År 1981 presenterades en stor studie av svenska skorstensfejdare, vilken visade en kraftig överdödlighet i cancer, hjärtsjukdomar och lungsjukdomar. Skorstensfejdarna har varit utsatta för förbränningsgaser med många kemiska föreningar gemensamma med dem som finns i dieselavgaserna. Dieselavgaserna har visat sig ge ”positivt utslag” i olika cancertestsystem. Opinionen för att begränsa alla former av utsläpp av förbränningsgaser har under senare år fått ytterligare stöd.

På arbetsmiljöområdet har vpk även noterat att den huvudregeln nu gäller att asbest är förbjudet, detta efter många års opinionsarbete av vpk.

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Vissa arbetsmiljö-  
frågor*

fackföreningsrörelsen, forskare och många andra. Det finns skäl att tro att också dieseldrift i slutna utrymmen kommer att förbjudas, när opinionsarbetet har fått tillräcklig tyngd. Därför återkommer vpk med de krav på arbetsmiljöområdet som tidigare avslagits av riksdagen. Vi menar att det ligger allvar bakom arbetsmiljökravet. Det rör sig inte om något publikfrieri. Vi fortsätter enträget att ställa krav även inom riksdagshusets väggar, trots att vi vet att det är opinionen ute i landet som kommer att bestämma det slutgiltiga resultatet.

Jag kommer att helt kort beröra vissa delar av vpk-motionerna, men vill ändå först utgå ifrån konstaterandet att man har upplevt att det efter 1970 inträtt en försämring av arbetsmiljön. Framför allt gäller detta för LO-arbetarna. 27 % av LO-medlemmarna anser sig nu ha råkat ut för ohälsa på grund av dåliga arbetsförhållanden mot 20 % år 1970. Man pekar på den ökade stressen. Det finns allt flera orsaker till att man upplever situationen på detta sätt. Förmodligen har vi underskattat betydelsen av de totala effekterna när det gäller arbetsmiljön. Det är ofta kombinationen av högt arbetstempo, buller, psykisk press och giftiga ämnen som slår ut folk på arbetsplatserna och skapar olust.

Även medvetenheten om en farligare arbetsmiljö bidrar till att man upplever arbetsmiljön på ett annat sätt. Arbetsmiljön i sin helhet försämras och utslagningen ökar, därför att arbetsmiljökampen försvåras genom industrins dåliga lönsamhet. Denna läggs i botten när fackföreningarna försöker åstadkomma förbättringar.

Jag skall beröra några förslag i vpk-motionerna. Det första gäller vetorätten angående löneformerna. Det gäller att förhindra löneformer när det är uppenbar risk för olycksfall. Vi anser att sambandet mellan olycksfall och arbetsprestationer är klart belagt. Därför bör ackordsarbete förbjudas. Utskottet svarar att det är en felaktig väg att gå. Det överensstämmer inte med den arbetsmiljölag vi har, och det vet vi. Den bygger ju på samverkan. Men det totala resultatet talar ändå till förmån för vår uppfattning när det gäller partsförhållandena. De som drabbas till följd av brister i arbetsmiljön måste nämligen ha större makt i sin hand för att kunna rätta till förhållandena och för att kunna försvara sig mot dåliga arbetsmiljöer. Det yrkandet har ett samband med andra yrkanden som vi har framställt ända sedan arbetsmiljölagen beslutades. Det är fackföreningarna som skall besluta när ett arbete som stoppats av ett skyddsombud får återupptas. Det är alltså de arbetandes bedömningar som skall ligga i botten.

Jag vill framhålla att det är av oerhört stor betydelse att de fackliga organisationerna har mycket att säga till om. Betydelsen av arbetsmiljön är starkt begränsad, trots alla vackra ord om den psykosociala miljön. Det finns visserligen ett dokument från arbetarskyddsstyrelsen, Psykiska och sociala aspekter på arbetsmiljön. Men det är där bara fråga om råd och rekommendationer. Det finns inga bindande regler. Det är t. o. m. så att när detta dokument skulle ges ut så reserverade sig representanten för Svenska arbetsgivareföreningen. Det visar på klassinnehållet och partsinnehållet vad gäller den totala arbetsmiljön.



I detta sammanhang bör även nämnas skiftarbetet, som skall minimeras, ensamarbete, det reella inflytandet över personalpolitiken, tillsättning av arbetsledning, lönformerna – som jag redan har berört – samt naturligtvis, och det är väldigt viktigt, rätten till ett arbete och det faktum att utslagning förhindras. Det kan bara ske genom en aktiv facklig kamp som får ett rejält utrymme.

Därför har vi föreslagit att arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionsnämnderna skall ha kvalificerad majoritet från de fackliga organisationerna. Nu säger man från utskottets sida att det skulle skada arbetet. Jag är vidare mycket förvånad över att socialdemokratien har kunnat skriva under på formuleringen att i sista hand såväl det allmännas som arbetstagarnas och arbetsgivarnas intressen därigenom skulle skadas. Vi skall komma ihåg att LO och TCO, när lagen stiftades, i ett remissyttrande förordade en majoritet av fackföreningsrepresentanter i arbetarskyddsstyrelsen. Jag tycker att man borde vara litet mer vaksam från socialdemokratins sida på vad som skrivs i utskottsbetänkandena. Ett annat yrkande i vpk-motionen gäller de yrkesmedicinska klinikerna vid våra region- och länssjukhus. De bör byggas ut snabbt, och det före 1985. Det som utlovats under hela 1970-talet ser inte ut att bli verklighet. Därför anser vi att en lag måste stiftas. Det vill man inte från utskottets sida. Med anledning av en socialdemokratisk motion skriver man att restriktiviteten är så stor när det gäller landstingens och kommunernas budget att det inte är möjligt. Det är inte realistiskt.

Men man kan fråga sig vad som i dag är realistiskt på yrkesmedicinens område, när forskningsresurser och yrkesmedicin i stor utsträckning saknas. Det rimmar inte särskilt väl med realism.

Vad sedan gäller företagshälsovården så har vi under en rad år försökt att framställa förslag som syftar till att förverkliga de målsättningar som nämns, nämligen att alla arbetare skall ha tillgång till företagshälsovård.

Vi vill att det skall genomföras 1985. Landstinget skall vara huvudman, och landstingets personal skall sköta företagshälsovården, men ansvara inför en kommitté där fackföreningsmedlemmar är i majoritet.

Utskottet säger nu att det är överens med oss om målet för uthyggnaden av företagshälsovården, men utskottet vill naturligtvis inte ange någon exakt tidpunkt då målet skall vara uppnått. Då skulle ju företagshälsovården kunna bli en realitet. I stället skall man gå frivillighetens väg. Jag ställer återigen frågan: Vems frivillighet är det fråga om, när vi i dag har ett sådant partsförhållande att Svenska arbetsgivareföreningen utövar ett mycket stort tryck och motstånd?

En annan del i vpk:s yrkanden är att de fackliga organisationerna och yrkesinspektionen skall erhålla den information från företagen som behövs för forskningsändamål. Vi vet att det i dag undanhålls mycket information om skadliga arbetsmiljöer. Av olika skäl vill man inte föra fram dessa fakta. Utskottet säger att forskarna bör ha denna information, men att forskarnas önskemål skall vägas mot den enskildes intresse av skydd för den personliga integriteten och mot företagets intresse att av konkurrensskäl bevara företagshemligheter. Här finns en motsättning, men det senare intresset får

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Vissa arbetsmiljö-  
frågor*

tydligt vara avgörande i en mängd frågor. Vi menar att det icke får vara så. De fackliga organisationerna, yrkesinspektionen och de som sysslar med forskning måste få tillgång till alla tillgängliga uppgifter för att kunna hävda arbetsmiljöintressena. Vi vill ha ett klart uttalande om detta. Något sådant vill tyvärr inte utskottet göra, utan det hänvisar till det MBA-avtal som har träffats mellan SAF, PTK och LO. Jag vill bara erinra utskottet om att detta avtal inte kommer att kunna ge oss större möjligheter än tidigare att rätta till de missförhållanden som i dag råder.

När det gäller gränsvärdena kräver vi att de skall ha säkerhetsmarginaler. Gränsvärdet skall skydda mot lägsta kända nivå som misstänks ge akut eller kronisk skadlig påverkan, vilken skall anges. Utskottet säger på denna punkt att en ny lista angående hygieniska gränsvärden har kommit 1982 och att den skall revideras 1983. Samma frågeställning står kvar: Varför kan inte utskottet instämma i vår målsättning? Beror det på en värdering av de medicinska och ekonomiska aspekterna? Utfaller värderingen i så hög grad till de senares fördel att utskottet inte kan instämma i vår målsättning att gränsvärdena skall sättas med god säkerhetsmarginal?

När det gäller asbest har vi fått en ny föreskrift. Enligt huvudregeln är användning av asbest i arbetslivet förbjuden. Men det finns ett undantag. Det gäller bromsbanden i bilar. Vi vill ha en plan för avvecklingen av asbest som material i bromsband. Socialdemokraterna har i sin motion angett en tidpunkt för när man inte längre skulle få använda asbesthaltiga bromsband. Socialdemokraterna har inte följt upp sin motion, men deras motionsyrkande sammanfaller väl med vpk:s motionsyrkande. Det som är oroande är att arbetarskyddsstyrelsen hela tiden säger att det är den internationella samverkan som skall bestämma vad vi skall göra. Den skall tydligen få vara helt avgörande.

Jag får efter elva år gratulera utskottet och riksdagen. Nu har vi huvudregeln att användning av asbest är förbjuden, vilket alltså vpk krävde redan för elva år sedan. Men fortfarande är det problem med den asbest som redan finns och hanteringen av denna. Undantag får inte förekomma i så stor utsträckning som hittills har varit fallet. Det senaste exemplet har vi i Göteborg, där arbetsgivare och andra försöker använda asbest.

Utskottet säger att asbesthaltiga bromsband skall förbjudas när det är praktiskt möjligt. Det vore mycket intressant att få höra om det är när det är praktiskt möjligt av praktiska eller av ekonomiska skäl. Utskottet avslutar med att det är den internationella utvecklingen som får vara avgörande. Och något importförbud när det gäller bilar som har asbesthaltiga bromsband kan utskottet inte tänka sig i framtiden. Därför är jag väldigt orolig för den frågan – behandlingen kommer väl att ta lika lång tid som tidigare, när SAF-kapitalet och andra asbestintressen fortsätter sina påtryckningar.

När det sedan gäller dieselanvändningen, som jag började med att ta upp, finns det nu senare forskningsresultat som visar ett klart samband mellan cancer och dieselavgaser. Utskottet hänvisar till att det pågår forskning inom arbetarskyddsstyrelsen, och jag gratulerar till det. Men det finns ju redan så mycket material som redovisar sådana resultat att det är motiverat att

förbjuda dieselanvändning i slutna utrymmen, som en huvudregel, och försöka tvinga fram en annan utveckling. Varför kan man inte göra det? Varför kan utskottet inte bidra till en sådan utveckling? Dra litet lärdom av det som hände på asbestsidan!

Motion 1117 har lagts fram som ett aktionsprogram mot hälsofarliga arbetsmiljöer, och den innefattar många av de delar som jag redan har presenterat. Jag vill bara påpeka att vi måste, om vi verkligen skall komma till rätta med utslagningen, som har sin grund i dåliga arbetsmiljöer, ta ett samlat grepp på dessa frågor och inte ta en fråga i taget.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 192, 677, 1115 och 1117.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

#### **Anf. 66 TALMANNEN:**

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

#### **Anf. 67 STIG ALFTIN (s):**

Herr talman! I detta betänkande har utskottet behandlat sju motioner angående fackligt inflytande i arbetsmiljöfrågor, kvalificerad utbildning av skyddsombud, företagshälsovård och yrkesmedicin, information om forskningsändamål, sanktioner vid arbetsmiljöbrott, arbetsskadestatistik, krav på arbetslokaler, rätten till fria arbetskläder samt förbud mot asbest i bromsbelägg för bilar.

Jag vill betona att det är ett enigt utskott som står bakom detta betänkande.

Det är inte heller i stort några nya frågor som har aktualiserats eller något nytt som har framkommit genom motionerna, utan de här frågorna har varit föremål för långa debatter och många inlägg i denna kammare under de senaste åren. Utskottet har noggrant prövat innehållet och förslagen i motionerna. När det gäller yrkandena i den socialdemokratiska motionen 1589 av Olof Palme m. fl. har vi kommit överens genom skrivningar i utskottet.

Jag kan som exempel nämna yrkanden när det gäller att komma till rätta med tandskador orsakade av arbetsmiljöfaktorer. Utskottet kräver nu att den frågan omedelbart skall utredas, vilket utskottet även ger regeringen till känna.

Vidare finns det yrkanden om förbud mot asbest i bromsbelägg och friktionselement. De yrkandena finns i motioner från såväl vpk och socialdemokraterna som centerpartiet.

Utskottet anser att målet för åtgärderna bör vara att asbestprodukter helt försvinner från arbetslivet. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att asbest nu, enligt huvudregeln i arbetarskyddsstyrelsens nya föreskrifter, fr. o. m. den 1 juli i år inte får användas i arbetslivet. När det gäller undantaget för bromsbelägg och andra friktionselement vill utskottet uttala

*Vissa arbetsmiljö-  
frågor*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Vissa arbetsmiljö-  
frågor*

som sin mening att övergångstiden måste bli så kort som praktiskt är möjligt. Vi måste emellertid vara helt säkra på att industrin övergår till material, exempelvis när det gäller bromsbelägg, som är helt säkra ur trafiksäkerhets-synpunkt. Det gäller också att få fram ersättningsmaterial som inte är förknippade med andra eller ännu större hälsorisker än som är fallet med asbest.

Beträffande de övriga vpk-yrkandena, som Lars-Ove Hagberg här i detalj har redovisat för kammaren, vill jag hänvisa till utskottets utförliga svar i de skrivningar som återfinns i detta betänkande. Dessa vpk-yrkanden har tidigare varit föremål för en omfattande debatt i kammaren, och för att spara kammarens dyrbara tid vill jag hänvisa till utskottets redovisning i betänkandet och till protokollen från tidigare debatter.

Samtliga partier i utskottet står eniga bakom detta betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkande nr 42 på alla punkter.

**Anf. 68 LARS-OVE HAGBERG (vpk):**

Herr talman! Stig Alftin talade om riksdagens dyrbara tid. Det är också dyrbart att ha människor i dålig arbetsmiljö. Vi får väl göra en avvägning här, och som jag ser det måste den bli till fördel för den senare frågan just nu. Jag skall trots det inskränka mig till några korta kommentarer.

Det verkar som om socialdemokraterna redan har tagit över huvudansvaret för arbetsmiljöfrågorna. Det lovar inte särskilt gott för framtiden efter den 19 september i år, eftersom de redan i det här läget har skrivit ihop sig med de borgerliga. I vilket fall som helst innebär det inte någon särskilt stor framgång för arbetsmiljöfrågorna.

De här frågorna har varit uppe till behandling många gånger, men jag vill påminna Stig Alftin om att frågan om asbest var aktuell i elva år innan det blev något resultat av det hela. Det hade kunnat bli resultat mycket tidigare, om man följt förslagen från vpk och fackföreningsrörelsen och tagit hänsyn till forskarnas rön, men det ville man inte.

Sedan vill jag säga att jag inte riktigt kan dela uppfattningen om vad socialdemokraterna har åstadkommit i utskottet. De skrivningar som socialdemokraterna uppnått angående sina yrkanden är allt bra knapphändiga. Ta t. ex. målet för åtgärderna i fråga om asbest! Det är ju redan tidigare fastlagt att asbest skall bort. Men fortfarande kvarstår den ekonomiska bedömningen i sammanhanget. Vi som har sysslat med detta vet vilka ekonomiska intressen som ligger bakom att man har kvar asbesten i bromsband. Vi vet vilka utländska intressen som försöker vara med här och som hindrar den internationella utvecklingen. Om vi skall vara föregångare och få fram en vettig linje att följa, då kan vi ju inte bara ställa upp ett mål, utan då måste vi göra någonting konkret. Jag tycker att det var bra att man i den socialdemokratiska motionen försökte precisera några tidsgränser. Där sades t. ex. att det skulle vara stopp för asbest i bromsbanden på bilarna hösten 1983 och att sex månader skulle gälla för byte av bromsband. Jag tyckte det var ett bra initiativ. Jag kan visserligen inte uttala mig om huruvida

tidsgränserna som sådana var riktiga, men det var en bra mall som föreslogs. Det här har ni nu släppt, och nu är förslaget att åtgärderna skall vidtas så snart som möjligt. Jag tycker uppriktigt sagt att det är litet svagt.

Så här är det i fråga efter fråga. Jag får beklaga att arbetsmiljön inte heller efter den 19 september kommer att förbättras i någon nämnvärd grad.

**Anf. 69 STIG ALFTIN (s):**

Herr talman! När det gäller bromsbanden är vi minst lika intresserade som vpk. Men man måste faktiskt ta hänsyn till trafiksäkerhetsskäl, och man måste ha ersättningar som är fullgoda, så att man inte skapar problem som är ännu större och så att det inte blir ännu fler dödsolyckor.

Lars-Ove Hagberg envisas med att gång på gång ställa en rad frågor, förslag och yrkanden om detta. Jag uppfattar det så, att vpk och Lars-Ove Hagberg vill tvinga fram lösningar på olika områden. Lars-Ove Hagberg kör då mer eller mindre huvudet i väggen och sätter sig på löntagarna och deras organisationer. Vi i utskottet försöker att driva igenom dessa frågor så snabbt som möjligt och med hänsynstagande till olika parter och till vad som är vettigt och praktiskt möjligt att genomföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Anf. 70 LARS-OVE HAGBERG (vpk):**

Herr talman! Vad först gäller asbesten vill jag säga att de fackliga representanter, såsom skyddsombud och andra, som jag har kontakt med tycker att den här undantagsbestämmelsen i asbestanvisningarna är en skandal. Jag sätter mig alltså inte på dem. De tycker att vi kan gå snabbare fram och är oerhört ängsliga för de ekonomiska intressen som försöker försena det hela. Det är detta också jag vill förhindra, vilket Stig Alftin tycks ha förbisett.

Det är inte jag som envisas, utan det är vpk som envisas med att föra vidare de förslag som väcks ute i arbetsmiljödebatten. Varje förslag som vi har väckt här i riksdagen har också förts fram i den fackliga debatten. Förslagen omfattas av de fackliga organisationerna. Vi sätter oss alltså inte på dessa. Jag tycker att det i stället är utskottet och riksdagen som i många fall – i asbestfrågan, diesel frågan och andra frågor – sätter sig på de arbetare som befinner sig i dessa farliga miljöer. De får alltför länge arbeta i dessa miljöer, och de får alltför många skador.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Mom. 1, 7 och 9 (fackligt inflytande m. m.)**

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

**Mom. 2, 3 och 5 (företagshälsovård m. m.)**

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Alkohol- och narkotikamissbruket,  
m. m.*

*Mom. 8 (sanktioner vid arbetsmiljöbrott)*

Utskottets hemställan, som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

*Mom. 12 (gränsvärden)*

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 13 (dieseldrift i slutna rum m. m.)*

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 192 av Lars Werner m. fl. och motion 1115 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

*Mom. 14 (asbest i bromsbelägg och friktionselement för bilar)*

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 677 av Lars Werner m. fl.

*Mom. 15 (aktionsprogram mot hälsofarliga arbetsmiljöer)*

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1117 av Lars Werner m. fl.

*Övriga moment*

Utskottets hemställan bifölls.

**15 § Alkohol- och narkotikamissbruket, m. m.**

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1981/82:64 om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82:143) (förnyad behandling)

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

**Anf. 71 ERIK WÄRNBERG (s):**

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 4 i skatteutskottets betänkande 64. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Anf. 72 VALTER KRISTENSON (s):**

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2, som är undertecknad av mig själv, Ingegerd Troedsson och Egon Jacobsson.

**Anf. 73 KNUT WACHTMEISTER (m):**

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5 och 6.

**Anf. 74 PER ISRAELSSON (vpk):**

Herr talman! Med hänvisning till argumenteringen vid debatten den 28 april yrkar jag bifall till motion 1981/82:2231.

**Anf. 75 OLLE GRAHN (fp):**

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan återfanns i skatteutskottets betänkande 1981/82:50 mom. 1–10.

*Mom. 3 (lördagsstängning av systembutiker)*

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 2 av Valter Kristenson m. fl. med 92 röster mot 34 för reservation 1 av Knut Wachtmeister och Bo Lundgren. 170 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 179 röster mot 116 för reservation 2 av Valter Kristenson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 5 (serveringstillstånd)*

I kontrapositionsvoteringen biträdde utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 4 av Erik Wärnberg m. fl. med 148 röster mot 59 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 89 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservation 4 av Erik Wärnberg m. fl.

*Mom. 6 a (vissa frågor om öl m. m.)*

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 58 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 6 b (vissa frågor om öl avseende personalmatsalar)*

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 87 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 9 c (information m. m.)*

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 17 för motion 2231 av Lars Werner m. fl.

*Övriga moment*

Utskottets hemställan bifölls.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Alkohol- och nar-  
kotikamissbruket,  
m. m.*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Valutaregleringen,  
m. m.*

Föredrogs  
finansutskottets betänkanden  
1981/82:25 om riksbankens förvaltning år 1981 samt disposition av riksbankens vinst och  
1981/82:27 om fortsatt valutareglering (prop. 1981/82:161).

**Anf. 76 TALMANNEN:**

Dessa båda betänkanden debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda betänkandena får framställas under den gemensamma överläggningen.

**Anf. 77 CHRISTER NILSSON (s):**

Herr talman! Nästan alla är ense om att den svenska valutakontrollen har stora brister. De verkligt stora bristerna föreligger i fråga om betalningarna från utlandet.

Svagheter i betalningsbalansstatistiken har lett till att underlaget för den ekonomiska politiken är bristfälligt, att tjänsteexporten i ökande omfattning inte registreras och att vi fått restposter på kapitalbalansen, som tyder på en okontrollerad kapitalexport.

Mot den här bakgrunden vill socialdemokraterna skärpa tillämpningen av valutakontrollen. Denna skärpning kan ske genom att kravet på valutaanmälning görs heltäckande. På det sättet kan betalningsbalansstatistiken förbättras, och vi får reella möjligheter att kontrollera valutaregleringens efterlevnad. Den datatekniska utvecklingen gör att den föreslagna skärpningen inte medför ökad byråkratisering. Det föreslagna systemet blir både överblickbart och rationellt.

Finansutskottets socialdemokrater ställer sig bakom två motioner av Lennart Pettersson som gäller svenska företags investeringar i utlandet och tillstånd för utlänningar att köpa aktier i svenska företag.

Under senare år har svenska företags investeringar i utlandet ökat kraftigt samtidigt som investeringsutvecklingen i Sverige varit klart negativ. Vi kan notera att de svenska storföretagens sysselsättning läggs utomlands, i en tid då industrisektorn minskar och arbetslösheten i Sverige ökar. Skall vi häva landets ekonomiska kris och nå målet full sysselsättning, är det nödvändigt att svenska företags produktiva investeringar i större utsträckning görs i Sverige.

Mot bakgrund av Sveriges otrygga valutiläge och de stora valutaströmmar som de här investeringarna ger upphov till bör riksbanken ompröva sitt beslut att inte längre pröva svenska direktinvesteringar i utlandet från betalningsbalanssynpunkt. Vidare bör regeringen försöka förmå de svenska storföretagen att lägga en större del av sina investeringar i Sverige.

Sedan 1979 har antalet tillstånd till försäljning av svenska aktier till utlandet ökat kraftigt, vilket framgår av den socialdemokratiska reservationen.



Detta är betänkligt av två skäl. För det första etableras nu en ny praxis innan utredningen på valutaregleringens område är klar. För det andra ligger det i nationens intresse att svenska företag i så stor utsträckning som möjligt är i svensk ägo. Det bör i första hand klaras på andra vägar än genom valutareglering, men det är klokt att ha valutaregleringen kvar så att man får rådrum i dessa ärenden.

För att vi även i framtiden skall kunna bevara den handlingsfrihet som en svensk kontroll över storföretagen innebär bör riksbanken återgå till den restriktiva praxis som gällde under den socialdemokratiska regeringstiden, när det gäller tillstånd för utlåningar att köpa aktier i svenska företag.

Socialdemokraterna i finansutskottet har ställt sig bakom en motion, där Margareta Palmqvist m. fl. föreslår att bottenlån till vissa lokaler skall prioriteras. Vi socialdemokrater vill att prioriterade bottenlån skall kunna lämnas i samband med nybyggnad i saneringsområden. Den här vägen kan man stimulera en önskvärd stadsförnyelse. Det låga bostadsbyggandet under senare år gör det möjligt att utvidga den prioriterade sektorn.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som fogats till finansutskottets betänkande 1981/82:25.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

#### **Anf. 78 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):**

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i de motioner som nu behandlas yrkat på skärpta åtgärder mot kapitalflykten och en skärpt tillämpning av valutalagstiftningen. Vi yrkar också att riksdagen skall uttala att riksbanken omprövar sitt beslut att inte längre pröva företagens direktinvesteringar utomlands mot bakgrund av effekterna på betalningsbalansen.

Vår allmänna åsikt är att valutaregleringen och valutaförordningen tillämpas väl rundhant. Detta har medverkat till en utomordentligt kraftig ökning av svenska storföretags direktinvesteringar i utlandet. Om man summerar lämnade tillstånd till svenska direktinvesteringar i utlandet, tillstånd till svenska företag att ställa borgen eller garanti för utländska dotterbolags upplåning samt investeringar gjorda med de utländska dotterbolagens egna medel, torde den totala summan för investeringar i svenskägda företag utomlands under 1981 uppgå till ca 20 miljarder kronor. Den summan överstiger de investeringar som under samma år gjordes inom hela industrin i Sverige, som bara var 18 miljarder kronor. De stora företagen gjorde alltså större investeringar utomlands än i industrin här hemma i Sverige.

Jag måste fråga utskottets talesman: Anser finansutskottets majoritet verkligen att detta är en sund och naturlig utveckling, som bör fortsätta?

Den här kapitalexporten får till följd att många arbetstillfällen etableras utomlands, samtidigt som arbetslösheten inom industrin här hemma ökar.

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Valutaregleringen,  
m. m.*

Under hela 1970-talet skapades ungefär 100 000 nya arbetstillfällen utomlands i de svenskägda företagen, medan ungefär samma antal arbetstillfällen föll bort inom industrin hemma i Sverige. En fortsatt ökning av industriinvesteringarna utomlands och en minskning här hemma kommer med största sannolikhet att ge minst samma resultat under 1980-talet. Det blir alltså en ödeläggelse av svensk industri, som i varje fall vi inte vill ta ansvaret för.

I en rapport till TCO-kongressen i år konstateras att möjligheterna till kontroll av utlandsinvesteringarna utnyttjas för sparsamt, och man understryker att det behövs en medveten politik på detta område. TCO-materialet visar också att utlandsinvesteringarnas andel av de totala investeringarna har tenderat att öka under senare år, vilket också bekräftas av den jämförelse som jag inledningsvis gjorde och som gällde fjolåret.

Ytterligare en intressant indikation på att det inte görs vad som är möjligt ens med nuvarande lagstiftning är det faktum att personalen på riksbanken nu går ut i sin facktidskrift och frågar: "Vad gör riksbanken åt valutaflykten?" Personalen anser att riksbanken genom olika åtgärder borde kunna spela en betydligt större roll i kampen mot ekonomisk brottslighet och valutaflykt än vad den faktiskt har gjort. Man efterlyser samarbete med andra myndigheter, företrädesvis skattemyndigheter och kronofogdar, och personalen har också tagit egna initiativ för att visa att det går att agera även med nuvarande regler.

Utskottet behandlar motionerna summariskt och anser att riksdagen inte bör uttala någonting om en skärpt tillämpning av valutalagstiftningen, därför att valutakommitténs arbete ännu inte är slutfört. Det tycker jag liksom den föregående talaren är en oriktig, ja, en otillåtet slapp inställning till detta viktiga problem. Vi anser från vpk att man i varje läge bör göra allt som är möjligt för att minska utförseln av kapital och göra någonting åt det faktum att alltmer av industrins investeringar hamnar utomlands.

I detaljfrågan, att riksdagen bör uttala att riksbanken åter skall pröva utlandsinvesteringarna mot effekterna för betalningsbalansen, hävdar utskottet att en sådan åtgärd skulle få ringa betydelse och att det därför inte finns något motiv för ett sådant uttalande.

När man vet att kampen om varje arbetstillfälle är hård här i landet och när man vet att det är svårt att skapa nya arbetstillfällen, måste varje utlandsinvestering som sker granskas kritiskt. Och det finns, herr talman, absolut ingen anledning att inte granska investeringarna också från bytesbalanssynpunkt, som man har gjort under tidigare år.

Vad gäller den med detta problem sammanknutna frågan om uppköpen av svenska företag och aktier i svenska företag har jag samma kritiska inställning som den föregående talaren. Detta problem och speciella yrkanden har vpk tagit upp i en motion till en regeringsproposition, som så småningom skall behandlas här i kammaren. Jag begränsar mig därför i dag till att yrka bifall till motionerna 1567, 1580 och 2425 i de delar de behandlas i detta betänkande.

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Valutaregleringen,  
m. m.*

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 25 i alla dess delar. I fortsättningen skall jag begränsa mig till några korta kommentarer i de fyra avsnitt där utskottet inte är enigt.

Först gäller det ett förslag i motionen av Margareta Palmqvist m. fl. om att prioriterade bottenlån till vissa lokaler, för vilka sådana lån nu inte utgår, skall kunna lämnas i samband med nybyggnad i saneringsområden. Enligt nuvarande regler gäller att det ankommer på riksbanken att pröva denna typ av frågor. I motionen föreslås alltså att riksdagen skall ge riksbanksfullmäktige till känna en mening i linje med motionens förslag.

Civilutskottet har yttrat sig i denna del, varvid man framför uppfattningen att den typ av lokaler som faller utanför det nu prioriterade området från bostadspolitisk synpunkt inte har sådan angelägenhetsgrad att en ändring är motiverad. De s. k. icke belåningsbara lokaler det gäller är t. ex. teatrar, biografier, större simhallar, hotell, större bibliotek, större samlingslokaler, skollokaler, kontors- och industrilokaler eller sjukvårdsinrättningar.

Finansutskottet har inte funnit fog för annan uppfattning än civilutskottet i själva sakfrågan. I civilutskottets yttrande lämnas därtill en bra redogörelse över bostadslånereglernas utveckling och uppbyggnad. Det är sannerligen en ganska lång och djup erfarenhet som ligger till grund för de regler som vi nu arbetar efter. Det kan därför ifrågasättas om det är nödvändigt och lämpligt att riksdagen griper in i riksbankens bedömningar i ett läge, där kreditmarknaden är lättare och lånen billigare än på mycket länge.

Nästa avsnitt berör ett antal motioner om valutaregleringen. I motionerna tas upp frågor som rör förslag om skärpt valutakontroll, tillståndsgivningen till försäljning av svenska aktier utomlands, svenska företags investeringar i utlandet och obligatorisk valutaanmälan för betalningar från utlandet.

Vid bedömningen av motionsförslagen måste vi ta all hänsyn till att valutakommitténs arbete med översyn av valutaregleringen och valutalagstiftningen beräknas vara slutfört i år. Det vore säkerligen olyckligt att föregripa kommitténs överväganden och förslag i ett läge, där vi inte ser några påtagliga olägenheter med nuvarande tillämpning av gällande valutalag. Det är t. o. m. så att den utveckling som pågår till vissa delar är klart positiv. Jag tänker då på utlandets intresse för svenska aktier, genom vilket vi har tillförts välkommet riskkapital. Det är inte så som påstås i socialdemokraternas reservation, att det är ett nationellt intresse att fullt ut behålla svenska storföretag i svensk ägo. Däremot är det ett intresse att behålla kontrollen över dem. Men det är en helt annan sak.

I övrigt vill jag instämma i att det kan vara intressant att så småningom gå över till databehandling av valutaanmälningarna så som förordas i motion 1652. Men här pågår ju redan en undersökning inom riksbanken i samarbete med valutabankerna. Om fördelarna överväger nackdelarna i ett sådant system har vi det säkert i funktion inom kort. Med denna kommentar vill jag yrka avslag på motionerna.

I betänkande 27 har ett enigt finansutskott tillstyrkt propositionen om

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Valutaregleringen,  
m. m.*

fortsatt valutareglering. Beträffande motiven hänvisar jag till min tidigare plädering. Det gäller framför allt att vi inte bör föregripa den 1977 tillsatta valutakommittén som arbetar med en fullständig översyn av valutaregleringen och valutalagstiftningen.

När det gäller motion 2425, yrkande 1, vill utskottet erinra om att bytesbalanskriteriet spelar endast en ringa roll som återhållande faktor vid valutastyrelsens prövning av investeringarna utomlands. Enligt en undersökning som verkstälts av valutakommittén har kriteriet lett till avslag i endast några få fall. Avslagen uppgick under åren 1975–1980 till 1,5 % i antal och 1 % i belopp av behandlade ansökningar.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande 27 och avslag på motionen.

**Anf. 80** CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill göra två kommentarer till Rolf Anderssons inlägg.

För det första: Den borgerliga utskottsmajoriteten avvisar flera av de socialdemokratiska motionerna med hänvisning till pågående utredning, men vi socialdemokrater kan inte acceptera det argumentet, eftersom det nu etablerats en ny praxis innan utredningen är klar med sitt arbete.

För det andra: Vad vi nu upplever i Sverige är en ekonomisk kris med industriell stagnation, där arbetstillfällena försvinner inom industrin. Men samtidigt ökar de svenska industriföretagens investeringar i utlandet. Med nuvarande utveckling är svensk industris investeringar utomlands snart lika stora som de satsningar som görs i Sverige.

Då är det både logiskt och nödvändigt att kräva att svenska företag ökar sina investeringar i Sverige och att vi behåller kontrollen över de svenska företagen. Hur detta skall ske har vi visat på i de socialdemokratiska reservationerna.

**Anf. 81** CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tyckte inte att det fanns någon argumentering alls i Rolf Anderssons inlägg som styrkte finansutskottets ståndpunkt. Vad gäller frågan om jämförelsen mellan investeringar i utlandet och investeringar i den svenska industrin är det ju faktiskt redan så, som jag påpekade i mitt första anförande, att investeringarna i svenskägda företag utomlands under fjolåret torde ha varit större än samtliga svenska investeringar i industrin här hemma. Första siffran är 20 miljarder, den andra 18 enligt nationalbudgeten.

Jag väntar fortfarande på svar från utskottets talesman: Anser utskottet och anser den nuvarande regeringen och de partier som står bakom regeringen att detta är en sund och naturlig utveckling? Skall den utvecklingen få fortsätta?

Tittar vi på vad som hänt i år, visar det sig att tillstånden från riksbanken till svenska direkta investeringar i utlandet ytterligare har ökat. Siffran för januari–mars i fjol var 1 103 milj. kr. Nu är siffran 1 208 milj. kr. Samtidigt

har tillstånden till upplåning i utlandet ökat från 4,5 till över 7 miljarder kronor.

Det har alltså skett en ytterligare mycket stark ökning av investeringarna i svenska företag utomlands, medan investeringarna som bekant stagnerar i den svenska industrin. Vi menar att detta måste man göra någonting åt.

Det skulle också vara mycket värdefullt att få en kommentar från finansutskottets sida till den mycket amptra kritik som tjänstemännen inom riksbanken har riktat mot riksbankens sätt att sköta valutakontrollen. I sin facktidning ställer personalen frågan vad riksbanken gör mot valutaflukten och kräver skärpta åtgärder.

Sedan noterade jag att Rolf Andersson inledningsvis talade om att det var ett intresse att behålla kontrollen i svensk ägo över svenska storföretag. Gäller detta också, Rolf Andersson, Wasabröd i Filipstad? Och vad motiverar i så fall regeringens åtgärder vad gäller det företaget?

**Anf. 82 ROLF ANDERSSON (c):**

Herr talman! De svenska investeringarna i utlandet är en osund utveckling, sägs det. Det behöver inte alls vara så. De svenska storföretagen är ofta storinternationella företag och Sverige är ett land som är mer internationellt beroende än kanske något annat land. Vi kan bara nämna en sådan sak som att vi representerar 0,2 % av världens befolkning men har nära 2 % av den totala världshandeln, vilket indikerar att Sverige kanske är det sista land som på olika sätt skall stänga sina gränser. Av den anledningen bör vi nu avvakta valutakommitténs betänkande, när det ändå ligger så nära. Vi får se vilka överväganden man har gjort där, och därefter får vi ta upp debatten.

**Anf. 83 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):**

Herr talman! Det är naturligtvis inte obekant för Rolf Andersson att utrikeshandel mycket väl kan förekomma utan att man gör stora direktinvesteringar i utlandet. Det är t. o. m. så att det kan finnas ett motsatsförhållande mellan de bägge företeelserna. Blir investeringarna utomlands i svenskägda företag mycket stora, så kan det komma att minska den svenska utrikeshandeln.

Nu svarade Rolf Andersson väldigt undanligande på min fråga och sade att investeringar utomlands "behöver" inte vara osunda. Men hur bedömer man från finansutskottets och regeringspartiernas sida den faktiska utvecklingen på det här området under fjolåret? Investeringarna i svenskägda företag utomlands uppgick alltså till ca 20 miljarder kronor, medan investeringarna hemma i den svenska industrin bara var 18 miljarder kronor. Är detta ett sunt förhållande eller är det ett osunt förhållande, som man måste försöka ändra? Det är detta som är den viktiga frågan. Är det ett osunt förhållande, som man vill försöka ändra, måste man ju vidta några åtgärder för att begränsa den stora kapitalexporten, såsom vi har krävt i våra motioner.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Valutaregleringen,  
m. m.*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Valutaregleringen,  
m. m.*

**Anf. 84 ROLF ANDERSSON (c):**

Herr talman! Får jag då precisera mig till att svenska utlandsinvesteringar kan vara sunda. De kan t. o. m. vara helt nödvändiga för svenska företag. Det är med all säkerhet så, att det finns svenska företag som inte skulle ha ett enda arbetstillfälle i Sverige, om man inte hade sina utlandsinvesteringar.

**Anf. 85 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):**

Herr talman! Jag väntar fortfarande på svar på frågan om finansutskottets och regeringspartiernas bedömning av den här utvecklingen under fjolåret. Är det en sund företeelse, att de svenska storföretagens investeringar utomlands t. o. m. är större än de investeringar som görs hemma, inom den svenska industrin?

Detta är ju realiteter, och det är detta vi måste ta ställning till och ha en uppfattning om. Har inte regeringen eller finansutskottet någon uppfattning om den utvecklingen?

**Anf. 86 ROLF ANDERSSON (c):**

Herr talman! Investeringarna är enligt finansutskottets bedömning inte av den storleken eller karaktären att vi har anledning att nu föregripa valutakommitténs betänkande, som kommer ganska snart.

**Anf. 87 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):**

Herr talman! Nu finner jag att jag måste tolka finansutskottets och regeringspartiernas ståndpunkt så, att de tycker att det har varit en bra och gynnsam utveckling att antalet arbetande inom den svenska industrin har minskat med 100 000 arbetande under 1970-talet, medan antalet har ökat ungefär lika mycket i svenskägda företag utomlands. Det visar ju riktigheten i den kritik som har framförts mot regeringens ekonomiska politik och där beskylldningar har riktats mot regeringen, att den medvetet har ökat arbetslösheten här hemma i Sverige. Det påståendet är alltså berättigat.

Överläggningen var härmed avslutad.

## **Finansutskottets betänkande 25**

### **Punkt 1**

Lades till handlingarna.

### **Punkterna 2–4**

Utskottets hemställan bifölls.

### **Punkt 5 (prioriterade bottenlån till vissa lokaler)**

Vid votering genom rösträkning avgavs 149 röster för utskottets hemställan och 149 röster för reservation 1 av Arne Gadd m. fl.

Kammaren beslöt med 149 röster att punkt 5 skulle återförvisas till utskottet. 149 röster avgavs för att punkten skulle avgöras omedelbart genom lottning.

**Nr 142**

Torsdagen den  
6 maj 1982

**Punkt 6**

*Mom. 1* (valutaregleringar)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 2 av Arne Gadd m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 2* (svenska företags investeringar i utlandet)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 3 av Arne Gadd m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 3* (skärpt valutakontroll)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 4 av Arne Gadd m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 4* (skärpt tillämpning av valutalagstiftningen)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 1567 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

*Mom. 5* (skärpta åtgärder mot kapitalflykt)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 1580 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

**Finansutskottets betänkande 27**

*Mom. 1 och 2*

Utskottets hemställan bifölls.

*Mom. 3*

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 17 för motion 2425 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

**17 § Föredrogs**

Finansutskottets betänkande

1981/82:26 Bemyndigande rörande försäljning av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom (prop. 1981/82:100)

Utskottets hemställan bifölls.

---

*Valutaregleringen,  
m. m.*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Offentlig upp-  
handling*

Föredrogs finansutskottets betänkande 1981/82:28 om offentlig upphandling.

**Anf. 88 ANDRE VICE TALMANNEN:**

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

**Anf. 89 TORSTEN KARLSSON (s):**

Herr talman! I motion 1981/82:1165 av Jan Fransson m. fl., som utskottet behandlar i det nu aktuella betänkandet, yrkas på en översyn av den offentliga upphandlingen. Den offentliga sektorns upphandling har hittills endast i begränsad utsträckning använts som ett medel för att uppnå näringspolitiska mål, anser motionärerna. Det finns åtskilligt att vinna på att vidareutveckla den offentliga upphandlingen som ett näringspolitiskt medel.

Om de medel som nu används för offentlig upphandling i större utsträckning kunde användas för att stimulera teknisk utveckling kunde många för samhället och för ekonomin positiva effekter uppkomma. Den offentliga sektorn, inte minst den kommunala delen, efterfrågar i stor utsträckning system som kräver en avancerad teknisk utveckling. Det kan exempelvis gälla energiförsörjning, transportsystem, trafiksäkerhet, hälso- och sjukvård, medicinsk teknik och handikapphjälpmedel. På dessa områden är den offentliga sektorn en stor konsument.

Den offentliga sektorn lägger ut beställningar till det privata näringslivet på ca 70 miljarder kronor årligen när det gäller varor och tjänster. Det innebär att den offentliga efterfrågan i Sverige för det svenska näringslivet betyder ungefär lika mycket som halva varuexporten. Det är alltså uppenbart att den offentliga upphandlingen kan bidra till att främja utvecklingen i det svenska näringslivet.

Så har också skett. Många företag som i dag är ledande på världsmarknaden har genom uppdrag åt svenska myndigheter kunnat utveckla tekniska system, som kunnat säljas också på den internationella marknaden. De stora svenska företagen, som ASEA och LM Ericsson liksom även några byggföretag, har genom uppdrag för staten och kommunerna skaffat erfarenheter och kunskaper som gett dem möjligheter att konkurrera också om internationella uppdrag.

Det är alltså viktigt för vårt lands ekonomiska utveckling att vi tar till vara de möjligheter som finns i den offentliga sektorn för att främja den tekniska utvecklingen och därmed produktionen och sysselsättningen i näringslivet. I vårt ekonomiska krisprogram säger vi bl. a.:

”Med den offentliga upphandlingen som medel främjar man det egna näringslivets konkurrenskraft, industriella nyskapande och tekniska utveckling. Detta sker inom ramen för internationella regelsystem, som avser att



förhindra att den offentliga upphandlingen får en handelsbegränsande och protektionistisk karaktär. Både den nya Gatt-koden och EFTA-bestämmelserna lämnar emellertid visst utrymme för nationell upphandling i industripolitiska syften. Sverige har inte råd att avstå från att ta till vara dessa möjligheter. Brist på samordning samt regeltillämpningar som främst tillgodoser önskemål om kortsiktig affärsmässighet står i vägen för ett rationellt utnyttjande. Genom statlig medverkan bör en trepartsamverkan etableras där staten finansiellt medverkar till vissa utvecklingsarbeten. Den kommunala sektorn garanterar upphandling och de producerande företagen utfäster sig att producera önskade produkter.”

Vi socialdemokrater anser att denna utveckling måste påskyndas, så att myndigheter i stat och kommun ges det stöd som behövs för att åstadkomma en förbättrad teknikupphandling.

STU har givits en central roll i sammanhanget. Utvecklingsbolagen har skapats. Förhandlingar pågår beträffande ett gemensamt organ för stat och kommuner som skall underlätta samordnad upphandling. Det är bra. Men, som utskottet skriver i betänkandet, det krävs också att myndigheterna har teknisk och juridisk kompetens och att de har ekonomiska resurser eller garantier för att kunna ta vissa risker. Vidare behövs en samordning mellan olika myndigheter, mellan stat och kommun, mellan statliga organ osv.

Enligt vår mening ger de åtgärder som är på gång en alltför splittrad bild, och det är därför nödvändigt att en samlad översyn görs av upphandlingen, främst med syfte att främja teknikupphandling som ett medel för att gynna näringslivets utveckling och därmed också förbättra den offentliga sektorns utveckling.

I det nu aktuella betänkandet 28 från finansutskottet motsätter sig den borgerliga majoriteten att en sådan översyn görs av upphandlingen. Man anser att något initiativ från riksdagens sida i den frågan över huvud taget inte är påkallat. Det är i och för sig ett ganska märkligt ställningstagande, eftersom finansutskottet så sent som denna vecka, närmare bestämt den 4 maj, i samband med behandlingen av ett annat betänkande anslöt sig till samma uppfattning som den som framförs i de motioner som kräver en översyn. Utskottet intog alltså då en helt annan ståndpunkt i den här frågan, när man redovisade vad näringsutskottet sagt i ett yttrande till utskottet:

”Vad gäller förslaget i motion 2408 (yrkande 9) om en översyn av samhällets organisation på teknikupphandlingsområdet finner näringsutskottet visst fog för den oro som kommer till uttryck i motionen att den mångfald av åtgärder som har vidtagits eller planeras av samhället inom teknikupphandlingsområdet kan leda till vissa problem. Näringsutskottet förutsätter att regeringen tar de initiativ som erfordras för att de samhällsstödda insatserna på teknikupphandlingsområdet sammantagna skall ge största möjliga positiva effekt. Ett sådant initiativ kan vara att föranstalta om en systematisk översyn på teknikupphandlingsområdet och vidta de åtgärder som en översyn visar vara motiverade.”

Finansutskottet delar denna oro, säger man, och föreslår att vad man anför om översyn av teknikupphandling skall ges regeringen till känna.

Detta var alltså det ställningstagande som finansutskottet gjorde den 4 maj i ett betänkande om datateknikens utveckling. Med 14 dagars mellanrum har finansutskottet således ändrat uppfattning, vilket får anses märkligt.

Finansutskottets majoritet har emellertid nu, i samband med det ärende som vi nu behandlar, möjlighet att korrigera sig och ansluta sig till den reservation som socialdemokraterna har avgivit. Jag förväntar mig därför att jag inte behöver ha något större meningsutbyte med finansutskottets talesman, utan att han kommer att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 2.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

**Anf. 90 BO SIEGBAHN (m):**

Herr talman! Upphandlingsfrågorna föranleder varje år ett ganska stort antal motioner. En del har en mera speciell prägel, med krav på ändringar i upphandlingsförordningen av protektionistiska eller regionalpolitiska skäl. Från de borgerliga partierna har emellertid varje år väckts flerpartimotioner av stor principiell och inte minst ekonomisk betydelse.

I dagens allvarliga ekonomiska läge har den offentliga sektorns utgifter blivit speciellt uppmärksammade, och det framstår för alla klart att dess utgiftssida måste göras till föremål för en mycket noggrann granskning. Detta betyder självfallet inte att denna sektor är av mindre betydelse för samhället och för medborgarna. Tvärtom är den av utomordentligt stor betydelse. Men den hittillsvarande, alltför snabba expansionen måste hejdas.

Den statliga och kommunala upphandlingen beräknas uppgå till omkring 70 miljarder kronor per år – eller kanske 75 miljarder, som Torsten Karlsson nyss sade. Vidare kan man grovt uppskatta värdet av den offentliga verksamheten i egen regi på områden där också privata företagare är verksamma till åtminstone 20 miljarder kronor. Det är vår bestämda uppfattning inom moderata samlingspartiet att man skulle kunna nedbringa dessa utgifter åtskilligt, om man i ökad utsträckning använde anbudsförfarande. All egenregiverksamhet inom stat och kommun utan anbudsförfarande är ju monopolistisk, och för den som tror på marknadsekonomins fördelar borde det stå ganska klart att man också inom den offentliga i görligaste mån borde använda sig av anbud. Då skulle det också visa sig i vilken utsträckning de statliga och kommunala organen kan lämna konkurrenskraftiga offerter. Det är säkerligen inte alltför optimistiskt att anta att man härigenom skulle kunna nedbringa de offentliga kostnaderna på detta område med åtminstone 15 %. Redan detta skulle innebära besparingar på 3 miljarder kronor om året.

Det är begripligt att man från socialdemokratisk sida ställer sig mindre positiv till dessa tankegångar. Här kommer i första hand den ideologiska faktorn in. För en god socialdemokrat är socialisering alltid ett honnörssord, även om man i själva verket inte vill socialisera hela utan kanske bara delar av näringslivet. Med denna utgångspunkt ställer han sig alltid förstående till en större offentlig sektor.

Men det finns också andra skäl. Man kan gång på gång vid resonemang konstatera att socialdemokraterna sätter något slags likhetstecken mellan den offentliga sektorn och en socialt ansvarskännande politik. Detta är naturligtvis fullständigt fel i sak. Om exempelvis städningen på ett sjukhus ombesörjs av ett privat bolag i stället för av landstingsanställda blir inte vården sämre för det – men kanske billigare.

En annan viktig roll spelar det starka trycket från de fackliga organisationerna. I och för sig blir det inte mindre total sysselsättning i samhället, därför att en del arbete utförs av enskilda företag för det allmännas räkning. Det påverkar sålunda inte sysselsättningen, såvida man inte utgår från att de offentliganställda arbetar sämre än de privatanställda och att man därför för en viss arbetsuppgift i det första fallet behöver mer folk. Men om detta vore riktigt, skulle det innebära att man i realiteten snyltade på landets övriga medborgare.

Nej, jag skulle snarare tro att tanken är att statens kaka känns säkrare. Det sades en gång i tiden att "statens kaka är liten men säker". Det sistnämnda kanske i någon mån stämmer även i dag. Men då skall man ha klart för sig, som jag nyss sade, att man i så fall vinner denna säkerhet för vissa yrkesgrupper på andras bekostnad, eftersom den totala efterfrågan i samhället inte påverkas av dem som utför arbetena. Däremot gäller knappast längre den negativa satsen om att kakan är liten. På flertalet områden ligger i dag de offentliganställdas löner väl så högt som de privatanställdas i näringslivet, om alla faktorer tas med i kalkylen.

Om man sålunda kan dra fram bättre och sämre orsaker till den socialdemokratiska inställningen i dessa frågor, är det betydligt svårare att förstå varför mittenpartierna inte stöder sina partivänners förslag i de olika motionerna. Ibland sägs det att man inte kan inskränka den kommunala självbestämmanderätten. Men i och för sig har vi väl, inte minst under det nu pågående budgetarbetet, sett ganska klara exempel på sådant. Under alla förhållanden är det svårt att inse varför man inte skulle kunna ta upp diskussioner med de kommunala organisationerna och försöka uppnå överenskommelser även på detta för landets ekonomi så viktiga område. Man kan naturligtvis, som i många andra liknande fall, ännu en tid vägra att se sanningen i vitögat, men så småningom kommer verkligheten ändå att tvinga fram en ändrad attityd. Med förhoppning om att detta inte kommer att dröja så länge ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1, som är fogad till finansutskottets betänkande nr 28.

**Anf. 91 TORSTEN KARLSSON (s) replik:**

Herr talman! Vi talar ju om två olika saker. Herr Siegbahn använde större delen av tiden för sitt anförande till att angripa socialdemokraterna och inte utskottsmajoriteten i dess helhet. Han var litet förvånad över det sätt på vilket mittenpartierna tagit ställning.

Jag tror att moderaternas och herr Siegbahns uppfattning när det gäller den offentliga sektorn kontra den privata sektorn och entreprenadverksamheten är mer ideologiskt betingad än socialdemokraternas uppfattning. Vi

ser vissa värden i att kommunerna har en egenregiverksamhet i de enheter som finns uppbyggda där. Dessa enheter är nödvändiga och måste finnas i en viss numerär för att verksamheten skall kunna bedrivas. Jag tror inte att man skulle vinna särskilt mycket på att privatisera verksamheten eller lämna ut den på entreprenad. Tvärtom tror jag att det i många avseenden är billigare för kommunerna att i egen regi bedriva verksamheten i väl inarbetade och väl skötta enheter. Framför allt har vi här att göra med trygghetsfaktorer.

Det finns många andra områden där moderaterna vill privatisera. Men jag tror att människorna skulle se det med mycket stor oro om vi i alltför stor utsträckning överginge till privat verksamhet. Socialdemokraternas uppfattning på detta område är inte dogmatiskt betingad, utan det gäller mera omsorgen om människornas trygghet och möjligheter att fungera i vårt samhälle.

**Anf. 92 BO SIEGBAHN (m) replik:**

Herr talman! Torsten Karlsson sade att jag hade kritiserat socialdemokraterna för att de använt ideologiska synpunkter. Detta är fel. Men naturligtvis låg det ideologiska synpunkter i det jag anförde. Vi tror på marknadsekonomin. Det är delvis ideologi, men det bygger på de erfarenheter man gjort av motsatsen. Men att det även hos socialdemokraterna är fråga om ideologiska synpunkter framgår väl av Torsten Karlssons uttalande att man ser vissa värden i att kommunerna har en ganska stor kommunalarbetarkår och att det är viktigt att man har tillräckligt många för att man skall kunna fortsätta verksamheten och skapa trygghet för de anställda.

Det är klart att kommunerna skall ha människor anställda. Men frågan är under vilka villkor det skall ske. Vad jag krävt är bara att man i större utsträckning skall gå ut och begära anbud på de arbeten som skall utföras. Skulle det visa sig att de berörda organen inom kommunen kan komma med det bästa anbudet, skall man naturligtvis ta det. Det är ju en del av marknadsekonomin.

Men nu är det så att man har en monopolistisk situation i den meningen att man inte infordrar anbud utan låter kommunala organ utföra olika arbeten.

En minimikader skall naturligtvis alltid finnas kvar för olika reparationsarbeten. Men man skulle kunna få en helt annan effektivitet i den kommunala verksamheten om man fick konkurrens med den privata verksamheten.

Torsten Karlsson sade att egenverksamheten skapar trygghet. Det är just det som är det vanskliga. Men det skapar inte mer jobb att arbetena utförs i kommunens regi. Det är en viss kvantitet arbete som skall utföras och som kommunerna skall betala. Det blir en viss grupp som känner trygghet. Man vet där att man alltid sitter kvar. Men otrygghet blir det då i stället för dem som är anställda i privata företag. Det blir ju inte en totalt sett ökad trygghet i samhället genom att man alltid går till de kommunalanställda. Man skulle här kunna få ett incitament till att utföra arbetena billigare om man gick ut i konkurrens. Antingen skulle då den totala kommunala verksamheten bli

billigare eller skulle man för samma totala skattekostnader få ut ett större resultat. Det gäller här den säkra kaka som Torsten Karlsson talar om. En viss yrkesgrupp människor skall ha en säker anställning vare sig det finns arbete för dem att utföra eller inte.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Offentlig upp-  
handling*

**Anf. 93 TORSTEN KARLSSON (s) replik:**

Herr talman! Man skulle naturligtvis kunna fråga hur företag som i mycket stor utsträckning grundar sin verksamhet just på den offentliga sektorn skulle se på dessa frågor. Det skulle det vara intressant att veta.

Jag tror ändå att kommunalpolitikerna har den erfarenheten att man måste ha en viss anpassning av sina enheter när det gäller gatukontor, parkförvaltning, fastighetsunderhåll och mycket annat. Man kan i dessa enheter inte vara så flexibel. Då skulle kommunernas egenverksamhet helt slås ut genom ett anbudsförfarande. Jag tror att även entreprenörerna har den inställningen att kommunernas och statens kaka är ganska säker. Jag vet inte om skattebetalarna skulle tjäna så särskilt mycket på en övergång till ett anbudsförfarande.

När det gäller säkra beställningar från staten och kommunerna kämpar man inte alltid för att lägga sig på de lägsta priserna, utan man ser en god trygghet i att tjäna pengar på sådana beställningar.

**Anf. 94 BO SIEGBAHN (m) replik:**

Herr talman! Torsten Karlsson måste bestämma sig här. Han säger att det många gånger blir billigare om man låter kommunernas folk utföra ett visst arbete. Men samtidigt säger han att de skulle bli arbetslösa och inte få några jobb om man lämnade ut arbetet på entreprenad. Det är två helt olika ståndpunkter. I ena fallet anser man att kommunernas folk gör arbetet lika effektivt och billigt, i andra fallet att de inte skulle klara sig i konkurrensen.

Det är klart att det i en del fall kan vara fördelaktigare att utföra arbete i egen regi, t. ex. vissa smärre reparationer. Det kan vara svårt för ett företag att ha 24-timmarsservice, och då kan det vara praktiskt med en serviceavdelning – så det kan man naturligtvis ha inom kommunerna.

Men vårt resonemang kan inte gälla ett antingen eller – utan det måste vara ett både–och.

Frågan är om man i väsentliga avseenden skall låta konkurrensen vara avgörande eller om – som nu är fallet – kommunernas folk skall ha en säkerhet och trygghet i anställningen på bekostnad av de totala utgifterna för kommunerna.

**Anf. 95 SVEN HENRICSSON (vpk):**

Herr talman! I anslutning till det nu behandlade betänkandet skall jag kommentera ett par vpk-motioner. Motion 699 handlar om översyn av upphandlingskungörelsen och motion 1580 yrkande 5 om kontroll av huruvida en entreprenör har fullgjort sina skyldigheter mot samhället.

Upphandlingskungörelsen syftar bl. a. till att genom nyttjande av konkur-

rensen på marknaden via anbud få en för de offentliga organen så förmånlig upphandling som möjligt. De rent affärsmässiga bedömningarna prioriteras, medan i dagens verklighet så viktiga synpunkter som beträffande sysselsättning och regionalpolitik eller försvaret inte får vägas in. Enligt vår mening är detta en brist.

En rad uppmärksammade och debatterade avtal har de senaste åren träffats med utländska företag. Vi har i motionen 699 nämnt det radarsystem som upphandlades från ITT i USA, Vattenfalls inköp av transformatorer till kärnkraftverk samt SJ:s inköp av lastpallar utomlands. Det finns en rad andra exempel. Här blir det också en fråga om att slå vakt om vårt lands kompetens och se till att den utvecklas. Den offentliga sektorns upphandling har varit av avgörande betydelse för utveckling av svensk kompetens och svenskt kunnande inom en rad industrisektorer – en kompetens som sedan varit avgörande för export och vidareutveckling. Här skall nämnas endast teknik för överföring av högspänd likström och därmed sammanhängande materiel o. d. för eldistribution samt svensk modern teleteknik, liksom svensk lokomotiv- och järnvägsteknik, bl. a. på elmotorsidan. Ett exempel på konsekvenserna av en misslyckad svensk upphandling är SJ:s motorvagn Y1, som köptes från utlandet, bl. a. med motiveringen att svensk kompetens saknades i fråga om sådana dieselmotorvagnar.

Man kan alltså hävda att det är angeläget att använda den offentliga upphandlingen mer offensivt – för att exempelvis stimulera fram innovationer och ny utveckling av produkter inte minst inom framtidssektorerna. För dessa gäller att det i hög grad finns behov av produkter för det sociala området, dvs. teknik för energi, miljö, vård, kollektiva trafiksystem osv.

Ute i regionerna pågår numera ett ständigt arbete för att rädda sysselsättningen och minska arbetslösheten. Den offentliga sektorn är även här en betydande marknad, och många produkter som kan tillverkas lokalt och regionalt spelar en stor roll för denna marknad. Förutom livsmedel behöver t. ex. sjukvård och skolor en lång rad produkter för anläggningar och inredningar, som textilier, möbler och driftsutrustning. Eftersom länsorgan numera även svarar för regionaltrafiken växer den offentliga sektorns behov av varor och tjänster. Men den statliga upphandlingskungörelsen, som även utgör mönster för kommunerna, ger faktiskt inte möjlighet att konsekvent beakta de sociala hänsynen, t. ex. då det gäller att slå vakt om arbetsmöjligheterna. Detta trots att regionala och kommunala organ i likhet med staten på andra vägar ofta måste gå in och medverka till beredskapsarbeten, stöd till industrilokaler osv. Det kan alltså bli ekonomiskt fördelaktigt för en kommun att se till att ett företag får några leveranser till offentlig verksamhet då alternativet är att företaget får slå igen och kommunen får ta ett ansvar för den som blir arbetslös.

Nu upprepar utskottet de tidigare framförda invändningarna att myndigheterna inte har överblicken och bedömningsförmågan när det gäller regionalpolitiken. Då vill jag påpeka att vårt förslag inte syftar till något omedelbart beslut i frågan. Vi syftar egentligen till en översyn, och då kan

man säkert finna framkomliga vägar för att klara även det problem som utskottet tar upp i sin skrivning.

Vad sedan gäller motion 1580 yrkande 5, som rör kontroll av anbudsgivare, är det här fråga om att kontrollera att den som är entreprenör åt det offentliga sköter sina inbetalningar av skatt och har en ordentlig bokföring i det avseendet. Detta har f. ö. påpekats av fackföreningarna på många håll, och man har lokalt och regionalt uppnått ett visst samarbete med skattemyndigheterna och kommit en bit på vägen.

Nu synes den utredning som redovisas i betänkandet och som i mars 1982 lade fram sitt förslag i någon mån ha gått vår motion till mötes. Men vi vill ändå vidhålla vårt yrkande samtidigt som vi deklarerar att vi skall fortsätta att bevaka hur frågan utvecklas framöver.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till motionerna 1981/82:699 och 1580 yrkande 5. Vpk-gruppen kommer även att rösta för s-reservation nr 2 som rör teknikupphandlingen.

#### **Anf. 96 ROLF RÄMGÅRD (c):**

Herr talman! I det betänkande som nu diskuteras, finansutskottets betänkande 28 om offentlig upphandling, har en rad enskilda motioner och också en partimotion från vänsterpartiet kommunisterna tagits upp till behandling. Utskottet har vid sin behandling delat upp betänkandet i ett antal principiella utgångspunkter.

Det gäller ändrade principer för offentlig upphandling som avser val av regiform: Skall det vara egenregi eller skall det vara upphandling? Vidare behandlar utskottet motioner som kräver kontroll av anbudsgivare. Till sist behandlar vi frågan om teknikupphandling, som i sig är en stor och vital framtidsfråga.

Ett antal motionärer har i sina motionsyrkanden begärt en översyn av den statliga upphandlingskungörelsen. Det gäller principer för den offentliga upphandlingen. Man vill från motionärernas sida att regionalpolitisk hänsyn skall tas vid upphandling, att geografiska avstånd beaktas, att en långsiktig klok upphandling inte hindras av upphandlingskungörelsen.

Låt mig först, herr talman, konstatera vad upphandlingsförordningen innebär. Vid tillkomsten av den nuvarande upphandlingsförordningen strävade man efter att anpassa upphandlingsförfarandet i den offentliga sektorn till den upphandling i affärsmässiga former som äger rum i näringslivet.

För att upphandling skulle kunna ske på ett smidigt sätt och i smidiga former var det nödvändigt att besluten om upphandling skulle kunna delegeras. Samtidigt var man emellertid medveten om att det inte på alla nivåer i förvaltningen kunde finnas kompetens att bedöma en upphandling ur andra aspekter än de rent affärsmässiga.

Av denna sistnämnda anledning fastslog riksdagen 1973 att avvägningen mellan den rent affärsmässiga upphandlingen och andra hänsyn skall göras av regeringen. I vpk:s partimotion anfördes det vara en brist i upphandlingsförordningen att andra skäl än affärsmässiga, såsom regional-, försvars- eller

sysselsättningspolitiska skäl, enligt nuvarande ordning inte kan tillgodoses vid upphandling.

Låt mig då ytterligare slå fast vad riksdagen tidigare fastslagit. De upphandlingsärenden som uppenbart är av väsentlig betydelse med hänsyn till av samhället uppställda mål på det centrala området borde därför underställas regeringen. Samtidigt kan konstateras att riksdagen, när den beslutade om den här upphandlingsförordningen, rekommenderade kommuner och landsting att tillämpa samma principer som staten vid sin upphandling.

Det är också viktigt i det här sammanhanget att komma ihåg att Sverige i olika internationella samarbetsorgan medverkat till beslut om att vid offentlig upphandling inte diskriminera utländska leverantörer eller produkter.

När det sedan gäller frågan om val av regiform, begärs i motioner från enskilda borgerliga ledamöter att vi skall få konkurrensneutralitet och förslag om redovisning av den kommunala egenregiverksamheten. Vidare krävs att den av riksdagen antagna huvudprincipen, att statliga myndigheters och statsbidragsberättigad byggproduktion skall ske med anbudskonkurrens, skall gälla.

Vi har här i kammaren nyligen behandlat finansutskottets betänkande om byggnadsstyrelsens verksamhet och kunnat konstatera att egenregiverksamheten inom byggnadsstyrelsen har minskat.

Riksrevisionsverket gör också f. n. en revision av underlaget för val mellan verksamheter i egen regi och upphandling av motsvarande tjänster. Detta görs för att man bättre skall kunna få fram en enhetlig bedömning för val av regiform. I avvaktan på denna revision från riksrevisionsverket förutsätter utskottet att myndigheterna följer de riktlinjer som fastslagits i riksdagen 1979.

Som finansutskottet har framhållit tidigare har den kommunala sektorn stor betydelse för den totala samhällsekonomin. Det är därför självklart att man i såväl den statliga som den kommunala sektorn utnyttjar sina resurser effektivt.

Jag vill dock i det här sammanhanget hänvisa till vad jag tidigare sade om principer för den statliga upphandlingen och att riksdagen också rekommenderat kommunerna att följa dessa. Kommunförbunden har också i sin tur rekommenderat kommunerna att följa den statliga upphandlingsförordningen, men det är också viktigt att komma ihåg att de enskilda kommunerna självfallet har att själva besluta och verkställa i dessa frågor utifrån sina egna förutsättningar.

Det är viktigt att staten begränsar normer och anvisningar till kommunerna. I samband med att de specialdestinerade statsbidragen i stor utsträckning ersätts med mer generella bidragsformer kan man heller inte knyta speciella villkor till bidragen. Här måste kommunerna själva få frihet att handla rationellt.

Moderaterna har i finansutskottet reserverat sig till förmån för samtliga motioner som berör egenregiformen. Som vanligt slår moderaterna in öppna



dörrar, för att på så sätt profilera sig och påvisa att de slår vakt om den fria företagsamheten.

Men låt mig då fråga, herr Siegbahn: Vad är det för grundläggande fel på den nuvarande upphandlingsförordningen, som säger att strävan skall vara att den offentliga sektorns upphandling skall ske i affärsmässiga former såsom inom näringslivet?

Menar moderaterna också att byggnadsstyrelsen skall kunna bestämma huruvida olika kommuner skall gå ut med anbudshandlingar vid byggandet av anläggningar för vatten och avlopp t.ex.? Eller skall man föra in tillämpningar om vad man får upphandla eller inte när det gäller utbetalningen av skatteutjämningsbidragen?

Jag tycker detta visar hur motsägelsefull moderaternas reservation är. Låt oss nu avvakta riksrevisionsverkets revision! Först därefter har vi ett realistiskt underlag när det gäller avvägningen mellan egenregiverksamhet och upphandling. Men det är också angeläget att slå fast att kommunerna fortsättningsvis får behålla sin frihet inom detta område.

Ett antal motioner tar också upp frågan om kontroll av anbudsgivare. Detta är en fråga som har diskuterats och debatterats mycket genom åren. Det är angeläget att rättsintressen också vidmakthålls vid den offentliga upphandlingen. Inte minst måste det vara en rättvisefråga för de seriösa företagen, som sköter sina inbetalningar av skatter och avgifter.

Finansutskottet behandlade dessa frågor hösten 1981. Utskottet konstaterade då att en särskild utredare fått i uppdrag att se över upphandlingsbestämmelserna i detta avseende. Nu har utredningsmannen under mars månad redovisat sina förslag, och dessa är ute på remiss. I avvaktan på resultatet av remissbehandlingen finns det ingen anledning för riksdagen att göra något uttalande.

Med det kan vara av intresse att redogöra för vad utredningsmannen föreslagit.

”Utredningsmannen redovisade i mars 1982 sitt förslag till skattekontroll av leverantörer till stat och kommun (Ds B 1982:1). För att förhindra att företag som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om skatter och avgifter till det allmänna anlitas som leverantörer till stat och kommun, föreslås vissa åtgärder för att få till stånd ett utökat samarbete mellan de upphandlande myndigheterna å ena sidan och de skattekontrollerande och skatteindrivande myndigheterna å den andra sidan.

Utredningen föreslår att det i en särskild lag föreskrivs skyldighet att vid upphandling inhämta uppgifter om anbudsgivare från de skattekontrollerande och skatteindrivande myndigheterna. Informationsskyldigheten skall gälla såväl statliga som kommunala myndigheter. I samma lag föreslås skyldighet för de skattekontrollerande och skatteindrivande myndigheterna att lämna de uppgifter som har betydelse för bedömning av om anbudsgivaren fullgör sina skyldigheter i fråga om skatter och avgifter till det allmänna.”

Detta visar att något är på gång. Förslaget är ute på remiss, och vi får avvakta hur detta utvecklar sig.

Nr 140

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Offentlig upp-  
handling*

Till sist har utskottet behandlat frågan om teknikupphandling. Här finns två motioner från socialdemokratiska ledamöter.

Frågan om teknikupphandling är nog den svåraste och mest komplicerade biten när det gäller offentlig upphandling. Här gäller det att främja ny teknik, innovationer och systemlösningar som ligger långt fram i tiden.

Teknikupphandling innebär att köpa en vara eller en tjänst som inte finns på marknaden utan kräver utvecklingsarbete för att uppfylla köparens krav. Styrelsen för teknisk utveckling, STU, har sedan ett par år tillbaka ansvar för att främja teknikupphandling från kommuner, landsting och den civila statsförvaltningen.

Det kan vara skäl att anföra vad utskottet skrev när vi behandlade samma fråga förra året. STU hade yttrat sig över de då aktuella motionerna, som i princip är desamma i år. STU anförde då i sitt yttrande:

”Hittillsvarande erfarenheter från gjorda teknikupphandlingar och från erfarenhetsutbyte mellan upphandlare pekar på att upphandlingsreglementet formellt möjliggör genomförande av teknikupphandlingar. Emellertid saknas rekommendationer och anvisningar som stimulerar och anmodar myndigheter att genomföra teknikupphandling vid viktigare upphandlingar och att lägga upp anskaffningsplaneringen så att teknikupphandlingen får en förbättrad chans mot upphandling av befintliga produkter på marknaden som annars vanligen äger rum.”

Industridepartementet har arbetat fram förslag till ändringar inom gällande upphandlingsbestämmelser i syfte att stimulera till ökad teknikupphandling. Riksrevisionsverket har i det sammanhanget yttrat sig till industridepartementet, där man slår fast att frågan inte är om särskilda åtgärder behöver vidtas för att stimulera teknikupphandling, utan hur sådana skall sättas in för att reella effekter skall uppnås.

Riksrevisionsverket klargör också att upphandlingsförordningen inte utgör något hinder för teknikupphandling.

Intresset för teknikupphandling har ökat under senare år. Vi har bl. a. fått tre nya utvecklingsbolag inom områdena energiteknik, miljöteknik och transportsystem. Riksdagen skall också när det gäller samordnad datapolitik senare ta ställning till ett nytt organ för teknikupphandling inom dataområdet.

Det pågår också förhandlingar mellan staten och kommunförbunden om hur samarbetet mellan staten och kommunerna på detta område skall organiseras. Finansutskottet konstaterar att det har klargjorts att några ändringar i upphandlingsförordningen inte är nödvändiga för en ökad teknikupphandling. Men vad som är angeläget är att anvisningarna klargörs. Detta är också på gång inom regeringskansliet. Utskottet förutsätter därför att regeringen vidtar de erforderliga åtgärderna för att främja teknikupphandlingen. Eftersom detta arbete är på gång, behövs inget särskilt initiativ från riksdagens sida.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

**Anf. 97 SVEN HENRICSSON (vpk):**

Herr talman! I betänkandet gör man gällande att varje enskild myndighet, t. ex. en kommun, inte kan ha den kunskap och överblick som krävs för att kunna värdera en upphandlings mera övergripande regionalpolitiska konsekvenser.

Arbetslösheten är ett mycket stort problem i de flesta regioner, och varje arbetslös kostar samhället stora belopp. När man skall bedöma olika anbud och avgöra om upphandlingen skall ske hos ett regionalt företag eller i ett främmande land, bör man också väga in huruvida man kan bekämpa arbetslösheten i området. Det är väl alldeles självklart. Man behöver inte vara någon större ekonom för att förstå att om ett företag är beroende av ett kommunalt köp, t. ex. av möbler till en kommunal anläggning eller av någonting i textilväg till landstinget, är det angeläget att beakta det vid upphandlingen.

Vi menar inte att riksdagen nu skall bestämma om den här ordningen, men vi vill att den nu gällande ordningen skall ses över. Det kan inte vara bra att kommunerna, som Rolf Rämgård säger, själva skall få bestämma, utan att ta hänsyn till upphandlingskungörelsen. Har vi en upphandlingskungörelse skall den naturligtvis följas. Men den bör vara så smidig att den beaktar de regionalpolitiska skäl som jag har försökt beskriva.

**Anf. 98 ROLF RÄMGÅRD (c):**

Herr talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande har kommuner och landsting möjlighet att ta dessa hänsyn. När det gäller större projekt, där internationella företag berörs, kan man föra över frågorna till regeringen som i sin tur kan ta ställning med hänsyn till sysselsättning osv. Det ligger inom ramen för den nuvarande upphandlingskungörelsen.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Punkt 1**

*Mom. 1 (översyn av upphandlingskungörelsen)*

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 20 för motion 181 av Arne Fransson m. fl. och motion 699 av Lars Werner m. fl.

*Mom. 2 och 3*

Utskottets hemställan bifölls.

**Punkt 2 (val av regiform)**

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 64 för reservation 1 av Bo Siegbahn m. fl.

**Punkt 3**

*Mom. 1 och 2*

Utskottets hemställan bifölls.

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Offentlig upp-  
handling*

Torsdagen den  
6 maj 1982

*Meddelande om  
frågor*

*Mom. 3* (kontroll av anbudsgivare)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 17 för motion 1580 av  
Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

**Punkt 4** (teknikupphandling)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 2 av  
Arne Gadd m. fl.

**19 § Föredrogs**

Finansutskottets betänkanden

1981/82:29 Konsumentprisindex

1981/82:30 Allmän beredskapsbudget för budgetåret 1982/83 (prop. 1981/  
82:140)

1981/82:31 Anslag på tilläggsbudget III inom ekonomidepartementets  
verksamhetsområde (prop. 1981/82:125)

1981/82:32 Tilläggsbudget III inom budgetdepartementets verksamhetsom-  
råde (prop. 1981/82:125)

Skatteutskottets betänkanden

1981/82:49 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Republiken Korea  
(prop. 1981/82:107)

1981/82:51 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Sovjetunionen  
(prop. 1981/82:108)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

**20 §** Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

**21 § Meddelande om frågor**

Meddelades att följande frågor framställts

*den 6 maj*

**1981/82:373** av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till statsrådet Karin Ahrlund om  
Serafimerlasarettets donationsfonder:

Den 20 januari 1980 stängdes Serafimerlasarettet. Den 30 maj 1980 avgav  
jag, som särskilt tillkallad utredningsman, förslag till indelning och framtida  
användning av de till Serafimerlasarettet knutna fonderna, som förvaltats av  
en särskild nämnd under Karolinska sjukhusets direktion. Den 1 januari 1982  
övergick Karolinska sjukhuset från staten till Stockholms läns landsting.  
Sedan nära två år tillbaka har fondmedlen inte kunnat utdelas på sätt som  
donatorerna föreskrivit. Bl. a. har föreskrivna frisängar icke ställts till  
förfogande. Enligt besked från sjukhusdirektören vid Karolinska sjukhuset

den 30 april 1982 är situationen fortfarande alldeles oklar, och någon utdelning ur fonderna eller några andra åtgärder kan icke komma i fråga ännu under lång tid.

Anser statsrådet att staten intill dess annat blivit avtalat har ansvar för infriandet av de åtaganden som varit förbundna med mottagandet av ifrågavarande donationer? På vad sätt avser regeringen i så fall att agera för att tillse att ändamålsbestämmelserna snarast kan uppfyllas?

**Nr 140**

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Meddelande om  
frågor*

**1981/82:374** av *Per Israelsson* (vpk) till industriministern om den svenska glasindustrins tillverkning av dryckesförpackningar:

Strukturen hos och sysselsättningen vid den del av den svenska glasindustrin som tillverkar dryckesförpackningar beror av den politik staten för. Nu hotas 175 anställda vid Hammars glasbruk i södra Närke av avsked från sina arbeten till följd av minskad avsättning, som bl. a. kan ha samband med införandet av den från miljösynpunkt diskutabla aluminiumburken.

Hur ser statsrådet på framtiden för den del av den svenska glasindustrin som tillverkar dryckesförpackningar?

**1981/82:375** av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om prospektering av mineral i Bergslagen:

Enligt Dagens Industri förhandlar det multinationella företaget BP med LKAB om prospektering av icke-järnmetaller i Mellansverige. Ett klartecken för prospektering innebär att BP även kommer att exploatera fyndigheter. I så fall är det första gången på 70 år som ett utländskt bolag får en sådan möjlighet.

Det som öppnar vägen för det brittiska oljebolaget BP – som även är ett av världens största gruvbolag – är den ekonomiska krisen inom LKAB. LKAB:s ekonomiska kris kan resultera i att Bergslagens mineral säljs ut och ej kommer att exploateras för våra nationella intressen.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Avser regeringen att vidta åtgärder så att berörda inmutningar, som LKAB har i Bergslagen, icke kommer i utländsk besittning och att LKAB får erforderliga medel för att själva prospektera och exploatera fyndigheter-na?

**1981/82:376** av *Gabriel Romanus* (fp) till statsrådet Karin Ahrlund om myndighetsinformationen till synskadade:

I proposition 1976/77:87 påpekas att statliga myndigheter har skyldighet att informera också handikappade. Det innebär att information i viss omfattning måste göras tillgänglig inläst på band för bl. a. synskadade. Detta betaktas ännu inte av myndigheterna i tillfredsställande omfattning. Därför vill jag fråga hälsovårdsministern:

Torsdagen den  
6 maj 1982

---

*Meddelande om  
frågor*

Vad avser regeringen att göra för att myndigheterna inom ramen för sina informationsresurser i större omfattning skall framställa information tillgänglig för synskadade?

**1981/82:377** av *Ylva Annerstedt* (fp) till arbetsmarknadsministern om registreringen av arbetssökande som erhållit arbete:

Inom arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) utbildas nu arbetsförmedlarna på nya datasystem. Uppgifter om den sökande programmeras in hos arbetsförmedlaren och kan sedan jämföras med uppgifter om samtliga lediga arbeten i landet. När den sökande fått arbete tas data om honom eller henne bort från den lokala terminalen. I det ena systemet som prövas lagras dock dessa data i en central databank på AMS.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Av vilken anledning skall uppgifter om arbetssökande, som fått arbete, lagras i ett centralt register?

**22 §** Kammaren åtskildes kl. 18.03.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

*/Solveig Gemert*